

Allmän pension för personer födda 1938 eller senare

-Att ta ut pension

Vägledning

2010:2 version 5

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Vägledningarna innehåller samlad information om vad som gäller inom ett verksamhetsområde. Vägledningarna tas fram av Pensionsmyndigheten.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av:

- författningsbestämmelser
- förarbeten
- praxis
- JO:s beslut.

Vägledningarna uppdateras löpande och publiceras på Pensionsmyndighetens webbplats, <https://www.pensionsmyndigheten.se/om-pensionsmyndigheten/allmanna-handlingar/lagar-och-regler>

Vägledning 2010:2 Allmän pension för personer födda 1938 eller senare,
-Att ta ut pension, version 5

Innehåll

1.	Inledning	1
1.1.	Vägledningar för ålderspension.....	1
1.2.	Premiepension.....	1
1.3.	Äktenskap och partnerskap	1
2.	Ansökan om och uttag av pension	2
2.1.	Pensionens beståndsdelar	2
2.2.	Pensionsålder och ansökan	2
2.2.1.	Pensionsålder	2
2.2.2.	Ansökan om pension.....	3
2.2.3.	Ansökan krävs inte i vissa fall	3
2.2.4.	När kan pensionen börja betalas ut?.....	5
2.2.5.	Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet.....	6
2.3.	Uttag av pension och ändring av uttag.....	6
2.3.1.	Helt eller delvist uttag.....	6
2.3.2.	Inkomstpension och tilläggspension följs åt.....	6
2.3.3.	Ökning av uttag	7
2.3.4.	Minskning och återkallelse av uttag	7
3.	Beräkning av inkomstpension.....	8
3.1.	Pensionsbehållning.....	8
3.1.1.	Aktuell pensionsbehållning.....	8
3.1.2.	Förvärvsvillkoret.....	9
3.2.	Delningstal	10
3.2.1.	Vad är delningstal?	10
3.2.2.	Delningstalets uppbyggnad.....	10
3.2.3.	Beräkning och fastställande av delningstal.....	10
3.2.4.	Preliminärt delningstal	12
3.2.5.	Definitivt delningstal.....	12
3.3.	Förstagångsberäkning av inkomstpension.....	13
3.3.1.	Inkomstpensionens årsbelopp.....	13
3.3.2.	Beräkning av delvist uttag av inkomstpension.....	14
3.4.	Omräkning vid årsskifte på grund av indexändring.....	14
3.4.1.	Tillväxtnormen	14
3.4.2.	Inkomstindex.....	15
3.4.3.	Balanseringen och balansindex	15
3.4.4.	Följsamhetsindexering.....	17
3.4.5.	Följsamhetsindexering med det som avviker från normen	19
3.4.6.	Följsamhetsindexeringen vid årsskiftet 2001/2002.....	20
3.5.	Tillväxtnormens funktion.....	21
3.5.1.	Mer om normens inverkan på följsamhetsindexeringen.....	21
3.5.2.	Normens effekter i ett längre perspektiv.....	26
3.6.	Omräkning av annan anledning än indexändring.....	28
3.6.1.	Ny pensionsrätt har tjänats in	28

3.6.2.	Delvist uttag av pension eller periodvis ingen pension	32
3.6.3.	Pensionstagarens 65:e levnadsår	32
3.6.4.	Ökning eller minskning av pensionsuttag	33
3.6.5.	Beräkning av pensionsbehållning vid återkallelse eller minskning av pensionen.....	33
3.6.6.	Ändrad pensionsrätt.....	35
3.7.	Uttag av pension under åren 1999 och 2000 enligt äldre regler.....	36
3.7.1.	Minskning av pensionsbehållningen.....	36
3.7.2.	Undantag från 20-delsregeln	37
3.7.3.	Ändrat uttag efter januari 2001 men före 65 år.....	38
4.	Beräkning av tilläggspension.....	39
4.1.	Generella regler.....	39
4.1.1.	Beräkningsregel	39
4.1.2.	Antalet poängår.....	41
4.1.3.	Särskild bestämmelse för utländska sjömän	42
4.1.4.	Obetalda avgifter	42
4.1.5.	Likställd med gift eller ogift person	43
4.1.6.	Delvist uttag av pension.....	43
4.2.	Beräkningsregler för vissa fall	43
4.2.1.	Vid byte av civilstånd	43
4.2.2.	Då nya pensionspoäng har tjänats in	44
4.2.3.	Vid ändrad pensionspoäng	44
4.2.4.	Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året.....	45
4.2.5.	Tidigt eller sent pensionsuttag.....	46
4.2.6.	Nytt uttag efter tidigare återkallelse.....	48
4.2.7.	Pensionsbeloppet då balansindex har fastställts	51
4.3.	Garantitillägg.....	53
4.3.1.	Vad är garantitillägg?.....	53
4.3.2.	Beräkning av tillägget.....	53
5.	Rätten till garantipension	59
5.1.	Allmänt	59
5.1.1.	Ikraftträdande och första utbetalningen.....	59
5.1.2.	Garantipensionen som grundtrygghet	59
5.2.	Till vem och när kan garantipension betalas ut?.....	60
5.2.1.	Vem har rätt till garantipension?	60
5.2.2.	När kan garantipension betalas ut?	60
5.3.	Försäkringstid	60
5.3.1.	Försäkringstid är grunden för garantipension.....	60
5.3.2.	När kan försäkringstiden infalla?.....	61
5.3.3.	Minst tre år	62
5.3.4.	Beräkning av försäkringstid.....	62
5.3.5.	Avrundning	63
5.4.	Bosättningstid.....	63

5.4.1. Huvudregel	63
5.4.2. Den som lämnar Sverige	63
5.4.3. Den som kommer till Sverige	63
5.4.4. Särskilda bestämmelser om bosättning	63
5.4.5. Familjemedlemmar	64
5.5. Tid före bosättning vid ansökan om uppehållstillstånd	64
5.6. Bosättnings tid i tidigare hemland m.m.	64
5.6.1. Vem omfattas?	64
5.6.2. Beräkningsregel	65
5.6.3. Pension från hemlandet	65
5.6.4. Tillfällig fristad	65
5.6.5. Upphållstillstånd som beviljats före år 2001	65
5.6.6. Sammanfattande exempel	66
5.7. Försäkringstid före år 2001	67
5.7.1. Folkbokföringstid	67
5.7.2. Tid då någon har varit utsänd av statlig arbetsgivare	68
5.7.3. Tid före bosättning vid ansökan om uppehållstillstånd	68
5.7.4. Tid då någon har varit utsänd av biståndsorganisation, svenska kyrkan eller annat trossamfund	68
5.7.5. Tid med förvärvsinkomst	69
5.7.6. Tid som grundat rätt till statligt reglerad pension	69
5.7.7. Tid för studier i annat land	70
5.7.8. Bosättnings tid i tidigare hemland m.m.	70
5.8. Övriga bestämmelser om försäkringstid	70
5.8.1. Då en person har haft hel sjukersättning eller hel särskild efterlevandepension	70
5.8.2. Vissa fall då kvinna haft rätt till änkepension	72
5.8.3. EU/EES	72
6. Beräkning av garantipension	74
6.1. Beräkningsunderlag	74
6.1.1. Inkomstgrundad ålderspension enligt SFB	74
6.1.2. Änkepension	74
6.1.3. Lagstadgad pension från länder utanför EU/EES	74
6.1.4. Lagstadgad pension från EU/EES-länder	74
6.1.5. Uppgifts- och anmälningsskyldighet	75
6.2. Hur ska underlaget beräknas?	75
6.2.1. Premiepension	75
6.2.2. Garantitillägg	76
6.2.3. Uttag av pensionen före eller efter 65 år	76
6.2.4. Bristande eller ofullständig avgiftsbetalning	77
6.2.5. Undantagande från ATP	77
6.2.6. Yrkesskadelivränta	77
6.2.7. Överföring av pensionsrättigheter till Europeiska Gemenskaperna	78

6.3.	Pensionsberäkningen.....	78
6.3.1.	Basnivå.....	78
6.3.2.	Avtrappning – steg 1	78
6.3.3.	Avtrappning – steg 2	79
6.3.4.	Illustrationer till avtrappningsreglerna	79
6.3.5.	Likställd med gift eller ogift person	82
6.3.6.	Anmälan om ändrat civilstånd m.m.....	83
6.3.7.	Försäkringstidens längd	83
6.3.8.	Försäkringsperioder fullgjorda i annat EU/EES-land.....	84
6.3.9.	Delvist uttag av garantipension	84
6.4.	Omräkning av garantipension	84
6.4.1.	Vid byte av civilstånd	84
6.4.2.	Vid ändring av annan periodisk ersättning	85
6.4.3.	Vid retroaktiva ändring av annan ersättning	85
6.5.	En föränderlig garantipension	85
6.5.1.	Inverkan av okända pensionsrätter.....	85
6.5.2.	Effekter av skilda indexeringsätt	86
7.	Premiepension.....	88
7.1.	Premiepensionssystemet jämfört med fördelningssystemet ..	88
7.1.1.	Premiepensionen.....	88
7.1.2.	Inkomstpensionen	88
7.2.	Intjänandetiden	89
7.2.1.	Tillfällig förvaltning	89
7.2.2.	Överföring till fonder	89
7.2.3.	Premiepensionskonto	89
7.2.4.	Val av fonder	90
7.2.5.	Byte av fonder	90
7.3.	Att ta ut premiepension.....	90
7.3.1.	Pensionsålder	90
7.3.2.	Uttagsnivå.....	91
7.3.3.	Alternativa uttagsformer.....	91
7.3.4.	Pensionsberäkning och utbetalning.....	92
7.4.	Efterlevandeskydd.....	92
7.4.1.	Vad är efterlevandeskydd?.....	92
7.4.2.	Villkor för att få teckna skyddet	92
7.4.3.	Efterlevandepensionens storlek	92
7.4.4.	Ansökan	93
7.4.5.	När börjar skyddet gälla?	93
7.4.6.	Villkor som ska uppfyllas vid dödsfallet.....	93
7.4.7.	Kostnader.....	93
7.4.8.	Ändring av uttaget.....	94
7.4.9.	När upphör skyddet?.....	94
7.4.10.	Samma regler för efterlevande och pensionssparare.....	94

7.5.	Administrationen och dess kostnader	94
7.5.1.	Administrativa uppgifter	94
7.5.2.	Förvaltningskostnader	94
8.	Samordning med yrkesskadelivränta	96
8.1.	Vilka livräntor samordnas?	96
8.2.	Beräkning av samordningsbart livräntebelopp	96
8.3.	Principer för samordningen	97
8.4.	Garanterat pensionsbelopp	97
8.5.	Beräkning av pension efter samordning	98
8.5.1.	Om endast inkomstgrundad pension betalas ut.....	98
8.5.2.	Om endast garantipension betalas ut.....	98
8.5.3.	Om både inkomstgrundad pension och garantipension betalas ut.....	98
8.6.	Om sjukersättning eller efterlevandepension betalas ut.....	101
8.7.	Återfall i sjukdom	101
8.8.	Livränta som helt eller delvis har bytts ut mot engångsbelopp	101
8.8.1.	Hela livräntan är utbytt vid ett och samma tillfälle.....	102
8.8.2.	Hela livräntan är utbytt i omgångar.....	102
8.8.3.	Delar av livräntan är utbytt vid ett tillfälle eller i omgångar ..	103
8.8.4.	Det samordningsbara beloppet	103
9.	Avdrag inför utbetalning	104
9.1.	Då annan förmån har betalats ut för retroaktiv tid	104
9.2.	Övriga avdrag	104
10.	Rätten till pension med hänsyn till bosättningsland	106
10.1.	Inkomstgrundad pension	106
10.2.	Garantipension	106
10.2.1.	Vid bosättning i Sverige.....	106
10.2.2.	Vid flyttning till annat land inom EU/EES m.m.	106
10.2.3.	Vid flyttning till land utanför EU/EES	106
11.	Sammanfattande beräkningsexempel	108
11.1.	Några inledande kommentarer och förklaringar	108
11.1.1.	Typer av exempel.....	108
11.1.2.	Ingångsvärden, delningstal och index.....	108
11.1.3.	Avrundningar	109
11.1.4.	Interpolering av delningstal	109
11.1.5.	Använda förkortningar	109
11.2.	Exempel 1: Beräkning av inkomstpension vid helt uttag från 65 år och de efterföljande två årsomräkningarna.....	111
11.3.	Exempel 2: Beräkning av halv ålderspension från 63 år (under fortsatt förvärvsarbete) och senare helt uttag vid 65 år 6 månader inklusive mellanliggande omräkningar.....	114

11.4.	Exempel 3: Beräkning av halv ålderspension från 65 år (under fortsatt förvärvsarbete), återkallelse vid 66 år 1 månad och helt uttag vid 67 då förvärvsarbetet upphör; allt inklusive mellanliggande årsomräkningar	124
11.4	Exempel 4: Beräkning av hel ålderspension från 68 år och 2 månader och balansering det 65:e året, allt inklusive mellanliggande årsomräkningar	133

Förkortningar

AFL	Den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring.
ATP	Allmän tilläggspension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring
ATP-systemet	Regelverket för allmän ålderspension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring
EES	Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet
EG	Europeiska Gemenskaperna
EU	Europeiska Unionen
FKRS	Försäkringskassans rättsliga ställningstagande
FKFS	Försäkringskassans författningssamling
GPL	Den upphävda lagen (1998:702) om garantipension.
LIP	Den upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.
LIPP	Den upphävda lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension.
PBB	Prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 § socialförsäkringsbalken (2010:110).
PFS	Pensionsmyndighetens författningssamling
PGB	Pensionsgrundande belopp
PGI	Pensionsgrundande inkomst
prop.	Regeringens proposition
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
RGK	Riksgäldskontoret
SFB	Socialförsäkringsbalken (2010:110).
SFBP	Lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken (2010:110)
SfU	Socialförsäkringsutskottet
SofL	Den upphävda Socialförsäkringslagen (1999:799).
UtlL	Utlänningslagen (2005:716)
ÄFS	Äldreförsörjningsstöd

Sammanfattning

Den som är född 1938 eller senare får sin allmänna ålderspension i form av inkomstpension, premiepension och garantipension. I vissa fall föreligger också rätt till tilläggspension.

Denna vägledning vänder sig i första hand till handläggande personal på Pensionsmyndigheten. Det huvudsakliga syftet är att vägledningen ska vara ett stöd i ärendehandläggningen och när information till enskilda ska lämnas.

De inkomstgrundade pensionerna

Inkomstpension och premiepension är inkomstgrundade pensioner, som i huvudsak baseras på de förvärvsinkomster en person har under sitt liv. Personer som är födda under perioden 1938–1953 får endast en del av sin inkomstgrundade pension i form av inkomstpension och premiepension. Resten betalas ut i form av tilläggspension.

Finansieringsmässigt är inkomstpensionen och tilläggspensionen pensioner inom ett så kallat fördelningssystem (55 kap 2 § SFB). Det innebär att de avgifter som ett visst år betalas av den förvärvsarbetande befolkningen, mer eller mindre direkt används till samma års pensionsutbetalningar.

Premiepensionen är däremot ett fonderat system med Pensionsmyndigheten som försäkringsgivare och där avgifterna sparas i fonder vars värde motsvarar pensionsåtagandet.

Garantipensionen

Garantipensionens storlek beror på hur lång försäkringstid den enskilda har kvalificerat sig för. Försäkringstiden består huvudsakligen av bosättningsstid i Sverige. Det krävs 40 försäkringsår för rätt till öreducerad garantipension.

Garantipensionen syftar till att ge pensionstagaren en viss minimipension. Den betalas därför ut som en utfyllnad ovanpå den inkomstgrundade pensionen upp till nämnda miniminivå. Det innebär att endast den som har en låg inkomstgrundad pension eller ingen sådan pension alls, får garantipension.

Ansökan och pensionsålder

Ålderspensionen beviljas efter ansökan av den enskilde. Den tidigaste tidpunkt från vilken inkomstgrundad pension kan betalas ut, är den månad personen fyller 61 år. Den som har rätt till inkomstgrundad pension och väntar med att göra sitt pensionsuttag får nästan alltid en allt högre pension ju längre uttaget skjuts upp. Garantipension kan betalas ut först från 65 års ålder. Utbetalning av pension sker månadsvis.

Rätten till ålderspension föreligger vanligtvis till pensionstagaren avlider. Garantipension betalas dock ut bara så länge pensionstagaren är bosatt i Sverige.

Undantag gäller för de som flyttar till ett annat EU/EES-land eller Schweiz där en tillfällig lag om exporträtt finns från och med 1 januari 2019. Den gäller under hela 2019. När det gäller konventioner som Sverige träffat med annat land är det endast Kanada som ger rätt till garantipension vid bosättning i Kanada men bara under vissa villkor.

Flexibla uttagsmöjligheter

Den som söker pension kan ansöka om att ta ut hela pensionen eller delar av den, nämligen valfritt antal fjärdedelar. En pensionstagare kan också obegränsat välja att öka eller minska uttagsnivån genom hela sitt pensionärsliv. Ökningar och minskningar påverkar den framtida pensionen, genom att pensionen blir mindre eller större.

En annan möjlighet att förfoga över sin pension, är att ta ut premiepension utan att ta ut inkomst- och tilläggspension eller vice versa. Uttagen av tilläggspension och inkomstpension måste däremot följas åt både vad avser uttagsperioder och nivåer.

Livränta

Om en pensionstagare har yrkesskadelivränta ska ålderspensionen och livräntan samordnas. Det gör man genom att pensionen minskas. Däremot påverkas inte ålderspensionen av att en pensionstagare har arbetsskadelivränta.

Indexering

Från det att *inkomstpension* börjar tas ut, indexeras den år för år genom att den följer de förvärvsarbetandes genomsnittliga inkomstutveckling minskat med den så kallade normen om 1,6 procentenheter.

Tilläggspensionen indexeras från 65 års ålder på samma sätt som inkomstpensionen. Dessförinnan följer den förändringarna av prisbasbeloppet.

När *premiepensionen* tas ut i form av fondförsäkring, vilket innebär att pensionskapitalet står kvar i fonder även efter det att pensionen har börjat tas ut, räknas pensionens månadsbelopp om varje år beroende på hur de valda fondernas värden har utvecklats det gångna året. När pensionssparare valt att ta ut premiepensionen i form av en traditionell livförsäkring får hon eller han ett garanterat livsvarigt månatligt belopp med möjlighet till så kallad återbäring.

Garantipensionens storlek värdesäkras genom att den följer förändringarna av prisbasbeloppet.

En vägledning för vem?

Denna vägledning vänder sig i första hand till personalen på Pensionsmyndigheten. Den ska ses som ett komplement till de regler, i form av lagar m.m., som finns beträffande ålderspension till personer som är födda 1938 eller senare. I huvudsak utgör vägledningen en beskrivning och förklaring av regelverket på området, med tillägg av ett antal exempel och förklarande figurer. Vägledningen är tänkt som ett stöd för handläggare, dels inför beslut i ålderspensionsärenden, dels när information om regelverket eller i enskilda ärenden ska lämnas. Vägledningen är också ett lämpligt hjälpmedel vid utbildning av personal på Pensionsmyndigheten.

Exempel

I anslutning till textavsnitten finns i många fall exempel. Syftet med dem är att de ska vara komplement till beskrivningarna och göra dessa mera begripliga och lättillgängliga. Exempelen försöker att så tydligt som möjligt fokusera på just den fråga som den aktuella beskrivningen gäller. Vid val av de ”ingångsvärden” som ett räkneexempel ibland bygger på, har vikten i första hand lagts vid att de ska vara numeriskt ”jämna” och lätta att hantera. Först i andra hand har värdena valts utifrån att de ska vara fullt realistiska.

I anslutning till vissa beskrivningar av beräkningsmetoder finns exempel i två steg. Direkt efter textavsnittet finns först ett principexempel som avser att förtydliga metodbeskrivningen i textavsnittet. Därefter följer ett räkneexempel som direkt följer metoden i principexemplet, men sätter siffror på det som tidigare förklarats i ord.

I vägledningens sista kapitel finns **fyra** omfattande beräkningsexempel. I motsats till exemplen i de enskilda avsnitten avser dessa att visa hela beräkningen av en persons ålderspension och de omräkningar pensionen genomgår under en flerårsperiod i samband med årsskiften, tillkomna pensionsrätter, ändringar av uttag m.m. Närmare förklaringar till exemplens förutsättningar och uppbyggnad finns i avsnitt 11.1 *Några inledande kommentarer och förklaringar*.

Hänvisningar

Framställningen i vägledningen är sådan, att den går att läsa utan att man samtidigt läser de bestämmelser den grundas på. I texten finns dock hänvisningar till aktuella författningar m.m. Det gäller främst lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, rättsliga ställningstaganden och propositioner. En hänvisning anges i regel inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke som behandlar den aktuella bestämmelsen, exempelvis ”Tilläggspension ska beräknas utifrån de pensionspoäng som tjänats in (63 kap. 6 § SFB)”.

Det förekommer också hänvisningar i texten till andra platser i denna vägledning. Dessa hänvisningar består då i allmänhet av nummer och rubrik på det avsnitt som hänvisas till, exempelvis ”se avsnitt 2.3.1 *Helt eller delvist uttag*”.

Från och med 1 januari 2011 är vägledningen uppdaterad med hänvisningar till socialförsäkringsbalken (2010:110) och lag (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. För avsnitt som *enbart* rör tid före 2011 görs hänvisningar till äldre bestämmelser.

Också hänvisningar till andra vägledningar förekommer.

Att förstå reglerna

En mycket stor del av ärendehandläggningen, bl.a. nästan alla beräkningsrutiner, är helt automatiserad. Vägledningens största användningsområde är därför inte att vara ett stöd för handläggarna i beräkningsarbetet. Den är mer användbar som ett hjälpmedel i beslutsfattandet och de ställningstaganden som då kan bli nödvändiga. Dessutom kan den användas när enskilda vill ha information, antingen om aktuella pensionsärenden eller om regelverket i allmänhet. Den bör också kunna vara användbar i försäkringsutbildningar och vid enskilda studier.

För den som ska besvara en fråga om vilka regler som gäller, är det ofta av värde att veta varför reglerna finns eller lite närmare om hur de fungerar. Den som själv förstår en regel och varför den finns har lättare för att förmedla innehållet vidare. På vissa ställen där det bedömts som särskilt viktigt, har vägledningen därför skrivits så, att texten ska var förklarande och ge läsaren något om bestämmelsernas bakgrund eller närmare innebörd.

Detta beskrivningssätt bör också vara till nytta om vägledningen används i utbildningssammanhang. Det är oftast lättare att komma ihåg det man inte bara har lärt sig utantill, utan också har förstått.

Att hitta rätt i vägledningen

Det hjälpmedel som finns för att hitta det man söker i vägledningen, är innehållsförteckningen. Innehållsförteckningen är placerad först i vägledningen och ger en översiktlig bild av vägledningens kapitel och avsnitt.

1. Inledning

1.1. Vägledningar för ålderspension

Det finns tre vägledningar som beskriver den allmänna ålderspensionen. Det är dels vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*, dels denna vägledning 2010:2 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att ta ut pension*.

Den tredje vägledningen är 2010:3 *Ålderspension för personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

Utöver dessa tre finns också vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner* där ålderspensionen beskrivs i ett internationellt perspektiv.

1.2. Premiepension

Premiepensionen behandlas särskilt i kapitel 7. Det främsta syftet med den redogörelsen är att övergripande redovisa de ersättningar som kan betalas ut som premiepension och de grundläggande villkoren för dem. Beskrivningen är därför inte lika detaljerad som i övriga avsnitt. Exempelvis behandlas inte kapitalförvaltningen.

1.3. Äktenskap och partnerskap

För tillämpningen av vissa regler som beskrivs i denna vägledning är en persons civilstånd av betydelse, exempelvis för beräkningen av tilläggspension och garantipension.

Från och med den 1 maj 2009 kan äktenskap ingås inte bara mellan kvinna och man utan också mellan personer av samma kön. Denna förändring har skett genom sådana ändringen i äktenskapsbalken (1987:230) att bestämmelserna gjorts könsneutrala. Vid tolkningen av begreppet *gift* i socialförsäkringsreglerna kan det alltså avse en person som ingått äktenskap med en person av motsatt kön eller av samma kön.

Vid samma tidpunkt upphävdes lagen (1994:117) om registrerat partnerskap (Se även 2 kap 5 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken (2010:110) [SFBP]). Personer som låtit registrera partnerskap enligt den lagen är fortfarande partners om partnerskapet inte har upplösts eller de ingått äktenskap med varandra enligt de nya reglerna om så kallat samkönat äktenskap. Att lagen upphävts innebär endast att några nya partnerskap inte kan registreras från den 1 maj 2009. Befintliga partnerskap betraktas i socialförsäkringssammanhang som äktenskap och personerna alltså som gifta med varandra. Det innebär också att bestämmelser om vad som gäller för en person som likställs med gift respektive ogift person, på motsvarande sätt också gäller för en registrerad partner.

2. Ansökan om och uttag av pension

Avsnitt 2.1 beskriver hur ålderspensionen är uppbyggd i delförmåner och hur de hänger samman med varandra. Avsnitt 2.2 redogör för de bestämmelser som gäller för att ansöka om pension. Avsnittet beskriver också när pension kan betalas ut med hänsyn till sökandens ålder och ansökningstidpunkten. Avsnitt 2.3 beskriver hur de olika delarna av pensionen får tas ut i förhållande till varandra och i vilka andelar. Det avsnittet behandlar också hur pensionen får ökas eller minskas.

2.1. Pensionens beståndsdelar

Ålderspension för personer som är födda 1938 eller senare kan delas in i två delar. Den ena delen är inkomstgrundad pension, som bygger på faktiska inkomster i form av pensionsgrundande inkomst (PGI). Den inkomstgrundade pensionen kan också grundas på pensionsgrundande belopp (PGB) som en person kan få i vissa livssituationer när hon eller han typiskt sett har gått miste om pensionsgrundande inkomster. En inkomstgrundad pension kan bygga på enbart PGI eller en kombination av PGI och PGB. Den andra delen av ålderspensionen är garantipensionen, som är ett grundskydd för den som inte är berättigad till inkomstgrundad pension eller endast till en låg sådan pension.

Den inkomstgrundade pensionen består av inkomstpension, tilläggspension, premiepension och premiepension till efterlevande (55 kap 2-3 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) [SFB]). Tilläggspensionen håller på att avvecklas och kan bara beviljas personer som är födda före 1954.

2.2. Pensionsålder och ansökan

2.2.1. Pensionsålder

Någon bestämd pensionsålder finns inte i ålderspensionssystemet. Inkomstpension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 61 år. Samma undre åldersgräns gäller också för uttag av tilläggspension och premiepension (56 kap. 3 § SFB). Ju längre den pensionsberättigade väntar med att göra sitt uttag, desto högre blir den inkomstgrundade pensionen utom i vissa fall när så kallad garantitillägg betalas ut (se avsnitt 4.3 *Garantitillägg*). Någon övre åldersgräns för att påbörja uttaget av pension finns inte.

Garantipension får enligt 67 kap. 4 § SFB tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Denna åldersgräns gäller både för den som enbart har rätt till garantipension och den som har rätt till garantipension i form av utfyllnad av inkomstgrundad pension.

Det finns en pensionsöverenskommelse mellan de politiska parter som ingår i Pensionsgruppen som ger förslag på höjd pensionsålder. Förslaget bygger på att den lägsta åldern, 61 år, ska börja ändras från år 2020 och beröra personer födda 1959. Det finns också förslag på att införa en så kallad riktålder som är den tidigaste åldern garantipensionen kan betalas ut. Riktåldern ska följa livstidslängden och anpassas löpande till utvecklingen av

livslängden (Ds 2019:2 Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem).

Både inkomstgrundad pension och garantipension betalas ut till och med den månad då den försäkrade avlider om rätten till pension inte upphör tidigare av någon annan anledning (56 kap. 7 § SFB).

2.2.2. Ansökan om pension

Den som vill ta ut ålderspension ska göra en skriftlig ansökan, först och främst via Pensionsmyndighetens hemsida eller via en pappersblankett. Det gäller både inkomstgrundad pension och garantipension (110 kap. 4 § första stycket SFB och 9 kap 7-8 §§ SFBP). Sökanden kan ansöka om uttag av hel pension eller bara en del av den. Ansökan kan också göras om enbart premiepension eller enbart den övriga delen av pensionen.

Ansökan kan göras antingen på blanketter som fastställts av Pensionsmyndigheten eller via Internet (4 § förordningen [2002:782] om ansökan och utbetalning av pension m.fl. förmåner).

En handläggare kan skicka blanketterna hem till en sökande via handläggarsystemet. De försäkrade kan ringa Pensionsmyndigheten på telefon 0771-776 776 och beställa blanketterna också.

De försäkrade kan också ansöka om sin pension direkt på hemsidan. Att ansökan får göras genom självbetjäningstjänster på Internet framgår av 111 kap 2-4 §§ SFB samt 9 kap 13 § SFBP.

För pensionssökande som är bosatt i annat EU/EES-land eller Schweiz gäller särskilda regler. Dessa regler beskrivs i vägledningar 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

2.2.3. Ansökan krävs inte i vissa fall

Hel sjukersättning månaden innan personen fyller 65 år

En pensionsberättigad som månaden innan 65 år fick hel sjukersättning och som varit bosatt i Sverige hela sitt liv, blir beviljad pension utan att behöva skicka in en ansökan (56 kap. 4 a § SFB).

Syftet med denna bestämmelse är att de personer som har sin huvudförsörjning via sjukersättning inte ska behöva bli utan försörjning den månad personen fyller 65 år.

För att kunna få ålderspension utan ansökan krävs att personen varit bosatt i Sverige hela sitt liv och uppbär hel sjukersättning månaden innan personen fyller 65 år.

Beviljande av tilläggspension då inkomstpension redan utges

En pensionsberättigad i mellangenerationen som uppbär inkomstpension men inte har rätt till tilläggspension, får ut sin tilläggspension utan särskild ansökan från och med den månad då hon eller han får rätten till tilläggspension (56 kap. 6 § SFB). Den situation som avses är när en person som tidigare inte tillgodoräknats pensionspoäng för tre år, ändå har inkomstpension.

Enligt förarbetena uppkommer då rätten till tilläggspension från och med januari månad efter det år då pensionspoäng för det tredje året har tjänats in. Detta gäller givetvis under förutsättning att inkomstpensionen har börjat betalas ut för den tidpunkten. (prop. 1997/98:151, s. 741)

Exempel

En man som är född 1953 ansöker om och beviljas ålderspension i form av inkomstpension fr.o.m. oktober 2017. Vid beviljandetillfället har han tillgodoräknats pensionspoäng för endast ett år, nämligen för år 2015. I slutet av 2017 fastställs pensionspoängen för 2016, varvid mannen tillgodoräknas poäng även för det året. Ytterligare ett år senare, i slutet av år 2018, tillgodoräknas han poäng även för år 2017. Han uppfyller då kravet om tre år med pensionspoäng och har då rätt att få ut tilläggspensionen utan att särskilt ansöka om detta. Tilläggspensionen beviljas då med retroaktiv verkan fr.o.m. januari år 2018, dvs. omedelbart efter utgången av det år då han tjänat in det tredje poängåret.

Exempel

En kvinna ansöker om och beviljas ålderspension fr.o.m. mars 2018. Vid beviljandetillfället har hon tillgodoräknats pensionspoäng för endast två år, nämligen för åren 2015 och 2016. I slutet av år 2018 fastställs pensionspoängen för år 2017, varvid kvinnan tillgodoräknas poäng även för det året. Fr.o.m. år 2018 uppfyller hon kravet om tre år med pensionspoäng och har därmed rätt till tilläggspension. Eftersom ålderspensionen inte betalats ut förrän fr.o.m. mars år 2018, beviljas även tilläggspensionen först från och med den månaden.

Rätten till garantipension vid 65 år då tidigt pensionsuttag har gjorts

Som framgår av avsnitt 2.2.2 *Ansökan om pension* måste den försäkrade ansöka om både inkomstgrundad pension och garantipension. För att den försäkrade inte ska behöva ansöka om den inkomstgrundade pensionen och garantipensionen vid två tillfällen, ansöker även den som vill ta ut sin pension före 65 års ålder om garantipension redan i samband med den första ansökan om inkomstgrundad pension. Detta ansökningsförfarande används trots att det kan dröja upp till fyra år innan den försäkrade fyller 65 år och kan beviljas garantipensionen. I dessa fall uppstår en situation som liknar den då tilläggspension beviljas när rätt till den pensionen uppstår då inkomstpension utges sedan tidigare.

Inför 65-årsdagen prövar sedan Pensionsmyndigheten rätten till garantipension utan att den försäkrade på nytt behöver lämna in en ansökan eller på annat sätt bevaka sin rätt.

Prövning av garantitillägg vid 65 år

En försäkrad, född 1938-1953, som har gjort ett tidigt uttag av ålderspensionen behöver inte ansöka om att få rätten till så kallat garantitillägg prövad. Det beror på att garantitillägget inte är en egen delförmån, utan endast en del av tilläggspensionen som en försäkrad kan ha rätt till från och med den månad hon eller han blir 65 år.

Premiepension till efterlevande

Har pensionsspararen tecknat efterlevandeskydd inom ramen för premiepension, får den efterlevande en premiepension utan att ansöka, om denne fortfarande var gift eller sammanboende med den avlidne. Det framgår av 91 kap. 5 § och 92 kap. 2 § första stycket SFB.

2.2.4. När kan pensionen börja betalas ut?

Sökanden kan i ansökan ange från och med vilken månad som hon eller han vill att ålderspensionen ska börja betalas ut. Pensionen får dock beviljas tidigast från och med den månad då ansökan kommit in till Pensionsmyndigheten (56 kap. 4 § SFB).

Är sökanden bosatt i ett annat EU/EES-land eller Schweiz ska hon eller han lämna ansökan till institutionen på bosättningsorten. Se vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

Ansökan anses då som inkommen till Pensionsmyndigheten den dag den lämnades till institutionen.

Som huvudregel gäller alltså att ansökan inte får göras för retroaktiv tid. Skälet till detta är att pension i ålderspensionssystemet är försäkringsmässigt beräknad på så sätt, att ett senare uttag ger högre åerspension. Därmed blir livspensionen i genomsnitt densamma som vid ett tidigare uttag. En möjlighet att ta ut pension även för tid före ansökningen skulle därmed inte fylla någon väsentlig funktion. (prop. 1997/98:151, s. 456)

Ett undantag gäller för den som haft sjukersättning eller särskild efterlevandepension omedelbart före 65-årsdagen. Ålderspensionen får i dessa fall beviljas retroaktivt för högst tre månader före ansökningsdagen, dock tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år (56 kap. 5 § SFB och 6 kap. 24 § SFBP). Detta hänger samman med att Pensionsmyndigheten är skyldig att utreda om en sådan person önskar ta ut sin ålderspension från och med 65 års ålder (se avsnitt 2.2.5 *Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet*). Möjligheten att bevilja ålderspensionen retroaktivt finns för att inte ett "glapp" ska uppstå i utbetalningarna mellan å ena sidan sjukersättning eller särskild efterlevandepension och å andra sidan ålderspension. Rätten att få pensionen retroaktivt beviljad i dessa fall gäller för inkomstpension, tilläggspension och garantipension. Från och med den 1 november 2018 gäller regeln om retroaktivitet för personer med sjukersättning även premiepension.

Exempel

En kvinna fyller 65 år i januari år 2019. Fram till och med december månad året innan har hon sjukersättning. I mars 2019 lämnar hon in en ansökan om ålderspension, inklusive premiepension, eftersom hon inte ingår i gruppen som kan få ålderspension utan ansökan. Där uppger kvinnan att hon vill ha ålderspensionen från och med december månad. Hela ålderspensionen kan beviljas först från och med januari (65-års månaden).

2.2.5. Pensionsmyndighetens utredningsskyldighet

Utredningsskyldigheten gäller då en person har haft sjukersättning eller särskild efterlevandepension månaden före 65-års månaden och ansökan om ålderspension inte har kommit in senast under den månaden (56 kap. 8 § SFB och 6 kap 25 § SFBP) . Detta gäller för de personer som inte berörs av rätten att få ålderspension utan ansökan enligt 56 kap. 4 a § SFB.

2.3. Uttag av pension och ändring av uttag

2.3.1. Helt eller delvist uttag

En pensionssökande kan ta ut hela eller endast en del av sin inkomstgrundade pension. Den som väljer att endast ta ut en del får ta ut pensionen i form av tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels pension (56 kap. 2 § första stycket SFB). Inkomstpension och tilläggspension å ena sidan och premiepension å den andra sidan får tas ut oberoende av varandra. Det gäller däremot inte inkomstpension och tilläggspension i förhållande till varandra (se avsnitt 2.3.2 *Inkomstpension och tilläggspension följs åt.*)

Garantipensionen till den som inte har rätt till inkomstpension eller tilläggspension får endast tas ut som hel pension (67 kap. 3 § SFB). Har den pensionssökande däremot rätt till inkomstpension eller tilläggspension, måste eventuellt uttag av garantipension göras med samma andel och under samma tid som hon eller han tar ut dessa inkomstgrundade pensioner.

Skälet till att pensionstagaren inte får ta ut garantipensionen med större andel eller under längre tid än vad hon eller han valt för inkomst- eller tilläggspensionen, är att försörjningen i första hand ska ske från den inkomstgrundade pensionen. Pensionstagaren ska alltså inte kunna leva enbart på garantipension och samtidigt skjuta upp uttaget av sin inkomstgrundade pension, så att den därigenom blir högre. (prop. 1997/98:152 s. 150)

Rätt till och uttag av premiepension påverkar dock inte möjligheten att ta ut garantipension. Det sammanhänger med att beräkningen av garantipensionens storlek inte grundas på premiepensionen i sig. I stället tar man hänsyn till premiepensionen genom att fiktivt förhöja inkomstpensionen. Se vidare avsnitt 6.2.1 *Premiepension.*

2.3.2. Inkomstpension och tilläggspension följs åt

För en person som är född under åren 1938–1953, och därför kan ha rätt till tilläggspension, gäller att inkomstpension får tas ut endast om hon eller han gör motsvarande uttag av sin tilläggspension och på samma sätt får tilläggspension endast tas ut om personen gör motsvarande uttag av inkomstpension (56 kap. 11 § första stycket SFB).

Detta gäller naturligtvis endast om rätt till tilläggspension verkligen föreligger. En situation när en sådan person kan ha rätt till inkomstpension men inte till tilläggspension, är om att den pensionsgrundande inkomsten varit tillräckligt hög för att ge pensionsrätt för inkomstpension, men inte hög nog för att ge pensionspoäng. Det kan också vara så att personen inte tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år eller har försäkringsperioder som tjänats in i annat EU/EES-land eller Schweiz. Om möjligheten att tjäna in sådana försäkringsperioder, se avsnitt 4.1.2 *Antalet poängår*.

En minskning eller återkallelse av inkomstpension måste också följas av en motsvarande minskad eller återkallad tilläggspension. Uttagen av dessa båda pensionsförmåner måste med andra ord helt följas åt, både vad avser uttagsnivå och den tid varunder uttag görs.

Någon bestämmelse i SFB som reglerar hur premiepension får tas ut i förhållande till uttag av inkomstpension och tilläggspension finns däremot inte. Det innebär att premiepension får tas ut oberoende av uttaget av inkomstpension och tilläggspension.

2.3.3. Ökning av uttag

För att öka ett pensionsuttag gäller i princip detsamma som vid förstagångsansökan om pension (56 kap. 9 § första stycket SFB). Det betyder att en skriftlig ansökan ska lämnas till Pensionsmyndigheten. Från och med den 1 november 2018 gäller en ansökan om ökat uttag tidigast från samma månad som ansökan kommer in till Pensionsmyndigheten för alla delförmåner, inkomstpension, tilläggspension, garantipension och premiepension. Ökat uttag av premiepension kunde före den 1 november 2018 göras tidigast från och med månaden efter ansökan.

2.3.4. Minskning och återkallelse av uttag

En pensionstagare har rätt att minska eller helt återkalla sitt uttag av ålderspension. Pensionstagaren gör detta genom en skriftlig anmälan till Pensionsmyndigheten. (56 kap. 10 § första stycket SFB)

Pensionen ska minskas eller dras in från och med den månad som pensionstagaren anger i sin anmälan, dock tidigast från och med månaden efter den månad då anmälan kom in till Pensionsmyndigheten.

3. Beräkning av inkomstpension

För att kunna beräkna en persons inkomstpension krävs kännedom om två grundläggande förhållanden. Det ena är hennes eller hans pensionsbehållning och det andra är det delningstal som ska gälla. Avsnitt 3.1 behandlar pensionsbehållningen och avsnitt 3.2 definierar delningstalet och hur det är uppbyggt.

Kapitlet redovisar också hur pensionen ska beräknas första gången (avsnitt 3.3), hur en löpande inkomstpension räknas om vid ett årsskifte (avsnitt 3.4) och de regler som gäller i andra omräkningssituationer (avsnitt 3.6). Avsnitt 3.7 redogör för de särskilda regler som gällde för pension som personer födda 1938 eller 1939 tog ut under 1999 och 2000 och hur uttaget påverkat deras pensionsbehållning.

En fördjupad beskrivning av hur vissa ekonomiska förhållanden i samhället påverkar pensionsindexeringen och delningstalet finns i avsnitt 3.5. Framställningen syftar till att ge en ökad insikt i indexeringens och delningstalens uppbyggnad och funktion.

3.1. Pensionsbehållning

3.1.1. Aktuell pensionsbehållning

När inkomstpension ska beräknas utgår man från den pensionsbehållning som den pensionsberättigade har vid den tidpunkt från och med vilken beräkningen görs. Pensionsbehållningen grundas på pensionsrätter som den försäkrade tjänat in till och med andra året före det år då pensionen tas ut. Pensionsbehållningen ska vara omräknad till och med året närmast före pensionsuttaget med hänsyn till bestämmelserna om tilldelning av arvsvinster, indexering och avdrag för förvaltningskostnader. Det framgår av 62 kap. 30-31 §§ SFB.

Hur pensionsbehållningen beräknas, behandlas i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension.*

Exempel

En man som är född i maj år 1954 ansöker om ålderspension fr.o.m. 65-årsdagen, dvs. maj år 2019. Beräkningen av hans inkomstpension grundas på de pensionsrätter han tjänat in t.o.m. år 2017. Pensionsrätten för det sista av dessa år (år 2017) har fastställts i slutet av år 2018 och är därmed den pensionsrätt som senast fastställts då pensionsberäkningen görs. Pensionsbehållningen som beräkningen grundas på ska också vara omräknad för år 2018 vad gäller arvsvinster, indexering och förvaltningskostnader. Det gör man vid årsskiftet 2018/2019.

Figur 1

Skulle pensionsrätten för andra året före uttagsåret inte vara fastställd vid beräkningstillfället, eller om övriga beräkningar inte har hunnit göras, får en omräkning göras senare och för litet utbetalt belopp betalas ut retroaktivt (prop. 1997/98:151 s. 704).

3.1.2. Förvärvsvillkoret

De delar av pensionsbehållningen som grundas på PGB för barnår, för plikttjänstgöring och för studier ska inte räknas in i underlaget vid beräkningen av inkomstpension för tiden innan det så kallade förvärvsvillkoret är uppfyllt (62 kap. 38-41 §§ SFB). Dessa delar av pensionsbehållningen ska räknas med i beräkningsunderlaget först från och med januari månad året efter det fastställelseår som gäller för det sista av de fem kvalifikationsåren.

I vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*, lämnas en närmare redogörelse för förvärvsvillkoret och för så kallade latent pensionsrätter. Se också vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt enligt konventioner*.

Exempel

En kvinna som är född i april år 1956 ansöker om inkomstpension fr.o.m. april år 2018, dvs. sin 62-års månad. Pensionsbehållningen avseende pensionsrätter intjänade t.o.m. år 2016, dvs. de som är fastställda senast år 2017, ska ligga till grund för beräkningen. Kvinnan har pensionsrätter som härrör från PGB för barnår fastställda för sammanlagt två år. Hon har också PGI, som uppgått till minst två inkomstbasbelopp, fastställda för totalt fyra år. Eftersom förvärvsvillkoret inte uppfyllts, ska pensionsrätterna avseende PGB för barnår inte medräknas i den pensionsbehållning som ska grunda pension fr.o.m. april år 2018.

I slutet av år 2018 fastställs PGI på minst två inkomstbasbelopp för ytterligare ett år, dvs. för intjänandeåret 2017. Därmed kommer

förvärvsvillkoret att uppfyllas. Fr.o.m. januari år 2019 ska inkomstpensionen grundas även på de hittills latent pensionsrätterna.

3.2. Delningstal

3.2.1. Vad är delningstal?

Den årliga inkomstpensionen beräknas med hjälp av ett delningstal (62 kap. 28-29 §§ SFB). Delningstalet är ett tal med vilket man dividerar pensionsbehållningen för att få fram pensionens årsbelopp.

Delningstalet ska bestämmas så, att värdet av de sammanlagda kommande pensionsutbetalningarna till en person under den genomsnittligt återstående livslängd som gäller för personer i den pensionsberättigades ålder, ska motsvara personens pensionsbehållning (62 kap. 35 § SFB). Förenklat uttryckt kan man säga, att den pensionsbehållning som en person tjänat in under sin förvärvsaktiva tid, ska fördelas på så många år som personen kan antas ha kvar att leva och få pension.

3.2.2. Delningstalets uppbyggnad

Delningstalet anger i huvudsak hur många år en person genomsnittligt har kvar att leva vid tidpunkten för pensionsuttaget. Den genomsnittliga livslängden ska beräknas utifrån samma statistiska underlag som används vid beräkning av arvsvinster efter dem som avlidit under sitt 60:e levnadsår eller senare. Det framgår av 62 kap. 35-36 §§ SFB. Se vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

Delningstalets storlek påverkas också av den så kallade tillväxtnormen. Normen är ett fast procenttal, dvs. en konstant. Normens storlek har fastställts bland annat med utgångspunkt från vad som bedömts vara en rimlig, eller möjligen försiktig, bedömning av genomsnittlig framtida inkomstillväxt i Sverige. Se vidare avsnitt 3.4.1 *Tillväxtnormen*.

För varje åldersklass beräknas ett delningstal. Inom den privata försäkringsbranschen skiljer man ibland på kvinnor och män när man beräknar genomsnittlig livslängd. Inom den allmänna pensionen däremot ska inkomstpensionen beräknas utifrån delningstal som är lika för kvinnor och män (62 kap. 34 § SFB). Den genomsnittliga livslängden ska alltså beräknas för kvinnor och män tillsammans.

3.2.3. Beräkning och fastställande av delningstal

Pensionsmyndigheten fastställer årligen delningstal för varje åldersgrupp i åldern 61 år och uppåt (62 kap. 37 § SFB och 8 § första stycket förordningen [1998:1340] om inkomstgrundad ålderspension). De publiceras som en föreskrift i serien Pensionsmyndighetens författningssamling (PFS) i slutet av varje år. För år före 2011 gällde Försäkringskassans och Riksförsäkringsverkets motsvarande föreskrifter i Försäkringskassans respektive Riksförsäkringsverkets författningssamling (FKFS och RFFS). Genom föreskriften fastställs definitiva delningstal som ska gälla vid utbetalningar för tid från och med januari månad följande år för dem som under det året blir 65 år. Dessutom fastställs i föreskriften preliminära delningstal för dem som under samma år blir 61 år och som ska användas vid utbetalningar för tiden före det år då de personerna blir 65 år.

För den första gruppen – de som blir 65 år – fastställs ett tal för vart och ett av pensionsåldrarna 61-111 år. För den yngre gruppen fastställs tal för vart och ett av pensionsåldrarna 61-65 år.

Beräkning av delningstal vid uttag vid annan tidpunkt än helt år

Eftersom delningstal endast fastställs för *hela* antal år, dvs. den månad då en person fyller 61 år, 62 år osv., måste delningstal också konstrueras för beräkningar av pension från och med tidpunkter däremellan. Enligt 8 § andra stycket förordningen (1998:1340) om inkomstgrundad ålderspension ska delningstalen räknas fram på följande sätt. För varje månad som ett pensionsuttag senareläggs, jämfört med det hela antal år personen senast har uppnått, ska delningstalet minskas med en tolftedel av skillnaden mellan delningstalet för nämnda hela antal år och delningstalet för pensionsåldern ett år senare. Detta beräkningssätt gäller för både de definitiva och preliminära delningstalen.

Delningstalen bör enligt förarbetena (prop. 1997/98:151 s. 385) avrundas till två decimaler.

Mer information om preliminärt delningstal finns i avsnitt 3.2.4 och om definitivt delningstal i avsnitt 3.2.5.

Exempel

Inför år 2019 fastställs de *definitiva delningstal* som ska gälla för personer födda 1954, dvs. de som blir 65 år under 2019. Sådana delningstal – ett för varje år – fastställs för uttag som påbörjas från och med en månad som infaller under det år personen blir 65 år (år 2019), ett tal för uttag som påbörjas från och med en månad som infaller under det 66:e levnadsåret (år 2020) osv. fram till och med en begynnelsetidpunkt som infaller under det 111:e levnadsåret. Dessutom fastställs definitiva delningstal för dem i denna åldersgrupp (1954) som börjat ta ut sin pension från och med en månad som infallit under åren 2015, 2016, 2017 och 2018, dvs. under personens 61:a–64:e levnadsår.

Samtidigt fastställs *preliminära delningstal* för dem som samma år (år 2019) fyller 61 år, dvs. de som är födda 1958. De preliminära delningstalen fastställs för uttagstidpunkter som infaller under 2019, 2020, 2021, 2022 och 2023, dvs. under de 61:a–65:e levnadsåren.

Exempel

En man är född i augusti 1953. Han ansöker om att få ut sin ålderspension fr.o.m. januari år 2019 då han är 65 år 5 månader. Delningstalet för den som är född 1953 vid uttag från och med 65-års månaden har fastställts till 16,85. För den som i samma årsklass är 66 år vid pensionsuttaget har delningstalet fastställts till 16,26. Delningstalet för åldern 65 år 5 månader beräknas genom att först räkna ut skillnaden mellan delningstalen för 65 år och 66 år.

$$16,85 - 16,26 = 0,59$$

För varje månad som uttaget läggs senare än 65 år, ska delningstalet för 65 år minskas med en tolfedel av skillnaden. Delningstalet som ska användas vid pensionsuttag i januari 2019 beräknas till 16,60 enligt följande.

$$16,85 - \left(\frac{5-0,59}{12} \right) = 16,6042... \approx 16,60$$

Avrundningen till två decimaler görs alltså allra sist.

3.2.4. Preliminärt delningstal

Det årliga pensionsbeloppet bestäms med hjälp av ett preliminärt delningstal, om pensionen tas ut från och med en tidpunkt som infaller före det år den pensionssökande fyller 65 år. Talet beräknas utifrån den livslängdsstatistik som finns för den pensionssökandes 55:e till 59:e levnadsår. Samma underlag ska gälla för alla uttagstidpunkter före det 65:e året. Detta följer av bestämmelserna i 62 kap. 35-36 §§ SFB jämfört med 62 kap. 14 § SFB.

Även om livslängdsstatistiken förändras under tiden från pensionsuttaget till och med det 64:e levnadsåret, räknas inte inkomstpensionen om med anledning av detta.

3.2.5. Definitivt delningstal

Tar en person ut sin pension från och med januari månad det år hon eller han fyller 65 år eller från någon senare tidpunkt, beräknas delningstalet utifrån den livslängdsstatistik som gäller för personens 59:e till 63:e levnadsår (62 kap. 35-36 §§ SFB jämfört med 62 kap. 17 § SFB). Detta är det definitiva delningstalet.

För den som tagit ut pensionen för tid före det 65:e året, och därför fått sin pension beräknad med preliminärt delningstal, ska pensionen räknas om med det definitiva delningstalet vid ingången av det 65:e året (62 kap. 44-45 §§ SFB). Pensionen räknas om genom att det aktuella pensionsbeloppet multipliceras med kvoten mellan det preliminära delningstalet och det definitiva delningstalet.

Det preliminära delningstal som avses är det senast använda preliminära delningstalet, dvs. det som använts efter senaste eventuella omräkning med anledning av nyttillkomna pensionsrätter eller förändring av pensionsnivån. Det definitiva delningstalet är det som beräknats för personer i samma ålder som den pensionsberättigade vid tidpunkten för den senaste omräkningen.

Exempel

En kvinna, som är född i november 1953, tar ut pension fr.o.m. januari 2017. Hon är alltså 63 år 2 månader vid pensionsuttaget. Preliminärt delningstal för dem som är 64 år 2 månader har beräknats utifrån livslängdsstatistik för åren 2008-2012 (motsvarande kvinnans 55:e till 59:e levnadsår). Det preliminära delningstalet för pensionsåldern 63 år är fastställt till 17,72 och för pensionsåldern 64 år till 17,13. Skillnaden mellan dessa tal är 0,59. För uttagsåldern 63 år 2 månader ska talet

17,13 minskas med $\left(\frac{2-0,59}{12}\right)$. Det preliminära delningstal som ska användas för att beräkna den årliga inkomstpensionen fr.o.m. januari 2017 blir alltså $17,72 - \left(\frac{2-0,59}{12}\right) = 17,62$ efter avrundning till två decimaler.

Inför år 2018, då kvinnan fyller 65 år, fastställs det definitiva delningstalet för personer födda 1953. Det delningstalet beräknas utifrån livslängdsstatistik för åren 2012–2016 (motsvarande kvinnans 59:e till 63:e levnadsår). Det definitiva delningstalet för åldern 63 år 2 månader fastställs på samma sätt som det preliminära delningstalet dvs. genom att räkna skillnaden mellan det definitiva delningstalet vid 63 år och vid 64 år. Det fastställs till 17,93.

Pensionen ska då räknas om med det nya definitiva delningstalet fr.o.m. januari 2018. Omräkningen innebär att pensionsbeloppet, efter indexeringsomräkningen, räknas om genom att multipliceras med kvoten:

$$\frac{17,62}{17,93} = 0,982711$$

Exempel

Om kvinnan i föregående exempel hade gjort uttag ett år senare, dvs. vid 64 år 2 månader, skulle pensionen börja betalas ut fr.o.m. januari år 2018. I detta fall beräknas pensionen redan från början med det definitiva delningstalet. Det beror på att pensionsuttaget inte påbörjas förrän under det 65:e levnadsåret. Det definitiva delningstalet är vid tillfället för pensionsberäkningen fastställt.

3.3. Förstagångsberäkning av inkomstpension

3.3.1. Inkomstpensionens årsbelopp

Inkomstpensionens årsbelopp är kvoten mellan pensionsbehållningen och delningstalet för den pensionssökandes ålder den månad inkomstpension börjar tas ut (62 kap. 28-29 §§ SFB). Ju högre åldern är vid pensioneringstidpunkten, desto kortare är den genomsnittligt återstående livslängden och desto lägre blir alltså delningstalet. Och ju lägre delningstalet är, desto högre blir pensionen. Vid uttag som påbörjas före det år då sökanden fyller 65 år används det preliminära delningstalet och vid uttag som påbörjas från och med nämnda år eller senare används det definitiva delningstalet. Preliminära och definitiva delningstal beskrivs närmare i avsnitt 3.2 *Delningstal*.

Pensionsbehållning som grundas på latent pensionsrätt ska inte till någon del ingå i pensionsberäkningen. Med latent pensionsrätt menas pensionsrätt från PGB för barnår, för pliktjänstgöring och för studier så länge förvärvsvillkoret inte är uppfyllt.

Exempel

En person önskar ta ut hel inkomstpension fr.o.m. den månad han fyller 65 år. Pensionsbehållningen vid denna tidpunkt (pensionsrätter intjänade t.o.m. 63:e levnadsåret) antas uppgå till 2 619 385 kronor, oräknat eventuell pensionsbehållning från latent pensioner. Det definitiva delningstalet antas vara 16,85.

Inkomstpensionens årsbelopp det första året blir

$$\frac{2\,619\,385}{16,85} = 155\,452 \text{ kronor}$$

3.3.2. Beräkning av delvist uttag av inkomstpension

För ett delvist uttag av inkomstpension ska endast användas så stor andel av hela pensionsbehållningen som motsvarar storleken på pensionsuttaget (62 kap. 33 § SFB). Om någon till exempel begär att få ut halv pension använder man alltså endast hälften av pensionsbehållningen. Resten av pensionsbehållningen, som inte motsvaras av något pensionsuttag, ska även i fortsättningen hanteras som en pensionsbehållning. Det betyder att den räknas upp med arvsvinster och förändringen av index och minskas med avdrag för förvaltningskostnader vid varje årsskifte, på samma sätt som innan pensionen började lyftas.

Exempel

En person vill göra delvist uttag med en fjärdedel av sin inkomstpension. Anta att pensionsbehållningen är 721 248 kronor. För det aktuella uttaget ska

$$\frac{721\,248}{4} = 180\,312 \text{ kronor}$$

av pensionsbehållningen användas.

3.4. Omräkning vid årsskifte på grund av indexändring

3.4.1. Tillväxtnormen

När en person övergår från att vara förvärvsaktiv till att bli pensionär sjunker normalt sett inkomsterna. Bland annat för att mildra denna inkomstminskning, utan att öka den avgift som måste tas ut, beräknas inkomstpensionen så att den inkluderar ett slags förskott på framtida inkomstillväxt. Förskottet "återbetalas" av pensionstagaren genom att hon eller han får avstå från motsvarande del vid den årliga indexeringen av pensionen.

För att åstadkomma dessa båda effekter används den så kallade tillväxtnormen, ibland kallad bara för normen. Normen som har bestämts till

1,6 procentenheter används dels när delningstalen beräknas, dels vid den årliga indexeringen av de inkomstgrundade pensionerna.

Tillväxtnormen påverkar beräkningen av delningstalet på så sätt att talet sänks. Det följer av 62 kap. 34-36 §§ SFB. Ett lägre delningstal betyder att ingångspensionen blir högre än den annars skulle ha blivit (jämför med avsnitt 3.2.2 *Delningstalets uppbyggnad*).

En beräknad inkomstpension ska årligen indexeras med hänsyn till förändringarna av inkomstindex eller i förekommande fall balansindex. Vid indexeringen avräknas normen på 1,6 procentenheter. Det beskrivs i avsnitt 3.4.2 *Inkomstindex*, avsnitt 3.4.3 *Balanseringen och balansindex* och avsnitt 3.4.4 *Följsamhetsindexering*.

En utförligare beskrivning av hur normen påverkar delningstalet och pensionsindexeringen finns i avsnitt 3.5 *Tillväxtnormens funktion*.

3.4.2. Inkomstindex

Pensionsmyndigheten beräknar och regeringen fastställer ett inkomstindex inför varje nytt kalenderår (58 kap. 13 § SFB). Indexet är i huvudsak ett mått på den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för alla försäkrade i åldrarna 16–64 år. Förändringarna av inkomstindex speglar därför inkomstutvecklingen. PGI ska här beräknas utan takbegränsning och efter avdrag för allmän pensionsavgift. För år 1999 har man bestämt att indexet ska vara lika med 100,00. I den nämnda paragrafen beskrivs närmare hur beräkningen ska göras. Mer detaljer finns också i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

3.4.3. Balanseringen och balansindex

Inom ramen för pensionssystemet finns något som kallas balanseringen. Balanseringen begränsar indexeringen av pensionsrätter och utgående pensioner under perioder då pensionssystemets tillgångar understiger systemets samlade skulder. Hur dessa tillgångar och skulder i detalj definieras framgår av 58 kap. 14-20 §§ SFB. Det övergripande syftet är alltså att se till att pensionssystemet blir långsiktigt hållbart och så att den beslutade avgiftssatsen och tillgångarna i buffertfonden alltid ska räcka till för pensionsutbetalningarna. Eftersom balanseringen berör både indexering av pensionsrätter och pensioner minskar balanseringen pensionerna både för de aktuellt förvärvsarbetande och för pensionärerna.

För de förvärvsarbetande innebär balanseringen att pensionsbehållningen på inkomstpensionskontot indexeras med balansindex i stället för inkomstindex. Fr.o.m. fastställelseår 2015 innebär det också att den fastställda pensionsrätten för året balanseras ned, genom att den multipliceras med kvoten mellan balansindex och inkomstindex för fastställelseåret, innan den läggs till pensionsbehållningen.

För pensionärerna innebär balanseringen att balansindex används i stället för inkomstindex vid följsamhetsindexering av pensionerna.

För de år då systemets tillgångar understiger skulderna ska förutom ett inkomstindex också fastställas ett *balansindex* (58 kap. 22-25 §§ SFB).

Förhållandet mellan tillgångarna och skulderna anges i det så kallade balanstalet, som är kvoten mellan dem (58 kap. 14 § SFB).

$$\frac{\text{Tillgångar}}{\text{Skulder}} = \text{Balanstal}$$

Balanstalet anges alltid med fyra decimaler och en närmare beskrivning av hur beräkningarna ska göras finns i 58 kap. 14-21 §§ SFB.

Om tillgångarna är mindre än skulderna blir balanstalet alltså mindre än 1,0000 och ett balansindex ska då fastställas. Balansindex kan sägas vara ett anpassat inkomstindex och beräknas det första året genom att inkomstindex multipliceras med balanstalet. Enligt 58 kap. 22-25 §§ SFB ska balansindex därefter fastställas för varje år tills det når minst samma värde som inkomstindexet. För vart och ett av de följande åren i perioden beräknas balansindex genom att föregående års balansindex multipliceras dels med kvoten mellan inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindex före årsskiftet, dels med balanstalet som ska gälla efter årsskiftet.

Exempel

Anta att inkomstindex och balanstal fastställts till följande värden för perioden 2008–2012.

År	Inkomstindex	Balanstal
2008	127,91	1,0208
2009	129,83	0,9998
2010	132,08	0,9993
2011	134,97	1,0002
2012	137,22	1,0009

För år 2008 ska inget balansindex fastställas eftersom balanstalet inte understiger 1,0000. För år 2009 däremot ska ett balansindex fastställas enligt följande.

$$0,9998 \times 129,83 = 129,80$$

Därefter ska ett balansindex fastställas för varje kommande år – oberoende av balanstalens storlek för de åren – tills det når minst samma värde som samma års inkomstindex. Beräkningen för år 2010 ger då

$$129,80 \times \frac{132,08}{129,83} \times 0,9993 = 131,96$$

Eftersom 131,96 är lägre än inkomstindex (132,08) ska talet 131,96 fastställas som balansindex för 2010.

Därefter upprepas proceduren för år 2011. Ett eventuellt balansindex beräknas till

$$131,96 \times \frac{134,97}{132,08} \times 1,0002 = 134,87$$

Även för 2011 fastställs ett balansindex till det beräknade talet, eftersom 134,87 är mindre än inkomstindexet 134,97.

Beräkningen för 2012 blir

$$134,87 \times \frac{137,22}{134,97} \times 1,0009 = 137,24$$

Det beräknade talet (137,24) är nu minst lika stort som – i detta fall större än – inkomstindex (137,22) och därför ska inget balansindex fastställas för år 2012.

Sammanfattningsvis ska alltså i detta exempel både inkomstindex och balansindex fastställas för 2009, 2010 och 2011.

3.4.4. Följsamhetsindexering

Den inkomstpension som en person har vid ett årsskifte ska räknas om genom en så kallad följsamhetsindexering inför det följande året (62 kap. 42-43 §§ SFB). Tilläggspension, som beräknas enligt reglerna i 63 kap. SFB, ska också följsamhetsindexeras. Det framgår av avsnitt 4.2.4 *Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året*.

Följsamhetsindexeringen innebär att pensionen vid årsskiftet multipliceras med kvoten mellan inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindex före årsskiftet sedan denna kvot dividerats med talet 1,016. Det är tillväxtnormen som visar sig i detta tal (se avsnitt 3.4.1).

Följsamhetsindexeringen från år 1 till år 2 visas i följande formel, där P är inkomstpensionens årsbelopp och I är indextalet.

$$P_{\text{år1}} \times \frac{I_{\text{år2}}}{1,016 \times I_{\text{år1}}} = P_{\text{år2}}$$

För de år då ett balansindex har fastställts används det indexet i formeln i stället för inkomstindex. Av avsnitt 3.4.3 *Balanseringen och balansindex* framgår att balansindex ska fastställas för de år då pensionsskulden beräknas överstiga systemets tillgångar. Det innebär att det för följsamhetsindexeringen vid vissa årsskiften kan vara olika slags index i formelns täljare och nämnare medan de vid andra årsskiften är av samma slag, dvs. båda är antingen inkomstindex eller balansindex.

I formelns nämnare finns också konstanten 1,016. Som talet används i formeln betyder det att indexeringen görs runt en så kallad tillväxtnorm på 1,6 procent. Om indexeringen enbart skulle göras med hänsyn till förändringarna av indexvärdena, som vanligtvis – om inte balansindex har använts – speglar de ändrade förvärvsinkomsterna i samhället, skulle det innebära att indexeringen görs runt en "nollnivå". Följden skulle då bli att varje ändring av genomsnittsinkomsterna i samhället från ett år till ett annat, skulle medföra en lika stor ändring av inkomstpensionerna. Se figur 2 i avsnitt 3.4.5 *Följsamhetsindexering med det som avviker från normen*. Mer om

bakgrunden till varför man valt att indexera på detta sätt finns i avsnitt 3.5 *Tillväxtnormens funktion*.

Exempel

Anta att en pensionstagares inkomstpension inför årsskiftet 2018/2019 är 60 000 kronor. Inkomstindex för åren 2018 och 2019 antas vara 170,73 respektive 175,96. Balansindex har inte fastställts för något av åren. Följsamhetsindexeringen vid årsskiftet ger följande pension för 2019.

$$60\,000 \times \frac{175,96}{1,016 \times 170,73} = 60\,864$$

Exempel

Anta att inkomstindex och balansindex är fastställda enligt följande för åren 2014–2018.

År	Inkomstindex	Balansindex
2014	155,61	146,84
2015	158,91	150,55
2016	162,14	159,37
2017	168,16	166,39
2018	170,73	—

Om en pensionär har en inkomstpension på 100 000 kronor för år 2014, ger följsamhetsindexeringen fram till år 2018 följande årsbelopp.

Årsskiftet	Följsamhetsindexering med balansindex
2014/2015	$100\,000 \times \frac{150,55}{1,016 \times 146,84} = 100\,912$
2015/2016	$100\,912 \times \frac{159,37}{1,016 \times 150,55} = 105\,141$
2016/2017	$105\,141 \times \frac{166,39}{1,016 \times 159,37} = 108\,044$
2017/2018	$108\,044 \times \frac{170,73}{1,016 \times 166,39} = 109\,116$

Årsbeloppet för 2018 är alltså 109 116 kronor. Lägg märke till att årsbeloppet för 2018 skulle ha blivit detsamma om inkomstindex hade använts för indexeringen under hela perioden då balansindex använts. Dock är pensionen under perioden med balansering uppräknad med både mer eller mindre när balansindex använts.

3.4.5. Följsamhetsindexering med det som avviker från normen

Genom att dra procenttalet 1,6 (tillväxtnormen) från det procenttal som inkomstindex (eller i förekommande fall balansindex) ändras med, får man det procenttal som ska användas för följsamhetsindexeringen. Detta förenklade sätt att beräkna ett "följsamhetsindex" avviker något från det korrekta sättet att göra beräkningen med hjälp av formeln (se avsnitt 3.4.4 *Följsamhetsindexering*). Avvikelsen är dock endast högst 0,1 procentenhet inom det intervall som indexförändringarna kan antas komma att ligga.

Exempel

Anta att index från ett år till ett annat ökar med 3,60 från 120,00 till 123,60. Detta är en ökning med exakt 3 procent av det första årets index ($3\% \times 120,00 = 3,60$). Dras 1,6 procent från dessa 3 procent, får man ett mått på hur mycket pensionen ska förändras mellan de båda åren.

$$3,0 - 1,6 = 1,4 \text{ procent}$$

Om man i stället strikt tillämpar indexeringsformeln, får man den korrekta indexeringsfaktor som pensionen verkligen ska räknas om med.

$$\frac{123,60}{1,016 \times 120,00} \approx 1,0138$$

vilket är liktydigt med 1,38 procent.

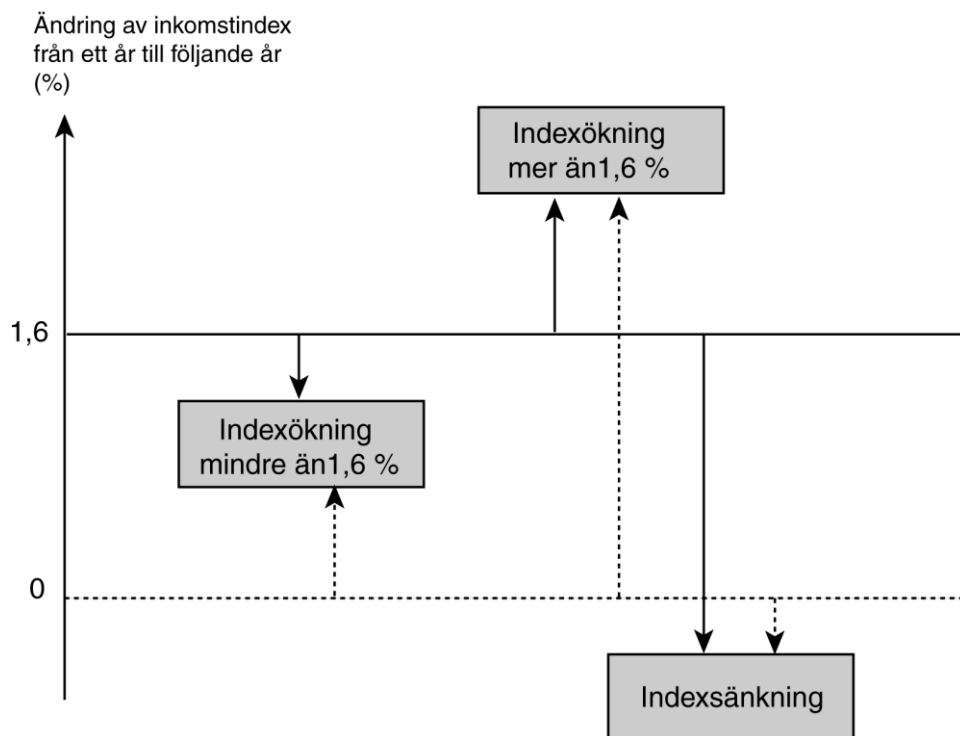
Avvikelsen mellan det förenklade och det korrekta beräkningssättet är alltså i detta exempel endast $1,4 - 1,38 = 0,02$ procentenheter.

Exemplet visar att man i princip förändrar inkomstpensionen endast med den del av de genomsnittliga förvärvsinkomsterna i samhället som avviker från 1,6-procentnivån. Det gäller avvikelser såväl över som under normen.

Figur 2 illustrerar detta. De heldragna pilarna visar i tre typfall hur följsamhetsindexeringen höjer eller sänker inkomstpensionen. Till vänster i figuren ser man att inkomstpensionen minskar (nedåtriktad pil) om indexet – inkomstindex eller i förekommande fall balansindex – mellan två år ökar med ett procenttal som är lägre än normen. I figurens mitt visas att pensionen ökar (uppåtriktad pil) om indexet ökar med mer än normen. Till höger slutligen framgår att pensionen minskar (nedåtriktad pil) om indexet minskar.

Samtliga heldragna pilar utgår från 1,6-procentnivån, vilket innebär att pensionen ändras med den del av indexförändringen som avviker från

normen. Längden på pilarna illustrerar storleken på den förändring som pensionen genomgår i respektive typfall. Som en jämförelse visar de streckade pilarna hur pensionen skulle ha förändrats om indexeringen inte hade tagit hänsyn till normen. Dessa pilar utgår från en nollnivå.

Figur 2

En utförligare förklaring till normens funktion finns i avsnitt 3.5. Beräkningen av index behandlas i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

3.4.6. Följsamhetsindexeringen vid årsskiftet 2001/2002

Normen på 1,6 procent gäller inte för följsamhetsindexeringen den första tidpunkt vid vilken följsamhetsindexering kan göras, nämligen vid årsskiftet 2001/2002. Talet 1,016 i formeln för följsamhetsindexering (se avsnitt 3.4.4 *Följsamhetsindexering*) byts vid detta enda tillfälle ut mot talet 0,996 996 (17 § i den upphävda lagen [1998:675] om införande av lagen [1998:674] om inkomstgrundad ålderspension [LIPP]).

Anledningen till denna avvikelse från huvudregeln är att reglerna förändrades beträffande avdrag för allmän pensionsavgift vid beräkning av PGI. Avdrag för allmän pensionsavgift gjordes inte enligt de äldre bestämmelserna i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring [AFL]. Däremot föreskrevs att sådant avdrag skulle göras från och med år 1999 enligt den upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension [LIP]. Fr.o.m. den 1 januari 2011 görs avdrag enligt Socialförsäkringsbalken (2010:110) [SFB]. Se vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

För att inte denna ändrade avdragsregel ska påverka följsamhetsindexeringen, har man beräknat att den norm som skulle användas för följsamhetsindexeringen just vid årsskiftet 2001/2002 bör vara – 0,4 procent i stället för +1,6 procent. I formeln för följsamhetsindexering byttes därför talet 1,016 (dvs. 1 + 1,6 %) ut mot talet 0,996 (dvs. 1 – 0,4 %). Med denna engångsåtgärd uppnådde man samma effekt på följsamhetsindexeringen av pensionen, som om avdrag för allmän pensionsavgift inte hade införts. Följsamhetsindexering som sker för senare år påverkas inte av införandet av avdrag för allmän pensionsavgift.

Exempel

Inkomstpensionen för en pensionstagare inför årsskiftet 2001/2002 antas vara 38 000 kronor. Inkomstindex för åren 2001 och 2002 är 103,20 respektive 106,16. Följsamhetsindexeringen vid detta årsskifte ger följande pension för år 2002.

$$38\,000 \times \frac{106,16}{0,996 \times 103,20} = 39\,247$$

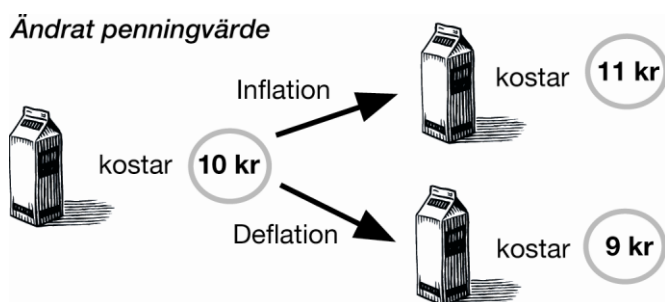
3.5. Tillväxtnormens funktion

Detta avsnitt beskriver tillväxtnormens betydelse och hur den påverkar inkomstpensionen. Det gäller både normens betydelse för hur pensionen förändras år för år och vilken effekt den har på fördelningen av livspensionen.

Beskrivningarna i avsnitten 3.5.1 och 3.5.2 utgår från att följsamhetsindexeringen alltid görs med värden på inkomstindex i indexeringsformeln. Här bortses alltså ifrån att indexeringen vid vissa tillfällen kan komma att göras med ett balansindex i formelns täljare eller nämnare.

3.5.1. Mer om normens inverkan på följsamhetsindexeringen

Förändringarna i inkomstindex är resultatet av både penningvärdesförändringar och reala inkomständeringar. Penningvärdet kan både minska och öka, vilket betyder att varje krona blir mindre eller mer värd. När penningvärdet minskar är det inflation och det krävs fler kronor än tidigare för att köpa samma sak. När man kan få samma vara som tidigare men till ett lägre pris, är det deflation (se figur 3). Likaså kan realinkomsterna öka i tider med tillväxt eller minska då samhällsekonomin är svag. Realinkomstökningarna visar sig som inkomstökningar som överstiger inflationen och medför en större konsumtionsförmåga. Negativa förändringar av realinkomsten innebär att inkomsterna utvecklas sämre än priserna och medför en försvagad konsumtionsförmåga (se figur 4).

Figur 3

Figur 4

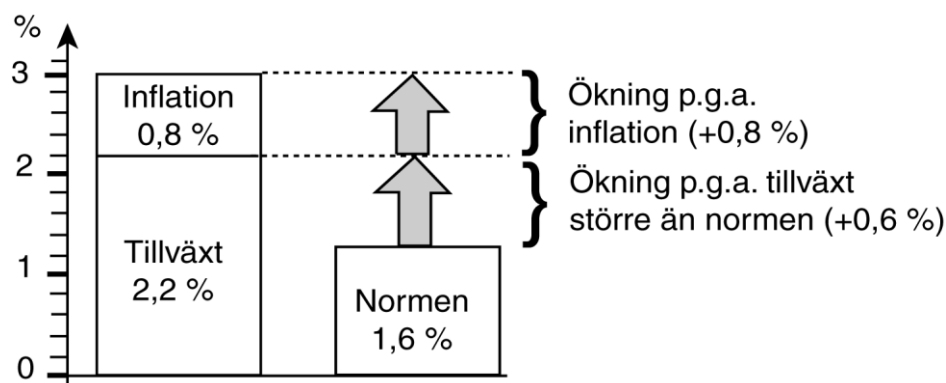
Följsamhetsindexeringen innebär därför att pensionen räknas om dels med förändringen av penningvärdet, dels med antingen den del av den reala tillväxten som överstiger normen (se figur 5) eller den del som saknas för att den ska nå upp till normen (se figurerna 6 och 7). Är den reala tillväxten högre än normen kommer det pensionären tillgodo genom att pensionens realvärde räknas upp med den del som överstiger normen (figur 5). Är däremot den reala tillväxten lägre minskar följsamhetsindexeringen pensionens reala värde med den del som den reala tillväxten understiger normen (figurerna 6 och 7). Realvärdet av pensionen kommer således att öka eller minska vid reala tillväxter som ligger över respektive under normen. Sammanfaller den reala tillväxten med normen följer pensionen penningvärdesförändringen och blir därmed reellt oförändrad.

Skälet till att inte hela förändringen av inkomstindex tillåts få genomslag på pensionerna, är att pensionstagaren får kompensation för detta i delningstalet så att ingångspensionen blir högre än den annars skulle ha varit. Jämför med avsnitt 3.2 *Delningstal* och avsnitt 3.5.2 *Normens effekter i ett längre perspektiv*.

Figurerna 5–7 visar tre typexempel på vilken effekt följsamhetsindexeringen får vid olika tillväxt och inflation.

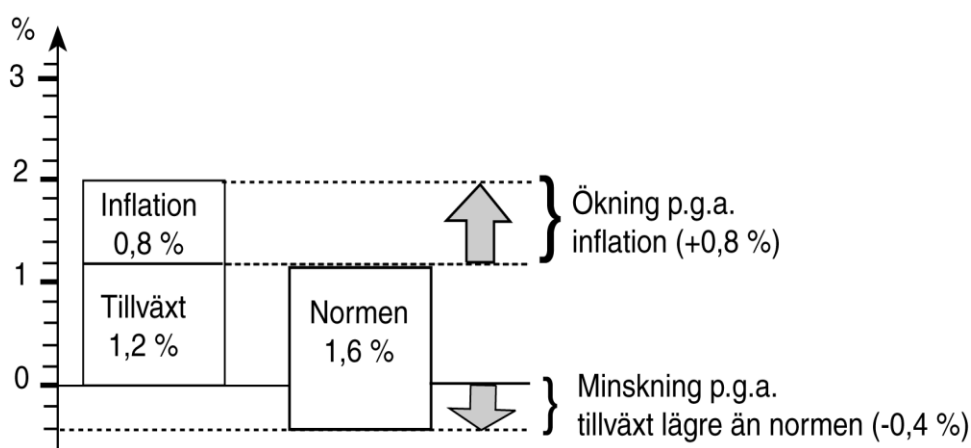
I exemplet i figur 5 är den nominella inkomstökningen 3,0 procent. Inflationen är 0,8 procent och den reala tillväxten är således 2,2 procent.

Tillväxten är alltså högre än normens 1,6 procent. Följsamhetsindexeringen kan i detta fall beskrivas som att inkomstpensionen räknas upp med inflationen (0,8 procent) samt den del av tillväxten som överstiger normen ($2,2 - 1,6 = 0,6$ procent), sammanlagt 1,4 procent. Pensionstagarna får alltså en standardförbättring med 0,6 procent. Detta förenklade sätt att beskriva indexuppräkningsen följer beskrivningen i avsnitt 3.4.5 *Följsamhetsindexering med det som avviker från normen*. Den exakta beräkningen sker genom multiplikation med kvoten $\frac{1,030}{1,016}$, vilket innebär en uppräkning på något under 1,4 procent.

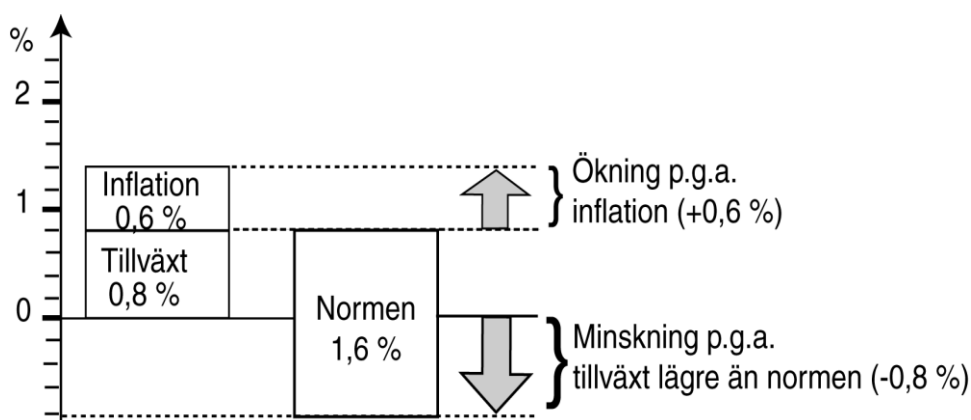
Figur 5

I figur 6 beskrivs en situation där den nominella inkomstökningen är 2,0 procent. Inflationen är densamma som i föregående exempel (0,8 procent). Den reala tillväxten är här alltså 1,2 procent, vilket är lägre än normen. I detta fall räknas pensionen upp med inflationen men sänks med den del som tillväxten är lägre än normen ($1,2 - 1,6 = -0,4$ procent). Pensionen höjs därför med $0,8 - 0,4 = 0,4$ procent. Eftersom höjningen är mindre än inflationen får pensionärerna i detta alternativ inte full kompensation för prisökningarna. Trots att pensionen alltså ökar i kronor räknat, får pensionärerna vidkännas en standardsänkning med 0,4 procent. I praktiken sker följsamhetsindexeringen genom att den nominella inkomstillväxten 2,0 procent minskas med 1,6 procent, dvs. indexeras med 0,4 procent. Den exakta beräkningen sker genom multiplikation med kvoten $\frac{1,020}{1,016}$, vilket innebär en uppräkning på något under 0,4 procent.

Figur 6

Det tredje exemplet (figur 7) visar en situation där den nominella inkomstökningen är 1,4 procent. Inflationen är 0,6 procent och den reala tillväxten därför 0,8 procent. Den nominella inkomstökningen är alltså lägre än normen. Pensionen räknas upp med inflationen (0,6 procent) men sänks med den del som tillväxten är lägre än normen ($0,8 - 1,6 = -0,8$ procent). Detta resulterar i en sammanlagd sänkning av pensionen med 0,2 procent. Standardsänkningen blir 0,8 procent. I praktiken sker följsamhetsindexeringen genom att den nominella inkomstillväxten 1,4 procent minskas med 1,6 procent, dvs. indexeras med minus 0,2 procent. Den exakta beräkningen sker genom multiplikation med kvoten $\frac{1,014}{1,016}$, vilket innebär en sänkning av pensionen med något mindre än 0,2 procent.

Figur 7

Exempel

Anta att inkomstindex för ett visst år är 130,00. Inkomstförändringarna i samhället beroende på inflation och real tillväxt antas medföra att inkomstindex för nästföljande år ökar med 2 procent. Det nya indexet blir

$$130,00 + \frac{2 \times 130,00}{100} = 132,60.$$

Om inflationen antas ha varit 0,25 procent har alltså den resterande förändringen ($2 - 0,25 = 1,75$ procent) varit real tillväxt. En följsamhetsindexering av inkomstpension vid skiftet mellan dessa år ger pensionären kompensation för inflationen på 0,25 procent samt för den delen av tillväxten som överstiger normen, nämligen 0,15 procent ($1,75 - 1,6$). Pensionen som betalas ut det första av de båda åren ökar alltså med sammanlagt 0,4 procent ($0,25 + 0,15$). För att få ett ungefärligt värde på pensionen för det andra året kan det första årets pensionsbelopp multipliceras med faktorn 1,004, dvs. $1 + 0,4\%$. En exakt beräkning får man genom att multiplicera pensionen med formeln för följsamhetsindexering enligt följande.

$$\frac{132,60}{1,016 \times 130,00} = 1,003937..... \approx 1,004$$

(Anledningen till att den korrekt beräknade faktorn inte blir exakt 1,004 framgår av avsnitt 3.4.5 *Följsamhetsindexering med det som avviker från normen.*)

Om inkomstpensionen före följsamhetsindexeringen skulle vara 117 000 kronor blir den efter indexering

$$117\,000 \times \frac{132,60}{1,016 \times 130,00} = 117\,461 \text{ kronor.}$$

Exempel

Anta att indexökningen i föregående exempel i stället hade varit 1 procent. Det senare årets inkomstindex blir då

$$130,00 + \frac{1 \times 130,00}{100} = 131,30.$$

Inflationen antas vara oförändrad 0,25 procent. Den reala tillväxten har då varit $1 - 0,25 = 0,75$ procent, dvs. 0,85 procentenheter lägre än normen. Pensionen kan sägas öka med de 0,25 procent som motsvarar inflationen, men minska med 0,85 procent som är den verkliga tillväxtens avvikelse från normen. Sammanlagt medför indexeringen en sänkning av pensionen med 0,6 procent ($0,25 - 0,85$). ”Indexeringsfaktorn” blir alltså $1 - 0,6\% = 0,994$ eller korrekt beräknad, med hjälp av indexeringsformeln, egentligen något högre. Detta kan visas genom följande uppställning.

$$\frac{131,30}{1,016 \times 130,00} = 0,994094..... \approx 0,994$$

(Anledningen till att den korrekt beräknade faktorn inte blir exakt 0,994 framgår av avsnitt 3.4.5 *Följsamhetsindexering med det som avviker från normen.*)

En inkomstpension före följsamhetsindexering på 117 000 kronor förändras till det följande året genom en exakt beräkning med hjälp av indexeringsformeln på följande sätt.

$$117\,000 \times \frac{131,30}{1,016 \times 130,00} = 116\,309 \text{ kronor.}$$

Exempel

Inkomstindex för ett år fastställs till 126,00 och antas öka med 2,5 procent till året därpå. Det senare årets index blir då

$$126,00 + \frac{2,5 \times 126,00}{100} = 129,15$$

Inflationen antas vara 0,9 procent. Den reala tillväxten blir då $2,5 - 0,9 = 1,6$ procent, dvs. lika med normen. Pensionären får då full kompensation för inflationen men varken någon ökning eller minskning med hänsyn till den reala tillväxten. Indexeringen innebär alltså en ökning av pensionen med 0,9 procent. "Indexeringsfaktorn" blir alltså $1 + 0,9\% = 1,009$ eller korrekt beräknad, med hjälp av indexeringsformeln, egentligen något lägre. Detta kan visas genom följande uppställning.

$$\frac{129,15}{1,016 \times 126,00} = 1,0088582... \approx 1,009$$

(Anledningen till att faktorn inte blir exakt 1,009 framgår av avsnitt 3.4.5 *Följsamhetsindexering med det som avviker från normen.*)

Om inkomstpensionen för året före följsamhetsindexeringen är 117 000 kronor blir den exakta beräkningen av följande års pension med hjälp av indexeringsformeln

$$117\,000 \times \frac{129,15}{1,016 \times 126,00} = 118\,036 \text{ kronor.}$$

3.5.2. Normens effekter i ett längre perspektiv

I motsats till det tidigare ATP-systemet, där de årliga förändringarna av pensionen följde ett prisindex (prisbasbeloppet), följer inkomstpensionen i princip den ekonomiska samhällsutvecklingen. Pensionen ökar i realvärde, dvs. köpkraft, när det sker en tillväxt i samhällsekonomin och den minskar om tillväxten skulle bli negativ. I stället för att detta sker fullt ut, genom att varje positiv eller negativ tillväxt påverkar inkomstpensionen i höjande respektive sänkande riktning, har man valt att indexera inkomstpensionen i förhållande till en tillväxt på 1,6 procent. Att tilläggspensionen indexeras på samma sätt framgår av avsnitt 4.2.4 *Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året.*

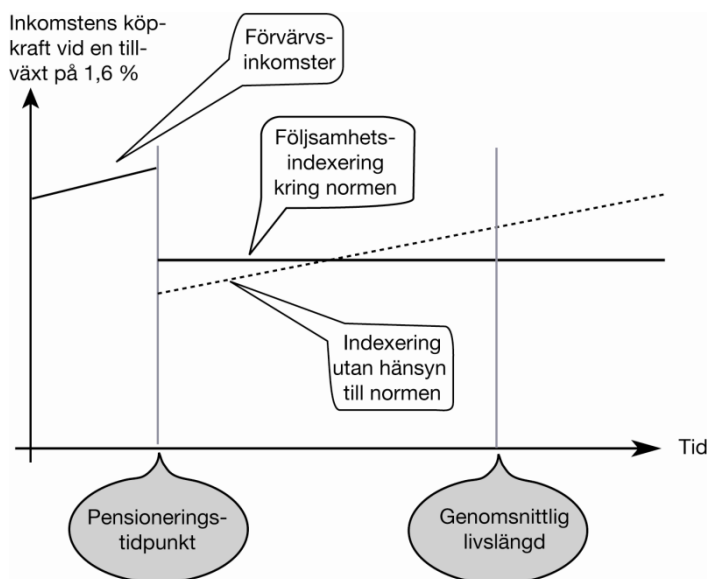
Om pensionen skulle knytas direkt till inkomstindex skulle pensionärens standard på sikt öka och bli högre ju äldre hon eller han blir, under förutsättning att det blir en real tillväxt i samhället. Eftersom den sammanlagda livspensionen för den genomsnittlige pensionären ska vara lika

med hennes eller hans pensionsbehållning, skulle man vara tvungen att sätta begynnelsepensionen förhållandevis lågt, för att få pensionsbehållningen att "räcka till" under ett pensionärsliv med en allt ökande pension (se den streckade linjen i figur 8). Men en "pensionsprofil" med förhållandevis lågt ingångsvärde och därefter ökande pension, har bedömts stå i strid med de flestas önskemål om hur pensionsutbetalningarna ska fördelas under pensionstiden. I stället har begynnelsepensionen satts högre för att minska inkomstbortfallet vid övergången från förvärvsarbete till pension. Det medför i sin tur ett behov av att i motsvarande mån minska indexeringen, vilket ger en svagare realförändring, dvs. en jämnare utbetalningsprofil under pensionstiden.

Den högre begynnelsepensionen uppnås på så sätt att delningstalet görs lägre genom att beräknas med hänsyn till normen. Som en motvikt till detta skapas en jämn utbetalningsprofil genom att inkomstpensionen följer inkomstindexets utveckling genom följsamhetsindexering kring normen. Det gör att pensionen ökar i långsammare takt än den annars skulle ha gjort.

Principen visas i figur 8. För att figuren ska bli illustrativ och tydlig antas den reala tillväxten vara densamma som normen, dvs. 1,6 procent. Den heldragna linjen före – dvs. till vänster om – pensioneringstidpunkten visar pensionstagarens förvärvsinkomster under den sista förvärvsaktiva tiden. Den heldragna linjen till höger om pensioneringstidpunkten illustrerar inkomstpensionen som följsamhetsindexeras. Anledningen till att pensionen i detta exempel följer en horisontell linje är att pensionens köpkraft förblir oförändrad över tiden. Detta beror i sin tur på att exemplet har förutsatt en tillväxt som hela tiden sammanfaller med normen och därför inte inverkar på pensionen.

Den streckade linjen visar hur inkomstpensionen i princip skulle ha utvecklats om den indexerats utan hänsyn till normen och utan att normen fått inverka på delningstalet. Pensionsnivån skulle då inledningsvis ha varit lägre men sedan utvecklats i takt med lönerna.

Figur 8

3.6. Omräkning av annan anledning än indexändring

3.6.1. Ny pensionsrätt har tjänats in

Om pensionstagaren har tjänat in ny pensionsrätt, som inte kunnat beaktas när pensionen senast beräknades, ska den inkomstpension som hon eller han har, räknas om vid det årsskifte som infaller närmast efter det år då den nyttillkomna pensionsrätten fastställdes (62 kap. 46 § SFB). Omräkningen gör man för att "fånga in" det senaste årets förändringar av pensionsbehållningen i det underlag som ska ligga till grund för den fortsatta pensionen. Nya intjänade pensionsrätter räknas på detta sätt om till en pensionsförmån utan ansökan från pensionstagaren.

Har pensionstagaren hel pension ska hela den nya intjänade pensionsrätten omvandlas till en utgående förmån. Betalas däremot bara en del av pensionen ut, ska endast motsvarande andel av den nya intjänade pensionsrätten tillföras underlaget för pensionsutbetalningen. Återstående del läggs till den pensionsbehållning som inte ligger till grund för det aktuella pensionsuttaget. Fr.o.m. 2015 gäller att om ett balansindex är fastställt för året är det den nedbalanserade pensionsrätten som ska användas.

Den tillkommande pensionsrätten påverkar inkomstpensionen som betalas ut från och med januari månad året efter fastställelseåret. Vad som gäller för tilläggspension i ett motsvarande fall beskrivs i avsnitt 4.2.2 *Då nya pensionspoäng har tjänats in*. Där finns även exempel som visar skillnaden i ändringstidpunkt för inkomstpension och tilläggspension.

Den tillkommande inkomstpensionen ska beräknas med det delningstal som gäller för den enskildes ålder då utbetalningen av det tillkommande beloppet påbörjas (prop. 1997/98:151 s. 387). Eftersom omräkningen inleds med att göra samma beräkningar som när pensionen återkallas (se nästa stycke), innebär det att även den del av pensionen som betalats ut före omräkningen kommer att bli beräknad med samma delningstal.

Omräkningen ska göras först sedan pensionen har följsamhetsindexerats, och i förekommande fall räknats om inför det 65:e levnadsåret. Därefter räknas den om som om pensionstagaren återkallat pensionen (se avsnitt 3.6.5 *Beräkning av pensionsbehållning vid återkallelse eller minskning av pensionen*) från och med januari månad året efter årsskiftet, samtidigt som pensionären gör ett nytt uttag från och med samma månad. Det betyder att den årspension som betalas ut i december först omvandlas till pensionsbehållning, efter det att den följsamhetsindexerats och eventuellt räknats om inför det 65:e året. Det gör man genom att multiplicera årspensionen med det delningstal som gäller för personens ålder i januari månad året efter årsskiftet. Därefter beräknas pensionen som om nytt uttag görs från och med januari månad. På så sätt kommer det "nya" uttaget att grundas på en aktualiserad pensionsbehållning. I behållningen ingår då även dels pensionsrätter som tjänats in andra året före det aktuella årsskiftet, dels övriga förändringar av pensionsbehållningen i form av arvsvinsttilldelning, indexering och avdrag för förvaltningskostnader. Den omräknade pensionen ska grundas på det delningstal som gäller för den pensionsberättigades ålder i januari månad.

En person som slutar att förvärvsarbeta när hon eller han påbörjar sitt pensionsuttag kommer som en följd av omräkningen i de flesta fall att få en ökad inkomstpension vid de två första årsskiftena efter uttagstidpunkten. Ökningarna motsvarar pensionsrätten som tjänats in under året före pensioneringsåret respektive under pensioneringsåret, inklusive tillgodoräknad arvsvinst och indexuppräknings samt avdrag för förvaltningskostnader. Fortsätter personen att arbeta även som pensionär, kommer naturligtvis denna omräkning under ytterligare år att höja inkomstpensionen som en följd av de tillkommande pensionsrätterna.

Exempel

En man beviljas hel ålderspension fr.o.m. 65-årsdagen i maj år 2018. Pensionsrätt har tjänats in t.o.m. inkomståret 2017. Pensionsrätten för det sista året ska inte beaktas vid det första beräkningstillfället eftersom den fastställs först i slutet av år 2018 och påverkar pensionen först fr.o.m. januari 2019.

Anta att

- pensionsbehållningen vid den första beräkningen är 790 000 kronor
- delningstalet vid 65 år är 16,85
- inkomstindex för år 2018 är 170,73
- inkomstindex för år 2009 är 175,96
- balansindex inte har fastställts för något av de berörda åren
- delningstalet i januari år 2019 för den som då är 65 år 8 månader är 16,46 och
- pensionsrätten för inkomståret 2017 kommer att fastställas till 19 000 kronor.

Inkomstpensionen fr.o.m. maj 2018 blir då

$$\frac{790\,000}{16,85} = 46\,884 \text{ kronor}$$

Följsamhetsindexeringen vid årsskiftet 2018/2019 ger inkomstpensionen:

$$46\,884 \times \frac{175,96}{1,016 \times 170,73} = 47\,559$$

Den indexerade inkomstpensionen "återläggs" och ska betraktas som pensionsbehållning när 2019 års pension ska beräknas. Det "återlagda" beloppet blir då

$$47\,559 \times 16,46 = 782\,821 \text{ kronor}$$

Vid årsskiftet 2018/2019 ska en ny beräkning av pensionsbehållningen göras. Den nya behållningen blir summan av beloppen i punkterna 1–4.

1. Den pensionsbehållning som redan sedan tidigare finns på "pensionskontot" i december 2018, dvs. den behållning som inte används för det aktuella pensionsuttaget. Eftersom hel pension betalas ut är beloppet i detta fall **0 kronor**.
2. Arvsvinster och indexeringsförändring med avdrag för förvaltningskostnader för år 2018 och som avser den del av pensionsbehållningen som inte har använts för uttag av pension. Under perioden januari–april gjordes inget pensionsuttag. Därför var hela den dåvarande behållningen på 790 000 kronor under den tiden en "orörd" behållning och ska ligga till grund för beräkningen. Beräkningen ska alltså göras bara för de fyra månaderna före pensionsuttaget. Beräkningsresultat som skulle gällt för hela året multipliceras därför med fyra tolfte delar. Denna del av den nya behållningen antas bli **6 300 kronor**.
3. Pensionsrätten för år 2017 som enligt antagandet ovan är **19 000 kronor**.
4. Arvsvinster och indexeringsförändring med avdrag för förvaltningskostnader för år 2018 avseende den nyintjänade pensionsrätten på 19 000 kronor. Denna del av behållningen, som ska beräknas för hela året, antas bli **450 kronor**.

Pensionsbehållningen per den 31 december 2018 (punkterna 1–4) blir alltså $0 + 6\,300 + 19\,000 + 450 = 25\,750$ kronor. För att beräkna inkomstpensionen för 2019 ska det tidigare beräknade "återlagda" beloppet på 782 821 kronor läggas till behållningen ($25\,750 + 782\,821 = 808\,571$ kronor). Inkomstpensionen fr.o.m. januari år 2019 blir

$$\frac{808\,571}{16,46} = 49\,123 \text{ kronor}$$

Exempel

Om mannen i föregående exempel tar ut tre fjärdedels pension från sin 65-årsmånad i stället för hel pension, kommer i övrigt samma exempel att se ut på följande sätt.

Av pensionsbehållningen på 790 000 kronor används bara tre fjärdedelar för uttaget.

$$\frac{3 \times 790\,000}{4} = 592\,500 \text{ kronor}$$

Återstoden av behållningen ($790\,000 - 592\,500 = 197\,500$ kronor) finns kvar som en "orörd" pensionsbehållning.

Inkomstpensionen fr.o.m. maj år 2018 blir

$$\frac{592\,500}{16,85} = 35\,163 \text{ kronor}$$

Följsamhetsindexeringen vid årsskiftet 2018/2019 ger inkomstpensionen

$$35\,163 \times \frac{175,96}{1,016 \times 170,73} = 35\,670$$

Den indexerade inkomstpensionen "återläggs" och ska ses som pensionsbehållning när pensionen för 2019 ska beräknas. Det "återlagda" beloppet blir

$$35\,670 \times 16,46 = 587\,128 \text{ kronor}$$

Vid årsskiftet 2018/2019 ska en ny beräkning av pensionsbehållningen göras. Den nya behållningen består av summan av beloppen i punkterna 1–4.

1. Den pensionsbehållning som redan sedan tidigare finns på pensionärens "pensionskonto" i december 2018, dvs. den behållning som inte används för det aktuella pensionsuttaget. Detta är den "orörda" behållningen på **197 500 kronor**.
2. Arvsvinster och indexeringsförändring med avdrag för förvaltningskostnader för 2018 och som avser den del av pensionsbehållningen till den del som den inte har använts för uttag av pension.
 - Under perioden januari–april gjordes inget pensionsuttag. Därför var hela den dåvarande behållningen på 790 000 kronor under den tiden var en "orörd" behållning och ska ligga till grund för beräkningen. Beräkningen ska alltså göras endast för de fyra månader som ligger före pensionsuttaget. Beräkningsresultat som skulle gälla för beloppet för hela året multipliceras därför med fyra tolfedelar. Denna del av den nya behållningen antas bli **6 300 kronor**.
 - Från och med maj tar mannen ut tre fjärdedels pension. Pensionsbehållningen som under den tiden inte används för uttaget är 197 500 kronor. Beräkningsresultat som skulle gälla för detta belopp avseende hela året multipliceras med åtta tolfedelar motsvarande tiden maj–december. Denna del av den nya behållningen antas bli **3 150 kronor**.
3. Pensionsrätten för år 2017 som har antagits vara **19 000 kronor**.
4. Arvsvinster och indexeringsförändring med avdrag för förvaltningskostnader för år 2018 avseende den nyintjänade pensionsrätten på 19 000 kronor. Den delen av behållningen, som ska beräknas för hela året, antas bli **450 kronor**.

Pensionsbehållningen per den 31 december 2018 (punkterna 1–4) blir alltså $197\,500 + 6\,300 + 3\,150 + 19\,000 + 450 = 226\,400$ kronor. För att beräkna inkomstpensionen för 2019 ska det tidigare beräknade "återlagda" beloppet på 587 128 kronor ($226\,400 + 587\,128 = 813\,528$ kronor) läggas till behållningen.

För inkomstpensionen fr.o.m. januari år 2019 ska fortfarande tre fjärdedelar av pensionsbehållningen användas.

$$\frac{3 \times 813\,528}{4} = 610\,146 \text{ kronor}$$

Resten av pensionsbehållningen ($813\,528 - 610\,146 = 203\,382$ kronor) ligger kvar som en "orörd" behållning.

Inkomstpensionen fr.o.m. januari år 2019 blir

$$\frac{610\,146}{16,46} = 37\,068 \text{ kronor}$$

3.6.2. Delvist uttag av pension eller periodvis ingen pension

Pension som betalas ut vid ett årsskifte ska räknas om, i det fall pensionstagaren under det gångna året

- har haft delvist uttag av pension hela eller del av året eller
- under en eller flera månader inte har haft någon pension alls.

Eftersom pensionstagaren inte har fått en hel pension utbetald under hela året har hon eller han – åtminstone periodvis under året – haft en pensionsbehållning som ska räknas om vid det aktuella årsskiftet. Denna omräknade pensionsbehållning kommer helt eller delvist att påverka den fortsatta pensionsutbetalningen.

Omräkningen görs på samma sätt som beskrivs i avsnitt 3.6.1 *Ny pensionsrätt har tjänats in.*

3.6.3. Pensionstagarens 65:e levnadsår

Inkomstpensionen ska räknas om från och med ingången av pensionstagarens 65:e levnadsår, om hon eller han påbörjat sitt pensionsuttag dessförinnan (62 kap. 44-45 §§ SFB). Det gäller dock endast om det definitiva delningstalet avviker från det preliminära delningstalet.

Omräkningen görs genom att pensionsbeloppet multipliceras med kvoten mellan det

- preliminära delningstal som pensionen före det 65:e året har beräknats efter och
- definitiva delningstal som ska gälla fortsättningsvis.

Det preliminära delningstal som avses är det senast använda preliminära delningstalet, dvs. det som använts efter senaste eventuella omräkning med anledning av nyttillkomna pensionsrätter eller förändring av pensionsnivån. Det definitiva delningstalet är det som beräknats för personer i samma ålder som den pensionsberättigade vid tidpunkten för den senaste omräkningen.

Exempel

En person som är född i april år 1956 tar ut hel ålderspension fr.o.m. april år 2018, dvs. den månad han fyller 62 år. Vid beräkningen av inkomstpensionen kommer pensionsrätter intjänade t.o.m. år 2016 att

ingå i pensionsbehållningen, som antas vara 2 120 000 kronor. Det preliminära delningstalet antas vara 18,55. Den inkomstpension som beräknas vid det första tillfället blir

$$\frac{2\,120\,000}{18,55} = 114\,286 \text{ kronor}$$

I anslutning till årsskiftet 2018/2019 fastställs pensionsrätt intjänad under år 2017. Pensionsbehållningen efter återläggning, inklusive denna pensionsrätt och efter årsskiftesomräkningar antas vara 2 143 000 kronor. Det nya preliminära delningstal som ska användas fr.o.m. januari år 2019 är det som gäller för den som då är 62 år 9 månader. Detta tal antas vara 18,11. Inkomstpensionen fr.o.m. januari år 2019 blir

$$\frac{2\,143\,000}{18,11} = 118\,332 \text{ kronor}$$

Den pensionsberättigade antas inte ha tjänat in ytterligare pensionsrätter efter intjänandeåret 2017. Det innebär att inga ytterligare omräkningar, utöver följsamhetsindexeringar, kommer att göras före ingången av år 2021, dvs. det 65:e levnadsåret. Inkomstpensionens årsbelopp per december år 2020, inklusive den följsamhetsindexering som ska göras vid årsskiftet 2020/2021, antas ha ökat till 123 113 kronor. Det definitiva delningstal som beräknats för personer med åldern 62 år 9 månader utifrån statistikåren 2015–2019 (den pensionsberättigades 59:e till 63:e levnadsår) antas vara 18,26.

Omräkningen görs genom följande räkneoperation.

$$\frac{18,11 \times 123\,113}{18,26} = 122\,102 \text{ kronor}$$

3.6.4. Ökning eller minskning av pensionsuttag

En omräkning, motsvarande den som redogörs för i avsnitt 3.6.1 *Ny pensionsrätt har tjänats in*, ska göras om den som har inkomstpension ökar eller minskar uttaget av sin pension (62 kap. 47 § SFB). Omräkningen ska gälla från och med månaden för det ändrade uttaget. Det ska anses som om återkallelse och nytt uttag har gjorts från och med den månaden.

Hur pensionsbehållningen förändras och räknas om i samband med uttag av pension och ändringar av sådana uttag, beskrivs i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

3.6.5. Beräkning av pensionsbehållning vid återkallelse eller minskning av pensionen

Pensionen ska omvandlas till pensionsbehållning om pensionstagaren återkallar sin pension eller minskar sitt uttag av inkomstpension (62 kap. 8 § SFB). Pensionsbehållningen ska ökas med produkten av

- det delningstal som skulle ha använts om pensionstagaren hade gjort nytt uttag av pension från och med den månad då pensionen upphört eller minskat och

- den årliga inkomstpension som skulle ha lämnats om återkallelse inte hade skett, respektive den andel av den årliga inkomstpensionen med vilken pensionen minskats.

Återkallar pensionstagaren sitt pensionsuttag, ska alltså hela det årsbelopp som skulle ha gällt från och med återkallelsemånaden, multipliceras med det delningstal som används vid beräkning av nytt pensionsuttag för en person i pensionstagarens ålder nämnda månad. Avser pensionstagaren endast att minska sitt uttag, ska den andel av samma årsbelopp som motsvarar minskningen multipliceras med nämnda delningstal.

Om pensionstagaren återkallar ett helt uttag eller minskar ett tidigare helt uttag är produkten (dvs. resultatet av multiplikationen) det belopp som från återkallelse- eller minskningstidpunkten kommer att utgöra personens hela pensionsbehållning. Om pensionstagaren återkallar eller minskar ett delvist uttag har hon eller han en pensionsbehållning även före denna förändring. Den återlagda pensionsbehållningen läggs då till den tidigare befintliga behållningen.

Den återlagda pensionsbehållningen, tillsammans med eventuell övrig behållning, ska fortsättningsvis räknas om på det sätt som beskrivs i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

Exempel

En kvinna har hel ålderspension. Fr.o.m. november år 2018, då hon är 66 år 4 månader, återkallar hon uttaget. Inkomstpensionens årsbelopp skulle i november månad ha varit 152 000 kronor och delningstalet för den som då är 66 år 4 månader antas vara 16,00. Från november månad får kvinnan en pensionsbehållning på $16,00 \times 152\,000 = 2\,432\,000$ kronor.

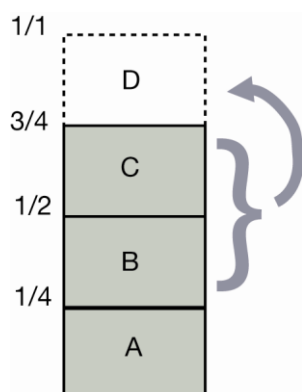
Exempel

Tre fjärdedels inkomstpension betalas ut till en man sedan april 2017 (delarna A, B och C i figur 9). Fr.o.m. februari år 2019, då han är 67 år 9 månader, begär han minskning av pensionen till en fjärdedel (endast del A). Om mannen hade fortsatt att ta ut tre fjärdedels pension, antas årsbeloppet för februari år 2019 ha varit 142 000 kronor. Delningstalet för den som då är 67 år 9 månader antas vara 15,17.

En minskning ska göras från tre fjärdedelar till en fjärdedel. Minskningen är alltså två delar (B och C) av de tre som hittills utbetalats (A, B och C). Två tredjedelar ska alltså "återläggas". Pensionsbehållning som ska återläggas blir därmed

$$\frac{142\,000 \times 15,17 \times 2}{3} = 1\,436\,093 \text{ kronor}$$

Detta belopp läggs till den pensionsbehållning som sedan tidigare finns och motsvarar den ”sista” fjärdedel av pensionen (del D) som inte togs ut före februari 2019.

Figur 9

3.6.6. Ändrad pensionsrätt

Av förarbetena framgår att inkomstpensionen ska räknas om även i vissa andra situationer (prop. 1997/98:151 s. 708). Skulle t.ex. ett beslut om pensionsrätt för inkomstpension ändras för en person som har inkomstpension, måste pensionen räknas om. Sådana ändringar kan exempelvis vara en följd av taxeringsändringar som påverkat PGI och PGB. En ändring av ett beslut i dessa fall görs med stöd av 70 kap. 2 § SFB.

En ändring av beslut om PGI innebär att pensionsrätten för det aktuella året ändras. En PGI-ändring kan också medföra att pensionsrätt som tidigare varit latent, ska ligga till grund för utgående pension. Den kan också innebära motsatsen, dvs. att pensionsrätter som hittills utgjort underlag för pensionsutbetalningen, efter ändringen ska betraktas som latent.

Ändringen av pensionen ska göras från och med den tidpunkt som pensionen först började betalas ut, om fastställelseåret för den ändrade pensionsrätten är ett tidigare år än pensionens begynnelseår. Är fastställelseåret detsamma som pensionens begynnelseår eller ett senare år ska pensionen ändras från och med året efter fastställelseåret.

Medför ändringen en lägre inkomstpension får ändringen vanligtvis ingen retroaktiv verkan på tidigare gjorda utbetalningar, eftersom förutsättningarna för återkrav i 108 kap. 2 § SFB bara bör kunna uppfyllas om Pensionsmyndigheten bedömer att pensionären har bort inse att för hög pension har betalats ut.

Exempel

En person har hel ålderspension fr.o.m. augusti år 2018. En taxeringsändring har medfört att pensionstagarens PGI, och därmed hans pensionsrätt, för år 2014 har ändrats. Fastställelseår för pensionsrätt avseende år 2014 är år 2015. Eftersom fastställelseåret är tidigare än pensionens begynnelseår, ska den ändrade pensionsrätten

påverka pensionen redan från första uttagsmånaden, dvs. augusti år 2018.

Om taxeringsändringen i stället för år 2014 hade avsett inkomståret 2017, skulle fastställelseåret för pensionsrätten ha varit år 2018. Eftersom fastställelseåret då inte ligger före pensionens begynnelseår ska pensionen ändras med verkan fr.o.m. året efter fastställelseåret, dvs. fr.o.m. januari år 2019.

Har pensionsrätten höjts innebär det en utbetalning för retroaktiv tid. En sänkt pensionsrätt, som alltså medför lägre pension, leder normalt inte till något återkrav av pension eftersom förutsättningarna för detta i 108 kap. 2 § SFB vanligtvis inte kommer att vara uppfyllda.

Vad som gäller för tilläggspension i ett motsvarande fall beskrivs i avsnitt 4.2.3 *Vid ändrad pensionspoäng*. Där finns även exempel som visar skillnaden i ändringstidpunkt för inkomstpension och tilläggspension.

3.7. Uttag av pension under åren 1999 och 2000 enligt äldre regler

3.7.1. Minskning av pensionsbehållningen

Liksom enligt SFB var det enligt LIP:s bestämmelser och de äldre reglerna i AFL möjligt för en person att ta ut sin ålderspension från och med den månad hon eller han fyllde 61 år. Det innebär att de som är födda år 1938 eller 1939 kan ha tagit ut sin ålderspension enligt AFL före den 1 januari år 2001 då utbetalningsreglerna i det nuvarande pensionssystemet trädde i kraft. Personer som är födda år 1938 kan ha tagit ut ålderspension tidigast från och med år 1999. För de som är födda år 1939 kan sådant uttag endast ha avsett år 2000. Pensionsbehållningen ska i dessa fall minskas, för att de som gjort sådant tidigt uttag inte ska överkompenseras (62 kap. 31 § SFB).

Den beräknade pensionsbehållningen ska minskas med 0,5 procent för varje månad som uttag av folk- eller tilläggspension har gjorts före år 2001. Har det rört sig om ett delvist uttag av pension ska minskningen endast göras med den andel som motsvarar nivån på det delvisa uttaget.

Exempel

En pensionsberättigad född i mars år 1938 har gjort helt förtida uttag av sin ålderspension fr.o.m. oktober år 1999. Personen ville ha fortsatt helt pensionsuttag fr.o.m. år 2001 när bestämmelserna om utbetalning av inkomstpension trädde i kraft. Pensionsbehållningen (4/20 av full behållning för födda år 1938) antas vara 268 000 kronor. Eftersom den pensionsberättigade haft uttag av pensionen under 15 månader före år 2001, nämligen under perioden oktober 1999–december 2000, ska pensionsbehållningen minskas med

$$\frac{0,5 \times 15 \times 268\,000}{100} = 21\,000 \text{ kronor.}$$

Hade uttaget före år 2001 varit i form av halv pension men förutsättningarna i övrigt lika, minskas pensionsbehållningen i stället med

$$\frac{0,5 \times 15 \times 268\,000}{100 \times 2} = 10\,050 \text{ kronor.}$$

3.7.2. Undantag från 20-delsregeln

Det nuvarande regelverket för ålderspension omfattar dem som är födda 1938 eller senare. De äldsta bland dessa, födda 1938–1953, får en del av sin intjänade pension fortfarande enligt i huvudsak äldre regler. Det betyder att de får tilläggspension i stället för en del av inkomstpensionen och premiepensionen. Enligt 63 kap. 16 § SFB ska tilläggspensionen utges i ett bestämt antal tjugondelar beroende på födelseåret i intervallet. Regeln beskrivs utförligare i avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel* i kapitlet om tilläggspension.

Enligt regeln ska tilläggspensionen till en person som är född 1938 eller 1939 från och med januari 2001 utges med 16 respektive 15 tjugondelar av fullt belopp. Genom bestämmelserna för beräkning av pensionsrätt i 61 kap. 10 § SFB kommer inkomstpensionen till dessa pensionärer att utges med ett belopp som motsvarar de resterande tjugondelarna, dvs. fyra tjugondelar för personer födda 1938 och fem tjugondelar för personer födda 1939.

Ett undantag från tjugondelsregeln gäller för dem som i december 2000 hade ålderspension och fortsatte att ta ut pension även i januari 2001. Undantagsregeln finns i 6 kap. 8 § andra stycket LIP. Den innebär att tilläggspensionen även från och med januari 2001 betalades ut med fullt belopp utan huvudregelns ”tjugondelsbegränsning”. Dessa personer hade då inte rätt till den inkomstpension som de annars skulle ha fått (5 kap. 1 § tredje stycket tredje meningen LIP och 6 kap 21 § SFBP). Pensionsbehållningen beräknades ändå som om inkomstpensionen hade utgetts. Det betyder att den beräknades till noll kronor om pensionären hade tagit ut hel pension. Man kan säga att inkomstpensionen beräknades på vanligt sätt, men det framräknade beloppet betalades inte ut. Både pensionsbehållningen och den ”fiktiva” inkomstpensionen räknades om och indexerades m.m. som om inkomstpensionen betalades ut.

Undantagsregeln tillämpades fram till och med månaden innan pensionstagaren fyllde 65 år, eller från och med den tidigare tidpunkt personen i fråga eventuellt ändrade sitt pensionsuttag. Pensionen räknades då om så att inkomstpensionen och tilläggspensionen började betalas ut med 4 tjugondelar och 16 tjugondelar för den som är född 1938 och 5 respektive 15 tjugondelar för den som är född 1939. Delningstalet som användes vid omräkningstidpunkten var det preliminära delningstal som fastställts för en person i pensionstagarens ålder i januari 2001. Den minskade pensionsbehållningen på grund av uttagstid före år 2001 och användningen av delningstalet för januari 2001 innebar att inkomstpensionen justerades med hänsyn till hur länge pensionstagaren hade haft ålderspension före omräkningen.

3.7.3. Ändrat uttag efter januari 2001 men före 65 år

Om pensionstagaren efter ingången av år 2001 men före den månad hon eller han fyllde 65 år minskade eller återkallade sitt uttag av den inkomstgrundade pensionen, justerades pensionsbehållningen. Justeringen innebar att den inkomstpension som skulle ha betalats ut, om inte tilläggspensionen hade utgetts med 20 tjugondelar, omvandlades till pensionsbehållning. Storleken på det belopp som ökade pensionsbehållningen berodde dels på hur mycket pensionstagaren minskade sitt uttag, dels på hur mycket som "förbrukats" i form av utbetald pension. En beskrivning av hur pensionsbehållningen förändras och räknas om vid uttag av pension och ändringar av sådana uttag, finns i vägledning 2010:1 *Ålderspension för personer födda 1938 eller senare – Att tjäna in till pension*.

Om pensionstagaren därefter, men fortfarande före den månad då 65-årsdagen inträffade, återigen ökade sitt uttag, eller tog ut pensionen på nytt om den tidigare hade återkallats, minskades dock inte den "återlagda" delen av pensionsbehållningen (62 kap. 32 § SFB). Det beror på att den delen av pensionsbehållningen redan en gång, nämligen vid det första uttaget av inkomstpensionen, hade minskats med anledning av uttaget för tiden före år 2001.

4. Beräkning av tilläggspension

Tilläggspension kan endast utges till personer som är födda 1953 eller tidigare (55 kap. 6 § SFB). I den åldersgrupp som denna vägledning omfattar är det alltså bara de som är födda under perioden 1938–1953 som kan beviljas tilläggspension.

I detta kapitel beskrivs beräkningen av tilläggspension för nämnda åldersgrupp, den så kallade mellangenerationen. Beräkningen av ålderspension i form av tilläggspension för dem som är födda 1937 eller tidigare beskrivs i vägledning 2010:3 *Ålderspension för personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

Vissa grundläggande regler för beräkning av tilläggspension, exempelvis de som gäller för beräkning av den så kallade medelpoängen, beskrivs inte i denna vägledning. Även i det fallet hänvisas till den ovan nämnda vägledningen.

I avsnitt 4.1 redovisas vissa allmänna beräkningsregler. Avsnitt 4.2 innehåller beskrivningar av vad som gäller när pensionstagaren byter civilstånd, när nya pensionspoäng tjänas in eller tidigare fastställda poäng ändras. Här beskrivs också hur den enskildes val av tidpunkt för sitt pensionsuttag påverkar tilläggspensionen, vad som händer när hon eller han ändrar storleken på sitt uttag samt hur tilläggspensionen beräknas då ett balansindex har fastställts. I avsnitt 4.3 behandlas det så kallade garantitillägget, som i vissa fall kan utges som ett tillägg till tilläggspensionen från 65 års ålder.

4.1. Generella regler

4.1.1. Beräkningsregel

I det äldre pensionssystemet, ATP-systemet, grundades beräkningen av tilläggspension på den del av en persons årliga förvärvsinkomster som översteg ett förhöjt prisbasbelopp (före 1995 ett basbelopp). Pension för inkomster motsvarande det första basbeloppet betalades i det systemet ut i form av folkpension.

Enligt de nuvarande reglerna grundas pensionen på förvärvsinkomsterna från första kronan, under förutsättning att de är minst så stora som anges i 59 kap. 5 § andra stycket SFB. Den beloppsgräns som gäller vid en viss tidpunkt finns i aktuell version av lagtexten. Den är 42,3 procent av ett prisbasbelopp.

Tilläggspensionen ska representera hela ålderspensionen från det äldre systemet på samma sätt som inkomstpension och premiepension är pensionen från det nuvarande systemet. Därför måste pensionären kompenseras för den folkpension hon eller han skulle ha fått enligt äldre regler när tilläggspensionen beräknas.

En kompensation för folkpensionen krävs också för att inkomstpensionen och tilläggspensionen ska gå att jämföra när garantipensionen beräknas. Annars skulle uppbyggnaden av garantipensionen bli olika för dem som tillhör mellangenerationen och är berättigade till tilläggspension, jämfört med dem

som är födda 1954 eller senare som får hela sin pension enligt det nya regelverket.

Tilläggs pensionen ska därför beräknas som summan av följande två delbelopp (63 kap. 6 § 1 och 2 SFB):

1. 60 procent av produkten av det för året gällande prisbasbeloppet enligt 2 kap 6 och 7 § SFB och 2 kap 4 § SFBP och medeltalet av de pensionspoäng som tjänats in av den pensionsberättigade, eller om poäng tjänats in för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (medelpoängen) och
2. 96 procent av samma prisbasbelopp om den pensionsberättigade är ogift eller 78,5 procent av detta basbelopp om hon eller han är gift.

Delbelopp 1 motsvarar ATP enligt de äldre reglerna. Delbelopp 2 motsvarar den tidigare folkpensionen och kallas ibland ”folkpensionstillägget”. Storleken på folkpensionstillägget är beroende av pensionstagarens civilstånd. Därför ska tilläggs pensionen räknas om när civilståndet ändras från ogift till gift eller omvänt.

Pensionärer i mellangenerationen får ett visst antal tjugondelar av den inkomstgrundade pensionen som tilläggs pension och resterande antal tjugondelar som inkomstpension. För tilläggs pensionen används tjugondelarna inte förrän vid själva pensionsberäkningen (63 kap. 16 § SFB). Inkomstpensionen blir däremot anpassad till tjugondelarna redan när pensionsrätterna fastställs (61 kap. 10 § SFB). Antalet tjugondelar bestäms efter födelseår enligt tabellen.

Födelseår	Andel tilläggs pension	Andel inkomstpension
1938	16/20	4/20
1939	15/20	5/20
1940	14/20	6/20
1941	13/20	7/20
1942	12/20	8/20
1943	11/20	9/20
1944	10/20	10/20
1945	9/20	11/20
1946	8/20	12/20
1947	7/20	13/20
1948	6/20	14/20
1949	5/20	15/20
1950	4/20	16/20
1951	3/20	17/20
1952	2/20	18/20
1953	1/20	19/20
1954 eller senare	—	20/20

Fördelningen av tilläggspension och inkomstpension görs i tjugondelar trots att det bara är sexton årskullar. Dessutom får den äldsta årskullen sexton respektive fyra tjugondelar. Anledningen är att den reformerade pensionen, enligt de ursprungliga planerna, skulle ha omfattat alla som är födda redan 1935 eller senare. De som är födda 1935–1937 skulle då ha fått 1, 2 och 3 tjugondelar från inkomstpensionen och 19, 18 respektive 17 tjugondelar från tilläggspensionen.

Tilläggspensionen beräknas med hjälp av följande formel, där A är det antal tjugondelar som tilläggspension ska utges med, PBB är prisbasbeloppet och MP är medelpoängen.

$$\frac{A}{20} \times \left(\frac{60 \times PBB \times MP}{100} + \frac{96 \times PBB}{100} \right)$$

Den sista delen inom parentes – delen efter plustecknet – är delbelopp 2, dvs. folkpensionstillägget. Talet 96 gäller för en ogift person. Är personen gift används i stället talet 78,5. Hur medelpoängen räknas ut beskrivs i vägledning 2010:3 *Ålderspension för personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg*.

Det här är den enklaste varianten av formeln. Formeln byggs på med fler variabler beroende på olika förhållanden (se avsnitten 4.1.2, 4.1.4 och 4.1.6).

Exempel

En ogift man som är född i september år 1950 ansöker om hel ålderspension fr.o.m. 65-årsdagen, dvs. september år 2015. Han antas ha en medelpoäng på 4,50. Prisbasbeloppet för år 2015 är 44 500 kronor. Eftersom mannen är född år 1950 ska han ha 4/20 av sin pension i form av tilläggspension. Tilläggspensionen beräknas till

$$\frac{4}{20} \times \left(\frac{60 \times 44\,500 \times 4,50}{100} + \frac{96 \times 44\,500}{100} \right) = 32\,574 \text{ kronor}$$

4.1.2. Antalet poängår

För att vara berättigad till tilläggspension måste man ha tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år (63 kap. 3 § SFB). För den som endast har ett eller två år med pensionspoäng kan detta grundläggande krav också uppfyllas genom att två respektive ett av de nödvändiga tre åren utgörs av motsvarande antal försäkringsperioder i ett annat land inom EU/EES eller i Schweiz. Kravet kan också uppfyllas genom försäkringsperioder i ett land med vilket Sverige har konvention. Läs mer om sammanläggning av försäkringstid i vägledningarna 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*. Med försäkringsperioder menas i detta sammanhang arbetsperioder i aktuella länder från och med år 1960.

En pensionsberättigad person som tjänat in pensionspoäng för minst 30 år, har rätt till tilläggspension beräknad på det sätt som beskrivs i avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel*. Har den pensionsberättigade tjänat in färre än 30 år med poäng, ska de båda delbeloppen minskas till så många 30-delar som motsvarar

antalet år med poäng. Det framgår av 63 kap. 8 § första stycket SFB. Liksom annars när tilläggspensionen beräknas, likställs s.k. vårdår enligt 61 kap. 23-27 §§ SFB med år med pensionspoäng. Beräkningsformeln för en ogift person, i vilken antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng betecknas med "IntjÅr", får då följande utseende.

$$\frac{A}{20} \times \left(\frac{60 \times PBB \times MP \times \text{Intj}\square}{100 \times 30} + \frac{96 \times PBB \times \text{Intj}\square}{100 \times 30} \right)$$

Talet 96 byts ut mot 78,5 om personen är gift.

De pensionspoäng som personen har tjänat in och tillgodoräknats vid beräkningstillfället kan ligga till grund för beräkningen. När tilläggspension beviljas har det senaste årets, eller de två senaste årens, PGI ännu inte fastställts. Därför är pensionspoäng för det eller de åren heller inte tillgodoräknade då pensionen beviljas. Tilläggspensionen måste därför beräknas utan hänsyn till det eller de felande åren. Senare, när poängen tillgodoräknats, kan tilläggspensionen ändras enligt reglerna för ändring som finns i 70 kap. 2 § SFB.

Exempel

Om mannen i exemplet i avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel* endast antas ha tjänat in pensionspoäng under 26 år av de 30 år som krävs för full tilläggspension, kommer tilläggspensionen i stället att beräknas till följande belopp:

$$\frac{4}{20} \times \left(\frac{60 \times 44\,500 \times 4,50 \times 26}{100 \times 30} + \frac{96 \times 44\,500 \times 26}{100 \times 30} \right) = 28\,231 \text{ kronor}$$

4.1.3. Särskild bestämmelse för utländska sjömän

Enligt 63 kap. 4 och 8 §§ SFB får en utländsk medborgare likställa vissa år före 1974 med år för vilka pensionspoäng beräknats. De år som avses är år från och med 1960 för vilka en person betalat sjömansskatt. Regeln används dels vid bedömningen av om treårskravet i 63 kap. 3 § SFB för rätt till tilläggspension i form av så kallat folkpensionstillägg enligt 63 kap. 6 § 2 SFB är uppfyllt, dels vid beräkningen av storleken av samma del av tilläggspensionen enligt 63 kap. 8 § SFB.

År med sjömansskatt får alltså inte användas vare sig vid bedömning av rätten till eller storleken av tilläggspension enligt 63 kap. 6 § 1 SFB. Det betyder att en person med sjömansskatteår, som en följd av dessa regler, kan ha rätt till folkpensionstillägg utan att ha rätt till "ATP-delen" eller ha rätt till båda delarna men med ett folkpensionstillägg beräknat med ett högre antal trettiondelar än vad "ATP-delen" är.

4.1.4. Obetalda avgifter

Om en pensionsberättigad för ett visst år inte alls har tillgodoräknats någon pensionspoäng på grund av att avgifterna inte har betalats i föreskriven ordning (s.k. omdebitering), ska talet 30 i nämnaren ökas med ett för varje

sådant år (6 kap. 12 § SFBP). Talet får dock ökas till högst 50. Regeln gäller bara för år 1997 eller tidigare.

Antalet år med obetalda avgifter benämns "ObetÅr" i beräkningsformeln, som för en ogift person får följande utseende:

$$\frac{A}{20} \times \left(\frac{60 \times PBB \times MP \times \text{IntjÅr}}{100 \times (30 + \text{ObetÅr})} + \frac{96 \times PBB \times \text{IntjÅr}}{100 \times (30 + \text{ObetÅr})} \right)$$

Talet 96 byts ut mot 78,5 om personen är gift.

4.1.5. Likställd med gift eller ogift person

Den som stadigvarande sammanbor med en person som hon eller han har varit gift med eller har eller har haft barn med, ska likställas med en gift person vid beräkning av tilläggspension. Den som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make ska likställas med en ogift pensionsberättigad, om inte särskilda skäl talar emot detta (63 kap. 9 § SFB).

Närmare anvisningar över när makar bör betraktas som ensamstående personer finns i Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande PRS 2014:1 *Innebörden av "stadigvarande leva åtskild" inom pensionsförmånerna i socialförsäkringsbalken.*

Beträffande faktiska ändringar av civilstånd tillgodoses Pensionsmyndighetens behov av information genom löpande automatiska aviseringar från folkbokföringsmyndigheterna. Däremot kan det vara svårare att få uppgift om förändringar som kan medföra att en ogift pensionär ska betraktas som gift eller vice versa, eftersom det i SFB inte finns några regler om att den enskilde har någon skyldighet att anmäla sådana förändringar.

4.1.6. Delvist uttag av pension

Om ett delvist uttag av tilläggspension ska beräknas, ska beräkningsreglerna tillämpas endast på så stor andel av pensionen som motsvarar uttagsnivån (63 kap. 10 § SFB).

Exempel

Mannen i exemplet i avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel* antas ha tillgodoräknats endast 26 år med pensionspoäng. Om han ansöker om halv ålderspension i stället för hel pension, beräknas pensionen enligt följande.

$$\frac{4}{20} \times \left(\frac{60 \times 44\,500 \times 4,50 \times 26 \times 1}{100 \times 30 \times 2} + \frac{96 \times 44\,500 \times 26 \times 1}{100 \times 30 \times 2} \right) = 14\,116 \text{ kronor}$$

4.2. Beräkningsregler för vissa fall

4.2.1. Vid byte av civilstånd

Som framgår av beräkningsreglerna för tilläggspension har pensionstagarens civilstånd betydelse för pensionens storlek. Civilståndet påverkar det andra av de båda delbelopp som tilläggspensionen består av (se avsnitt 4.1.1).

Om pensionstagaren byter civilstånd under tiden som tilläggspension betalas ut, ska den därför räknas om. Detsamma gäller om sådana förhållanden som beskrivs i avsnitt 4.1.5 *Likställd med gift eller ogift person* ändras. Omräkningen ska göras från och med månaden efter den som ändringen av civilståndet skedde (56 kap. 13 § SFB).

4.2.2. Då nya pensionspoäng har tjänats in

Tilläggspension ska beräknas utifrån de pensionspoäng som har tjänats in (63 kap. 6 § SFB). När tilläggspensionen ska beräknas första gången kan oftast inte alla år beaktas. Pensionspoäng som tjänats in för året närmast före det år då pensionen börjar betalas ut, är vid beräkningstillfället ännu inte fastställd. Vartefter som respektive års pensionspoäng fastställs ska tilläggspensionen räknas om med hänsyn taget även till den poängen.

Pensionspoäng kan tillgodoräknas längst till och med det 64:e levnadsåret (61 kap. 17 § SFB). Om en person tjänar in pensionspoäng så länge, kan inte pensionen slutligt beräknas förrän från och med det år personen fyller 66 år. Pensionspoängen är intjänade redan vid utgången av respektive intjänandeår. Därför ska den omräknade tilläggspensionen börja betalas ut från och med januari månad året efter intjänandeåret. Har pensionen tagits ut först från en senare tidpunkt, ska den omräknade pensionen gälla från uttagsmånaden. Om den nytillkomna poängen innebär en förhöjd tilläggspension, blir det således aktuellt med en utbetalning för retroaktiv tid. (prop. 1997/98:151, s. 547 f.)

Pensionspoäng grundar således rätt till tilläggspension redan från och med året efter det år den tjänats in. Det förhåller sig annorlunda med inkomstpensionen. Där föreligger rätt till utbetalning först från och med året efter fastställelseåret, dvs. ett år senare. Jämför med avsnitt 3.6.1 *Ny pensionsrätt har tjänats in*.

Exempel

En man fyller 64 år i augusti år 2018. Fr.o.m. samma månad söker och beviljas han inkomstpension och tilläggspension. Vid denna tidpunkt är PGI fastställd t.o.m. intjänandeåret 2016 varför pensionen beräknas utifrån pensionsrätt och pensionspoäng intjänade t.o.m. det året.

I december 2018 fastställs pensionsrätt och pensionspoäng även för intjänandeåret 2017. Inkomstpensionen räknas om med hänsyn till den tillkomna pensionsrätten och betalas ut med det högre beloppet fr.o.m. januari år 2019. Om den nytillkomna pensionspoängen höjer tilläggspensionen har mannen i princip rätt till det högre beloppet fr.o.m. januari 2018. Men eftersom pensionen inte har tagits ut under den första delen av det året ska tilläggspensionen betalas ut retroaktivt fr.o.m. uttagsmånaden augusti år 2018.

4.2.3. Vid ändrad pensionspoäng

Om en taxeringsändring gör att pensionspoängen ändras för ett visst år, och om den påverkar beräkningen av en löpande tilläggspension, ska tilläggspensionen räknas om enligt 70 kap. 2 § SFB.

Om tilläggspension ska höjas, har pensionstagaren rätt till det högre beloppet från och med januari månad året efter det intjänandeår som den ändrade poängen avser.

Medför den ändrade poängen däremot en sänkning av pensionen minskar pensionsutbetalningen framåt i tiden. Även om pensionen rätteligen skulle ha varit lägre för en viss förfluten tid får ändringen vanligtvis ingen retroaktiv verkan, eftersom förutsättningarna för återkrav i 108 kap. 2 § SFB bara bör kunna uppfyllas om Pensionsmyndigheten bedömer att pensionären har bort inse att för hög pension har betalats ut.

Exempel

En pensionstagare har tilläggs- och inkomstpension sedan mars år 2015. Under år 2018 får Pensionsmyndigheten uppgift om att en taxeringsändring har skett avseende intjänandeåret 2014. Ändringen innebär en högre PGI, och detta medför i sin tur att såväl en förhöjd pensionspoäng som pensionsrätt fastställs. Den ändrade poängen antas vid beräkningen ge en höjd medelpoäng och därmed en högre tilläggspension.

Rätten till den högre tilläggspensionen inträder fr.o.m. året efter intjänandeåret för den ändrade poängen, dvs. fr.o.m. år 2015. Eftersom pensionen betalats ut sedan mars år 2015 har pensionstagaren rätt till en retroaktiv utbetalning av tilläggspensionen fr.o.m. den månaden.

Eftersom fastställelseåret för den pensionsrätt som ändrats är år 2015 har pensionstagaren också rätt till en högre inkomstpension men först från och med året därpå, dvs. fr.o.m. januari år 2016.

4.2.4. Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året

Som framgår av avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel*, ska det prisbasbelopp användas som fastställts för det år pensionsberäkningen avser. Men detta gäller bara för år till och med den pensionsberättigades 65:e levnadsår.

När tilläggspension ska beräknas för det 66:e levnadsåret eller ett senare år, görs det i två steg. Pensionen beräknas först utifrån det prisbasbelopp som gällde för den pensionsberättigades 65:e levnadsår. Därefter följsamhetsindexeras pensionen med början från och med årsskiftet efter det att pensionären fyllt 65 år (63 kap. 11 § SFB). Läs mer om följsamhetsindexering i avsnitt 3.4.4 *Följsamhetsindexering*.

Detta beräkningssätt ska gälla vid årlig omräkning av löpande pension. Det gäller dock inte bara för den som påbörjat pensionsuttaget under sitt 65:e levnadsår eller tidigare. Om en person väljer att ta ut pensionen senare än under det år då hon eller han fyller 65 år, ska beräkningen också göras med utgångspunkt från prisbasbeloppet det år då den pensionsberättigade fyller 65 år varefter följsamhetsindexering ska ske fram till utbetalningsåret. (prop. 1997/98:151, s. 712)

Exempel

En kvinna tar ut ålderspension fr.o.m. 64-års månaden. Kvinnan antas inte tjäna in pensionspoäng för år efter det 62:a levnadsåret, vilket innebär att samtliga år med pensionspoäng kan beaktas redan vid den första pensionsberäkningen. Anta vidare att följande gäller:

- Tilläggspensionen för det 64:e året har beräknats till 100 000 kronor
- Prisbasbeloppet för det 64:e året är 38 600 kronor
- Prisbasbeloppet för det 65:e året är 39 300 kronor
- Inkomstindex för det 65:e året är 115,64
- Inkomstindex för det 66:e året är 118,41
- Inkomstindex för det 67:e året är 121,65

Tilläggspensionens årsbelopp för det 65:e året blir genom omräkning med basbeloppet

$$100\,000 \times \frac{39\,300}{38\,600} = 101\,813 \text{ kronor.}$$

För att göra beräkningen för det 66:e året används följsamhetsindexering, varvid årsbeloppet blir

$$101\,813 \times \frac{118,41}{1,016 \times 115,64} = 102\,610 \text{ kronor.}$$

Det 67:e årets tilläggspension beräknas också genom följsamhetsindexering till

$$102\,610 \times \frac{121,65}{1,016 \times 118,41} = 103\,758 \text{ kronor.}$$

Om kvinnan i stället hade valt att ta ut sin ålderspension först vid en senare tidpunkt än 64-års månaden, hade ändå tilläggspensionsbeloppen för respektive år varit de som nu beräknats, dock med de reduceringar eller höjningar som följer av reglerna om tidiga respektive sena uttag (se avsnitt 4.2.5 *Tidigt eller sent pensionsuttag*).

4.2.5. Tidigt eller sent pensionsuttag

Begär en person att få sin tilläggspension för tid före den månad hon eller han fyller 65 år, ska pensionen minskas med 0,5 procent för varje månad som återstår från och med uttagsmånaden till och med månaden före 65-års månaden (63 kap. 12 § SFB).

Vid uttag från senare tidpunkt än 65-års månaden ska pensionen däremot ökas. Ökningen ska vara 0,7 procent för varje månad som förflutit från och med 65-års månaden till och med månaden före första uttagsmånaden (63 kap. 13 § SFB). Sådan ökning får bara göras för tid till och med månaden före den månad då den pensionsberättigade fyller 70 år. Om den första uttagsmånaden är efter det 65:e levnadsåret ska tilläggspensionen först följsamhetsindexeras fram till uttagstidpunkten innan ökningen på grund av det sena uttaget ska göras.

Exempel

En person, som är född i juli år 1953, ansöker om uttag av tilläggspension fr.o.m. oktober år 2016. Eftersom uttaget sker 21 månader före 65-års månaden (oktober 2016–juni 2018) ska en reduktion göras med $21 \times 0,5 = 10,5$ procent. Vid beviljandet ska beräkningen utgå från prisbasbeloppet för år 2016.

Skulle samma person i stället vänta med att ta ut pensionen till i maj år 2019, ska pensionen beräknas utifrån prisbasbeloppet för år 2018 (det 65:e levnadsåret). Därefter följsamhetsindexeras pensionen med hänsyn till indexförändringen mellan åren 2018 och 2019. Först därefter ökas pensionen med $10 \times 0,7 = 7$ procent på grund av att uttaget då sker 10 månader efter 65-års månaden (juli 2018–april 2019).

Exempel

En ogift man som är född 1951 fyller 65 år i februari 2016. Han väljer att vänta med att ta ut ålderspensionen till från och med den månad han blir 67 år 6 månader. Anta att följande gäller:

- Mannen har tillgodoräknats pensionspoäng för mer än 30 år
- Beräknad på samtliga tillgodoräknade poäng t.o.m. det 64:e levnadsåret (2015) är medelpoängen 4,96
- Prisbasbeloppet för 2016 är 44 300 kronor
- Balansindex har fastställts för 2016-2017
- Balansindex för 2016 är 159,37
- Balansindex för 2017 är 166,39
- Inkomstindex för 2018 är 170,73

Eftersom en person som är född 1951 ska ha tilläggspension med 3 tjugondelar skulle tilläggspensionen om den togs ut fr.o.m. 65 år ha beräknats till

$$\frac{3}{20} \times \left(\frac{60 \times 44\,300 \times 4,96}{100} + \frac{96 \times 44\,300}{100} \right) = 26\,155 \text{ kronor}$$

Därefter följsamhetsindexeras beloppet till 2017 års nivå.

$$26\,155 \times \frac{166,39}{1,016 \times 159,37} = 26\,877 \text{ kronor}$$

På samma sätt indexeras beloppet igen till motsvarande belopp för år 2018, som är det år då mannen blir 67 år 6 månader och ansöker om pension.

$$26\,877 \times \frac{170,73}{1,016 \times 166,39} = 27\,144 \text{ kronor}$$

(Lägg märke till att vid följsamhetsindexeringen mellan åren 2016 och 2017 används balansindex.)

För att få fram tilläggspensionen vid 67 år 6 månader ska beloppet för 2018 belopp höjas med $30 \text{ månader} \times 0,7 \text{ procent} = 21,0 \text{ procent}$. Tilläggspensionen blir då

$$1,21 \times 27\,144 = 32\,844 \text{ kronor.}$$

Tänk också på att tilläggspensionen ska beräknas i förhållande till kvoten mellan inkomstindex och balansindex, om ett sådant fastställts för det 65:e året. Se avsnitt 4.2.7 *Pensionsbelopp då balansindex fastställts*.

4.2.6. Nytt uttag efter tidigare återkallelse

Då tilläggspension ska beräknas i samband med ett nytt pensionsuttag, efter det att ett tidigare uttag har återkallats, gäller särskilda regler (63 kap. 14 § SFB). Detsamma gäller om det endast är fråga om ett nytt uttag av en del av pensionen (dvs. en ökning av pensionen) eller om pensionen tidigare endast återkallats till en del (dvs. ett minskat uttag).

Det nya uttaget, eller uttaget efter ökning, ska först beräknas som om inget tidigare uttag hade gjorts. Därefter ska avdrag från det framräknade beloppet göras för de månader som pension har tagits ut före det nya uttaget. Avdrag ska ske med 0,5 procent för varje månad som pensionen tidigare tagits ut före 65-års månaden och med 0,7 procent för varje månad som pensionen tidigare tagits ut från och med 65-års månaden. Se avsnitt 4.2.5 *Tidigt eller sent pensionsuttag*.

Exempel

Detta exempel visar principen för beräkningen av tilläggspension när den har tagits ut även under en tidigare period.

En man tar ut hel tilläggspension fr.o.m. sin 64-års månad. Efter två år återkallar han uttaget, men tar senare ut hel pension igen fr.o.m. 67-års månaden. Vid det sistnämnda uttaget gäller följande för pensionsberäkningen:

- Eftersom det nya uttaget sker för tid efter det 65:e året, ska beräkningen av tilläggspension göras utifrån det prisbasbelopp som gällde under det 65:e året (63 kap. 11 § SFB). I övrigt beräknas pensionen genom sammanläggning av de båda delbeloppen (63 kap. 6 § SFB). Pensionen ska också reduceras om de intjänade poängåren är färre än 30 (63 kap. 8 § SFB) samt tjugondelsberäknas (63 kap. 16 § SFB).
- Därefter följsamhetsindexeras det beräknade beloppet med hänsyn till förändringarna av inkomstindex eller balansindex. Pensionen räknas om med hänsyn till indexförändringen, dels mellan det 65:e och det 66:e året, dels mellan det 66:e och det 67:e året (63 kap. 11 § SFB).

- I nästa steg ökas beloppet med $24 \text{ månader} \times 0,7 \text{ procent} = 16,8 \text{ procent}$ på grund av att det nya uttaget sker fr.o.m. den månad som infaller två år efter 65-års månaden (63 kap. 13 § SFB).

Så här långt har beräkningen resulterat i det belopp som skulle ha gällt om uttaget vid 67 år vore mannens första pensionsuttag. Det återstår att göra de justeringar av beloppet som föranleds av det tidigare uttaget.

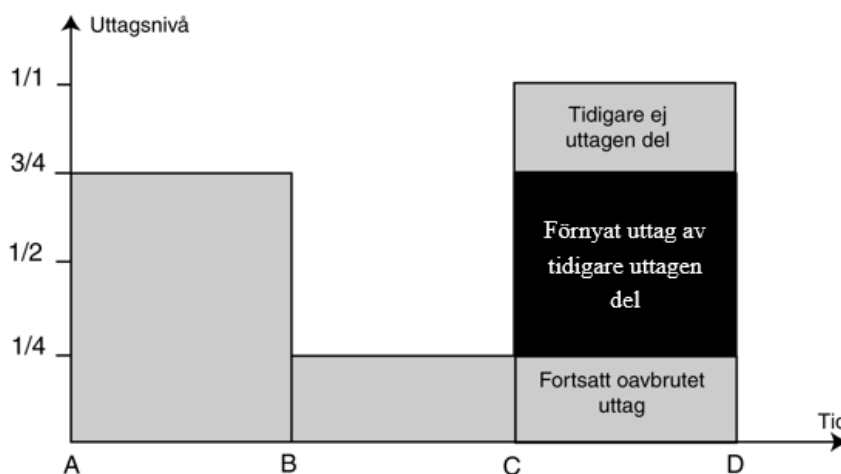
Beloppet ska därför minskas på grund av de 24 månader som pensionen tagits ut mellan 64 och 66 års ålder (63 kap. 14 § SFB). Minskning avseende uttagsmånader före 65-års månaden ska ske med $12 \times 0,5 \text{ procent} = 6 \text{ procent}$ och för uttagsmånader fr.o.m. 65-års månaden med $12 \times 0,7 \text{ procent} = 8,4 \text{ procent}$. Minskning ska alltså sammanlagt göras med $6 + 8,4 = 14,4 \text{ procent}$.

Sammanfattningsvis innebär metoden, att pensionen beräknas efter prisbasbeloppet för det 65:e året och följsamhetsindexeras till det 67:e året. Därefter ökas beloppet med 16,8 procent och minskas med 14,4 procent, dvs. ökas med $16,8 - 14,4 = 2,4 \text{ procent}$.

Principen för beräkning av tilläggspensionen vid nytt uttag efter tidigare återkallelse eller vid ökat uttag efter tidigare minskning kan generellt illustreras på det sätt som framgår av figur 10.

I figurens exempel har en person tagit ut $\frac{3}{4}$ pension under perioden A–B. Därefter har minskning skett till $\frac{1}{4}$ pension under perioden B–C för att åter ökas, nu till hel pension, under perioden C–D.

Den mörkast skuggade delen av tilläggspensionen utgör den del på vilken de speciella bestämmelserna tillämpas. Den "första" fjärdedelen av pensionen fortsätter att löpa oavbrutet genom alla perioderna, och förändras vid tidpunkten C endast som en följd av följsamhetsindexeringen (förutom de ändringar som kan föranledas av nytillkomna pensionspoäng). Den "sista" fjärdedelen av pensionen tas ut för första gången vid tidpunkten C och beräknas som ett helt nytt uttag.

Figur 10

Exempel

Sättet att beräkna tilläggs pensionen, som visats i föregående principexempel, används här i ett beräkningsexempel med följande förutsättningar.

- En ogift kvinna, född i augusti år 1944, tar ut halv pension fr.o.m. april år 2006 då hon är 61 år 8 månader (40 månader före 65-års månaden).
- Uttaget återkallas efter 2 år 1 månad fr.o.m. maj år 2008.
- Fr.o.m. december år 2010 ansöker hon om hel pension.
- Medelpoängen är 4,90 och antalet intjänade år är 28. (Dessa förhållanden antas inte förändras mellan de olika uttagstidpunkterna.)
- Prisbasbeloppet för år 2009 antas bli fastställt till 40 900 kronor.

Storleken av tilläggs pension vid uttaget fr.o.m. december år 2010 beräknas enligt följande.

Beräkning av den halva av pensionen som tidigare har tagits ut

Beräkningarna görs i tre steg enligt principexemplet som redovisas tidigare i detta avsnitt.

1. Beräkning av det belopp som skulle gällt vid uttag fr.o.m. 65-års månaden.

$$\frac{10}{20} \times \left(\frac{60 \times 40\,900 \times 4,90 \times 28 \times 1}{100 \times 30 \times 2} + \frac{96 \times 40\,900 \times 28 \times 1}{100 \times 30 \times 2} \right) = 37\,219 \text{ kronor}$$

2. Följsamhetsindexeringen mellan åren 2009 (det 65:e året) och 2010 antas öka det beräknade beloppet från 37 219 kronor till 37 780 kronor.

3. Det nya uttaget sker 16 månader efter 65-års månaden och ska därför ökas med $16 \times 0,7 = 11,2$ procent. Eftersom halv pension tidigare har betalats ut under 25 månader – där alla månader infallit före 65-års månaden – ska minskning göras med $25 \times 0,5 = 12,5$ procent. En ökning med 11,2 procent av det belopp som beräknat enligt punkt 2 och en minskning av samma belopp med 12,5 procent innebär alltså en sammanlagd minskning med $12,5 - 11,2 = 1,3$ procent. Den halva tilläggs pensionens årsbelopp blir

$$37\,780 - \frac{1,3 \times 37\,780}{100} = 37\,289 \text{ kronor.}$$

Beräkning av återstående del, som tidigare inte har tagits ut

Beloppet beräknas för denna del av pensionen på samma sätt som i punkterna 1–3 för den halva pension tidigare har tagits ut, dock med följande avvikelse. Eftersom den nu aktuella halva pensionen tas ut för första gången, ska någon minskning på grund av tidigare uttag inte göras. Enbart höjningen på grund av uttag senare än 65 år ska göras på samma sätt som för den halva av pensionen som har tagits ut tidigare (se beräkningen i den 3:e punkten). Denna hittills outtagna halva av pensionen beräknas till

$$37\,780 + \frac{11,2 \times 37\,780}{100} = 42\,011 \text{ kronor.}$$

Sammanlagd tilläggspension

Den sammanlagda hela tilläggspensionen vid uttaget fr.o.m. december år 2010 blir $37\,289 + 42\,011 = 79\,300$ kronor.

4.2.7. Pensionsbeloppet då balansindex har fastställts

Under tidsperioder när balanseringens regler är i funktion kommer all indexering som grundar sig på inkomstindex att påverkas av detta. Det innebär för inkomstpensionens del att såväl pensionsrätterna som inkomstpensionen indexeras på ett annat sätt än annars. Eftersom de samlade pensionsrätterna representerar en fordran på kommande pension, bidrar även den förvärvsaktiva befolkningen, genom att indexeringen av pensionsrätterna grundas på balansindex, till att lösa de ekonomiska problem som är orsaken till att balanseringen lösts ut.

När det gäller tilläggspensionen är situationen annorlunda. Från och med 65 år följsamhetsindexeras tilläggspensionen på samma sätt som inkomstpensionen (se avsnitt 4.2.4 *Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året*). Däremot påverkas inte det som för tilläggspensionen representerar en fordran på pension, nämligen pensionspoängen. Det beror på att pensionspoängen till sin konstruktion är värdesäkrade mot priserna i samhället genom knytningen till prisbasbeloppet. För att åstadkomma en rättvis och likartad behandling av de båda inkomstgrundade förmånerna och därmed mellan individerna som uppbär eller kommer att uppbära dem, har en särskild regel för beräkning av tilläggspension införts som kompensation för att fordran på tilläggspension inte träffas av balanseringen. (prop. 2000/01:70 s. 44 f.)

Den nämnda regeln ska användas om ett balansindex har fastställts för det år pensionstagaren blir 65 år. Har pensionen tagits ut för tid före 65-årsdagen ska den särskilda beräkningen inte göras förrän från och med nämnda månad. (63 kap. 17 § SFB)

Observera att regeln endast gäller för tilläggspension till dem som beskrivs i denna vägledning, dvs. de som är födda 1938–1953 och därmed tillhör den så kallade mellangenerationen.

Den tilläggspension som ska gälla från och med den månad pensionstagaren fyller 65 år ska först beräknas på det sätt som har beskrivits i avsnitten 4.1 och 4.2. Därefter ska resultatet multipliceras med kvoten mellan det balansindex och det inkomstindex som fastställts detta år.

Bestämmelserna om balanstal och balansindex finns i avsnitt 3.4.3 *Balanseringen och balansindex*.

Exempel

En man som fyller 63 år i april 2013 tar ut sin ålderspension från och med den månaden. Anta att hans tilläggspension för januari 2015 (efter basbeloppsindexering vid årsskiftena 2013/2014 och 2014/2015) har beräknas till 64 700 kronor per år. Balansindex har fastställas för 2015 till 150,55. Inkomstindex samma år har fastställts till 158,91.

För tiden till och med mars 2015 utges tilläggspensionen enligt vanliga regler, dvs. utan hänsyn till balansindex. För januari–mars 2015 betyder det att tilläggspensionen betalas ut utifrån årsbeloppet 64 700 kronor. Från och med april månad, dvs. 65-års månaden, beräknas tilläggspensionen till

$$64\,700 \times \left(\frac{150,55}{158,91} \right) = 61\,296 \text{ kronor}$$

Det beloppet är sedan som vanligt utgångspunkten för alla övriga kommande förändringar av tilläggspensionen.

Exempel

En kvinna tar ut sin ålderspension från oktober 2016 då hon är 65 år 6 månader. Liksom i föregående exempel, har balansindex fastställts för år 2016 till 159,37 och inkomstindex för samma år till 162,14.

Innan hänsyn tas till att balansindex har fastställts för året och att kvinnan gör ett sent pensionsuttag (se avsnitt 4.2.5), antas hennes tilläggspension vara beräknad till 68 300 kronor. Det sena uttaget gör att pensionen ska höjas med $6 \times 0,7 = 4,2$ procent. Hennes tilläggspension kommer att beviljas med

$$\frac{(104,2 \times 68\,300 \times 159,37)}{(100 \times 162,14)} = 69\,953 \text{ kronor}$$

Beräkningen av tilläggspension i förhållande till balanseringen ska göras oavsett om uttaget görs tidigt eller sent. Om det finns fastställt balansindex det år en person fyller 65 år ska alltid denna beräkning göras oavsett tidpunkten för själva uttaget.

4.3. Garantitillägg

4.3.1. Vad är garantitillägg?

Personer i mellangenerationen (födda åren 1938–1953) är garanterade en viss nivå på den inkomstgrundade ålderspensionen från och med den månad de fyller 65 år. Detta uttrycks i en garantiregel som finns i 63 kap. 18 § SFB.

Om summan av den pensionsberättigades tilläggspension, inkomstpension och premiepension inte uppgår till denna nivå, ska ett tillägg till tilläggspensionen betalas ut så att pensionen når upp till garantinivån.

Premiepensionen schablonberäknas i detta sammanhang och räknas in i inkomstpensionen genom att sistnämnda pension antas grundad på pensionsrätter som utgör 18,5 procent av pensionsunderlaget. Genom detta sätt att beräkna inkomstpensionen bortses från eventuell överförd pensionsrätt för premiepension enligt bestämmelserna i 61 kap. 11 § SFB. Se vidare avsnitt 4.3.2 *Beräkning av tillägget*.

Garantiregeln innebär att pensionstagare i mellangenerationen tillförsäkras en lägsta sammanlagd inkomstgrundad ålderspension som motsvarar till och med år 1994 intjänad pensionsrätt i det gamla ATP-systemet. Garantin har införts för att effekten av pensionsberäkning enligt tjugondelsinfasningen inte ska kunna bli, att individen får en lägre inkomstrelaterad ålderspension än den som faktiskt intjänats före år 1995, då riktlinjerna för det nuvarande pensionssystemet antogs av riksdagen. (prop. 1997/98:151, s. 531)

Den garanterade nivån på den sammanlagda inkomstgrundade pensionen ska motsvara hel tilläggspension i form av ålderspension – utan hänsyn till tjugondelsreducering – grundad på pensionspoäng intjänade till och med år 1994.

Inkomstpension, tilläggspension och premiepension är de delförmåner som den inkomstgrundade ålderspensionen är uppbyggd av. Garantitillägget är inte en sådan självständig del utan endast ett tillägg till tilläggspensionen. Därför krävs ingen särskild ansökan från den enskilde om garantitillägg. Rätten till garantitillägg prövas Pensionsmyndigheten automatiskt – ex officio – när pensionären blir 65 år om hon eller han redan dessförinnan har tagit ut sin pension. Tas pensionen ut från en senare tidpunkt prövas rätten till garantitillägg från och med uttagsmånaden.

4.3.2. Beräkning av tillägget

Beräkningsregler

I SFB uttrycks garantiregeln så, att ett tillägg till tilläggspensionen ska göras. Tillägget är skillnaden mellan

- A.** hel (i motsats till tjugondelsberäknad) årlig tilläggspension där årsbeloppet beräknas
- 1. på det sätt som beskrivs i avsnitt 4.1 dock med bortseende från regeln om tjugondelsberäkning (63 kap. 16 § SFB),

2. utifrån pensionspoäng intjänade endast till och med inkomståret 1994 (63 kap. 19 § SFB),
3. utifrån det civilstånd (eller förhållande som likställs med visst civil-stånd) som gäller vid ingången av den månad som tillägget avser (63 kap. 19 § SFB),
4. och därefter omräknat så som beskrivs i avsnitt 4.2.4 *Pensionsbeloppet för år efter det 65:e året* (63 kap. 19 § SFB),
5. och slutligen reducerat med 0,5 procent för varje månad som inkomstpension eller tilläggspension eventuellt tagits ut före 65-årsmånaden (63 kap. 20 § SFB)

och

B. summan av inkomstpension och tilläggspension där

1. inkomstpensionen beräknas som om pensionsrätt för denna har utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget. Pensionsrätten ska beräknas på detta sätt innan den tjugondelsreduceras enligt 61 kap. 10 § SFB (63 kap. 22 § SFB).
2. tilläggspensionen beräknas till sitt faktiska belopp.

Lägg märke till att en beräkning av beloppet i punkt A enligt beskrivningen i avsnitt 4.1 innebär att också så kallade sjömansskatteår under perioden 1960–1973 enligt 63 kap 4 och 8 §§ SFB samt vårdår enligt 61 kap. 23-27 §§ SFB ska beaktas.

Ett garantitillägg kommer alltså uppstå då beloppet enligt punkt 1 är större än beloppet enligt punkt 2. Beloppet enligt punkt A kan därmed sägas utgöra en garanterad nivå.

Genom beräkningsregelns utformning är garantitillägget föränderligt över tiden. Eftersom garantitillägget ska beräknas utifrån den årliga tilläggspension som gäller för just den aktuella beräkningsmånaden, kommer varje ändring av tilläggspensionen att påverka tilläggets storlek för motsvarande tid. Fortsätter pensionstagaren att tjäna in pensionsrätter efter 65 års ålder ökar beloppet enligt punkt B eftersom inkomstpensionen ökar. Skillnaden mellan beloppen enligt A och B blir då mindre, vilket ger ett lägre garantitillägg. Också andra förändringar påverkar tillägget. Ändras exempelvis pensionstagarens civilstånd räknas garantitillägget om.

Vid uttag efter 65 års ålder ska den garanterade nivån inte räknas upp till följd av det uppskjutna uttaget. Det följer av att det i 63 kap. 19 § första stycket 1 SFB inte anges att det vid beräkningen ska tas hänsyn till 63 kap. 13 § SFB, som är den bestämmelse där sådan uppräknings regleras. Det finns inte heller någon bestämmelse som motsvarar 63 kap. 20 § SFB, där det anges att en nedräkning ska göras vid tidigt uttag.

Eftersom garantitillägget är ett tillägg till uttagen tilläggspension kan garantitillägg inte betalas ut vid uttag av enbart premiepension.

Skillnaden mot den vanliga tilläggspensionsberäkningen

I reglerna för beräkning av den garanterade nivån enligt punkten A (se ovan) finns en skillnad i jämförelse med motsvarande beräkningsregler för den ”vanliga” tilläggspensionen. Skillnaden visar sig emellertid bara när beräkningen av respektive belopp görs för den som har delvist uttag av pension.

Som framgår av avsnitt 4.1 *Generella regler* finns de grundläggande beräkningsreglerna för den ”vanliga” delen av **tilläggspensionen** i 63 kap. 6, 8, 10–14 §§ SFB. Bestämmelsen i 63 kap. 10 § SFB säger att vid delvist uttag ska ”6, 8, 11-14 §§ SFB gälla motsvarande del av pensionen”. Pensionsmyndighetens tolkning av sistnämnda bestämmelse innebär bland annat att minskningar och avdrag enligt 12-14 §§ SFB görs endast på den andel som motsvarar det delvisa uttaget. Ska exempelvis för den som har halvt pensionsuttag en minskning göras med 3 procent beräknas procentavdraget från den del av pensionen som tas ut, i detta fall 50 procent ($50\% - 3\% = 47\%$ av full pension). Den andra halvan av tilläggspensionen kommer däremot att utges med oducerat 50 % om uttaget av den görs vid 65 år.

När däremot **den garanterade nivån** för garantitillägget ska beräknas är det, i stället för 10 §, 21 § som reglerar hur andelsberäkningen ska göras. Den bestämmelsen säger att vid delvist uttag ”skall det belopp som avses i 19 § första stycket 1 gälla motsvarande andel av det beloppet”. Innebörden av detta är, enligt Pensionsmyndighetens tolkning, att andelen tas av det belopp som enligt 19 § första stycket 1 (dvs. den garanterade nivån) redan är justerat med hänsyn till eventuella minskningar och avdrag enligt 12-14 §§ SFB. Utifrån exemplet i föregående stycke blir då beräkningen i stället $\frac{1}{2} \times (100\% - 3\%) = 48,5\%$ av fullt belopp.

Exempel

En försäkrad som är född 1942 och är ogift tar ut hel pension från och med 65-årsdagen. Följande antas gälla:

- Antalet poängår intjänade t.o.m. år 1994 är 29.
- Medelpoäng utifrån dessa poängår är 3,69.
- Prisbasbeloppet för beräkningsåret 2007 är 40 300 kronor.
- Det belopp avseende inkomstpensionen som ska användas i beräkningen är 42 794 kronor per år.
- Den tilläggspension som betalas ut är beräknad utifrån medelpoängen 3,71 och totalt 30 intjänade poängår samt är reducerad till 12/20.

Beräkning av den garanterade nivån

(punkt A i textavsnittet ovan)

Den årliga tilläggspensionen intjänad t.o.m. inkomståret 1994 och bortsett från reglerna om tjugondelsberäkning blir

$$\frac{60 \times 40\,300 \times 3,69 \times 29}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 29}{100 \times 30} = 123\,648 \text{ kronor.}$$

Beräkning av tilläggspension och inkomstpension som betalas ut

(punkt B i textavsnittet ovan)

Tilläggspensionen (förutom eventuellt garantitillägg) blir

$$\frac{12}{20} \times \left(\frac{60 \times 40\,300 \times 3,71 \times 30}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 30}{100 \times 30} \right) = 77\,037 \text{ kronor.}$$

Inkomstpensionen ska enligt förutsättningarna för exemplet vara 42 794 kronor.

Garantitillägget

Garantitillägget utgör skillnaden mellan beloppen uträknade enligt de båda punkterna, dvs.

$$123\,648 - (77\,037 + 42\,794) = 3\,817 \text{ kronor per år.}$$

Exempel

En försäkrad som är född 1942 och är ogift har tagit ut hel ålderspension från och med 64-års månaden. Personen fyller 65 år under 2007 och garantitillägget från och med 65-års månaden ska beräknas. Följande antas gälla:

- Antalet poängår intjänade t.o.m. år 1994 är 28.
- Medelpoäng utifrån dessa poängår är 3,87.
- Prisbasbeloppet för beräkningsåret 2007 är 40 300 kronor.
- Det belopp avseende inkomstpensionen som ska användas i beräkningen är 41 518 kronor per år.
- Den tilläggspension som betalas ut är beräknad utifrån medelpoängen 3,87 och totalt 30 intjänade poängår samt reducerad till 12/20.

Beräkning av den garanterade nivån

(punkt A i textavsnittet ovan)

Beräkningarna ska göras med hänsyn till att pensionen vid beräkningstidpunkten redan har tagits ut mellan 64 och 65 år, dvs. under 12 månader. Tilläggspensionen ska alltså reduceras med 0,5 procentenheter $\times$ 12 månader $\times$ 1/1 uttag = 6 procent.

Den årliga tilläggspensionen intjänad t.o.m. inkomståret 1994 och bortsett från reglerna om tjugondelsberäkning blir

$$\frac{1}{1} \times \left(\frac{100-6}{100} \right) \times \left(\frac{60 \times 40\,300 \times 3,87 \times 28}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 28}{100 \times 30} \right) = 116\,040 \text{ kronor.}$$

Beräkning av tilläggspension och inkomstpension som betalas ut

(punkt B i textavsnittet ovan)

Tilläggspensionen (förutom eventuellt garantitillägg) blir

$$\left(\frac{100-6}{100} \right) \times \frac{12}{20} \times \left(\frac{60 \times 40\,300 \times 3,87 \times 30}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 30}{100 \times 30} \right) = 74\,597 \text{ kronor}$$

Inkomstpensionen ska enligt förutsättningarna för exemplet vara 41 518 kronor.

Garantitillägget

Garantitillägget blir skillnaden mellan beloppen uträknade enligt de båda punkterna, dvs.

$$116\,040 - (74\,597 + 41\,518) = 75 \text{ kronor per år.}$$

Exempel

Den försäkrad i föregående exempel tar i stället för hel pension endast ut halv pension från och med 64-årsdagen. Han eller hon fortsätter att ta ut halv pension även efter 65 år och garantitillägget ska då beräknas. Det belopp avseende inkomstpensionen som ska användas i beräkningen är 21 597 kronor per år.

Beräkning av den garanterade nivån

(punkt A i textavsnittet ovan)

Beräkningarna ska göras med hänsyn till att halv pension vid beräkningstidpunkten redan har tagits ut mellan 64 och 65 år, dvs. under 12 månader. Tilläggspensionen ska reduceras med 0,5 procentenheter $\times 12$ månader $\times \frac{1}{2}$ uttag = 3 procent.

Den årliga tilläggspensionen vid halvt uttag intjänad t.o.m. inkomståret 1994 och bortsett från reglerna om tjugondelsberäkning blir

$$\frac{1}{2} \times \left(\frac{100-3}{100} \right) \times \left(\frac{60 \times 40\,300 \times 3,87 \times 28}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 28}{100 \times 30} \right) = 59\,872 \text{ kronor.}$$

Beräkning av tilläggspension och inkomstpension som betalas ut

(punkt B i textavsnittet ovan)

Tilläggspensionen (förutom eventuellt garantitillägg) blir

$$\left(\frac{50-3}{100} \right) \times \frac{12}{20} \times \left(\frac{60 \times 40\,300 \times 3,87 \times 30}{100 \times 30} + \frac{96 \times 40\,300 \times 30}{100 \times 30} \right) = 37\,299 \text{ kronor.}$$

Inkomstpensionen ska enligt förutsättningarna för exemplet vara 21 597 kronor.

Garantitillägget

Garantitillägget blir skillnaden mellan beloppen uträknade enligt de båda punkterna, dvs.

$$59\,872 - (37\,299 + 21\,597) = 976 \text{ kronor per år.}$$

5. Rätten till garantipension

I SFB finns bestämmelser om garantipension både för de äldre pensionärerna, dvs. de som är födda 1937 eller tidigare, och för dem som är födda 1938 eller senare. Reglerna för de båda åldersgrupperna är i väsentliga delar helt olika varandra. vägledning 2010:3 *Ålderspension för personer födda 1937 eller tidigare samt särskilt pensionstillägg* beskriver reglerna för den äldre åldersgruppen medan detta och nästa kapitel i denna vägledning redogör för bestämmelserna för dem som är födda senare.

Huvuddelen av detta kapitel behandlar det grundläggande kvalifikationskravet för garantipensionen, nämligen beräkningen av försäkringstid. Efter en inledande kort jämförelse mellan garantipension och den tidigare folkpensionen, beskrivs vilka personer som kan få garantipension och vid vilka tidpunkter de kan få den. Därefter behandlas i varsitt avsnitt de olika formerna av försäkringstid som kan förekomma.

Om det också finns försäkringstid i annat EU/EES-land eller Schweiz ska beräkningen av garantipensionen göras som en minimiförmån enligt EG-förordning 883/2004. Det finns beskrivet i vägledning 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

5.1. Allmänt

5.1.1. Ikraftträdande och första utbetalningen

GPL, som föregick SFB, trädde i kraft den 1 januari år 2001, dvs. samtidigt som utbetalningsreglerna för den inkomstgrundade pensionen. Eftersom garantipension inte kan beviljas förrän tidigast från och med 65-årsdagen (se avsnitt 5.2.2 *När kan garantipension betalas ut?*), gjordes den första utbetalningen av garantipension i januari år 2003 för personer födda 1938 eller senare.

5.1.2. Garantipensionen som grundtrygghet

Garantipensionen i det nuvarande pensionssystemet kan man säga motsvarar folkpensionen och pensionstillskottet i det äldre pensionssystemet och är grundskyddet i den allmänna ålderspensionen (55 kap 8 § SFB). De nämnda pensionsformerna i de båda systemen ska ge pensionstagarna ekonomisk grundtrygghet. I motsats till de inkomstgrundade pensionerna finansieras garantipensionen och kostnaderna för att administrera denna med statsmedel.

Folkpension och pensionstillskott var grundpensioner i det äldre systemet. De utgjorde med andra ord en "bottenplatta" i den allmänna pensionen, där alla fick folkpension oavsett förvärvsinkomster. Pensionstillskott betalades därutöver ut till den som inte hade tjänat in pension genom förvärvsarbete eller som endast hade en låg sådan pension.

I det nuvarande pensionssystemet finns inte någon grundpension av samma slag som i det tidigare systemet. I stället har garantipensionen konstruerats som en utfyllnad till en låg intjänad pension. Den läggs "på toppen" av den intjänade pensionen och täcker skillnaden mellan denna pension och en viss garanterad miniminivå. Till den som inte alls tjänat in egen pensionsrätt

betalas maximal garantipension ut. Garantipensionen utgör då ensam hela det garanterade beloppet.

Genom garantipensionens konstruktion kan den sägas utgöra en inkomstprövad pensionsförmån, medan detta endast gällde för pensionstillskottet i det äldre pensionssystemet. Folkpensionens grundbelopp var däremot inte beroende av övriga inkomster utan betalades ut med lika stort belopp till alla oavsett intjänad rätt till den dåvarande inkomstgrundade pensionen, dvs. ATP.

5.2. Till vem och när kan garantipension betalas ut?

5.2.1. Vem har rätt till garantipension?

Garantipension betalas ut till den som saknar inkomstgrundad ålderspension, dvs. inte har inkomstpension, premiepension eller tilläggspension (55 kap. 10 § SFB). Garantipension betalas också ut till den som har inkomstgrundad pension, men där denna inte överstiger ett visst högsta belopp. Hur den inkomstgrundade pensionens storlek påverkar garantipensionen framgår av kapitel 6 *Beräkning av garantipension*.

5.2.2. När kan garantipension betalas ut?

Den som är bosatt i Sverige omfattas av garantipensionens regelverk. Det framgår av 5 kap. 9 § 12 SFB. Det innebär ett krav på bosättning i landet för att rätt till garantipension ska föreligga. Undantag från denna bosättningsregel finns i 5 kap. 17 a § SFB där det framgår att garantipension kan betalas ut till bosatta i annat land inom EES eller Schweiz dvs. något EU-land, Norge, Island eller Lichtenstein. Se också vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

Den som flyttar till Sverige har rätt till garantipension från bosättnings tidpunkten, om övriga förutsättningar är uppfyllda. Rätten inträder från och med den månad varunder bosättning ska anses föreligga

Garantipension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år (67 kap. 4 § SFB). Den betalas därefter ut till och med den månad då den berättigade avlider eller till och med den månad då rätten i annat fall upphör (56 kap. 7 § SFB).

5.3. Försäkringstid

5.3.1. Försäkringstid är grunden för garantipension

Uppbyggnaden av de inkomstgrundade pensionsformerna utgår i huvudsak från de förvärvsinkomster som den enskilde har under livet. På motsvarande sätt är det den försäkringstid som den enskilde kan tillgodoräknas, som grundar rätten till garantipensionen (55 kap. 10 SFB).

Den vanligaste formen av försäkringstid är den tid som en person har varit bosatt i Sverige. En beskrivning av bosättnings tiden finns i avsnitt 5.4. I avsnitten 5.5 – 5.8 redogörs för de övriga slagen av försäkringstid som kan förekomma.

5.3.2. När kan försäkringstiden infalla?

Grundregel

Tiden från och med det kalenderår då en pensionssökande fyller 16 år till och med det kalenderår då hon eller han fyller 64 år, kan tillgodoräknas som försäkringstid. Det framgår av huvudregeln i 67 kap. 11 § SFB.

Tilläggsregel

För tiden före det år en person fyller 25 år finns det en särskild tilläggsregel i 67 kap. 12 § SFB. För att någon ska få tillgodoräkna sig sådan tid som försäkringstid, krävs att PGI eller PGB för förtidspension på minst ett inkomstbasbelopp per kalenderår har fastställts för samma tid. Tillgodoräkandet görs för varje år för sig. Den som har haft en PGI på minst ett inkomstbasbelopp eller har fått ett PGB för förtidspension på minst ett inkomstbasbelopp, kan få tillgodoräkna sig det året som försäkringstid för garantipension. Förutom detta krav måste personen ändå uppfylla villkoren beträffande försäkringstid i övrigt, t.ex. villkoret att ha varit bosatt i Sverige under den aktuella tiden. (prop. 1997/98:152, s. 60 f. och 149).

Förklaringen till att man här inte ska ta hänsyn till PGB för aktivitetsersättning enligt 60 kap. 9 § SFB är att inkomstrelaterad aktivitetsersättning räknas som PGI (59 kap. 13 § 5 SFB), vilket inte förtidspension gjorde. PGB för förtidspension motsvarade i princip hela förtidspensionen medan PGB för aktivitetsersättning kan sägas vara endast ett mindre komplement till den pensionsgrundande inkomsten.

Eftersom reglerna i 67 kap. SFB inte ska tillämpas på tid före lagens ikraftträdande den 1 januari 2001, kommer tilläggsregeln inte att gälla för den som är född 1976 eller tidigare. För de som är födda 1977–1984 infaller ett eller flera av åren i perioden 16–24 år från och med 2001 och de åren ska därför bedömas enligt den särskilda regeln. För de som är födda 1985 eller senare gäller den särskilda regeln fullt ut. Beträffande beräkning av tid före 2001 se avsnitt 5.7 *Försäkringstid före år 2001*.

Exempel

En man är född 1983 och har alltid varit bosatt i Sverige. Den 1 april 2007 får han sin första anställning och en PGI på mer än ett inkomstbasbelopp fastställs för inkomståret 2007.

Åren 1999 och 2000 (de 16:e och 17:e levnadsåren) tillgodoräknas som försäkringstid enligt äldre bestämmelser. Perioden 2001–2006 (18:e–23:e levnadsåren) får inte räknas som försäkringstid eftersom han då saknade inkomster. Tack vare anställningsinkomsten tillgodoräknas mannen däremot år 2007 (det 24:e levnadsåret) som försäkringstid.

Exempel

Anta att mannen i föregående exempel i stället för att vara född i Sverige hade invandrat hit den 1 april 2007 i samband med att han började arbeta. Då skulle naturligtvis åren 1999 och 2000 inte kunnat tillgodoräknas som försäkringstid eftersom han inte var bosatt i landet. Av samma skäl skulle inte heller de först tre månaderna under 2007 kunnat tillgodoräknas. Försäkringstiden kan räknas först fr.o.m. bosättningsstidpunkten 1 april 2007 eftersom också PGI i tillräcklig omfattning fastställs för det året.

5.3.3. Minst tre år

Sökanden måste ha tillgodoräknats minst tre år med försäkringstid för att rätt till garantipension ska föreligga (67 kap. 2 § SFB). Har 40 års försäkringstid tillgodoräknats, betalas full garantipension ut (67 kap. 25 § SFB). Uträkningen och storleken av garantipensionen behandlas i kapitel 6 *Beräkning av garantipension*.

Försäkringsperioder som fullgjorts i annat EU/EES-land eller Schweiz får räknas med för att uppnå de tre kvalifikationsåren för bosatta i Sverige enligt EG:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Läs mer om sammanläggning av försäkringstid i vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

5.3.4. Beräkning av försäkringstid

Varje sammanhängande period som försäkringstid ska beräknas för, betraktas för sig. Tiden beräknas i hela kalenderår, hela kalendermånader och resterande antal dagar. Om perioden inte påbörjas eller avslutas vid ett månadsskifte, kommer ett antal enskilda dagar att befinna sig före den första respektive efter den sista hela kalendermånaden. Blir antalet kalendermånader 12 eller fler, omvandlas de i år och månader. Om de enskilda dagarna sammanlagt blir 30 eller fler, omvandlas de i månader och dagar. En månad ska således alltid anses bestå av 30 dagar.

Exempel

Anta att längden av perioden 14 maj 1992 – 29 september 1996 ska beräknas. Om perioden delas upp i år, månader och dagar erhålles följande:

1. **3 hela kalenderår** (1993, 1994 och 1995).
2. 7 hela kalendermånader under år 1992 (juni – december) och 8 kalendermånader under år 1996 (januari – augusti) vilket är sammanlagt 15 månader eller **1 år 3 månader**.
3. 18 resterande dagar under år 1992 (14 – 31 maj) och 29 resterande dagar under år 1996 (1 – 29 september) vilket är sammantaget 47 dagar eller **1 månad 17 dagar**.

Perioden omfattar alltså totalt **4 år 4 månader 17 dagar**.

5.3.5. Avrundning

De olika slagen av försäkringstid (avsnitten 5.4–5.8) bestäms var för sig och beräknas på det sätt som framgår av exemplet i avsnitt 5.3.4. När de olika perioderna lagts samman, ska summan avrundas nedåt till närmaste hela antal år (67 kap. 14 § SFB).

5.4. Bosättningsstid

Enligt 67 kap. 5 § SFB ska som försäkringstid räknas sådan tid som betraktas som bosättningsstid i 5 kapitlet i SFB.

5.4.1. Huvudregel

Tid under vilken en person har sitt egentliga hemvist i Sverige ska betraktas som bosättningsstid (5 kap. 2 § SFB).

5.4.2. Den som lämnar Sverige

Den som lämnar Sverige ska fortfarande anses bosatt här om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år (5 kap. 3 § andra stycket SFB).

5.4.3. Den som kommer till Sverige

Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år, ska anses vara bosatt i Sverige (5 kap. 3 § första stycket SFB).

Trots en beräknad vistelsetid på över ett år ska bosättning ändå inte anses föreligga om synnerliga skäl talar emot det. Enligt förarbetena till Socialförsäkringslagen (1999:799) [SofL] (prop. 1998/99:119 s. 176) avses främst fall då någon dömts för brott och då personen kommer att stanna här i landet enbart för att avtjäna fängelsestraff. Sådant undantag kan eventuellt också göras t.ex. för personer som vistas här i landet under längre tid på grund av att de får sjukvård av något slag.

5.4.4. Särskilda bestämmelser om bosättning

I 5 kap. 4-8 §§ SFB finns särskilda bestämmelser om bosättning som gäller för vissa personer. Här redogörs endast kortfattat för dessa bestämmelser. En utförligare beskrivning finns i Försäkringskassans vägledning 2000:2 *Försäkrad i Sverige genom bosättning eller arbete*.

En **statligt anställd** person, som för sin arbetsgivares räkning sänds till annat land, ska anses vara bosatt i Sverige under hela utsändningstiden om hon eller han tidigare någon gång varit bosatt i Sverige. På motsvarande sätt ska den som av en utländsk statlig arbetsgivare sänds för arbete till Sverige för arbetsgivarens räkning inte anses vara bosatt här (5 kap. 4 § SFB).

Utländska diplomater m.fl. ska i regel anses vara bosatta i Sverige under vistelsen här endast under vissa förutsättningar som rör immunitet och privilegier (5 kap. 5 § SFB).

En person som är bosatt i Sverige och sänds för **biståndsarbete, missionsarbete m.m.** i annat land för sin arbetsgivares räkning, ska fortfarande anses vara bosatt här. Det gäller endast om hon eller han är anställd av en svensk ideell organisation som bedriver biståndsarbete eller av ett svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund. En annan förutsättning är att utlandsvistelsen kan antas vara längst fem år

(5 kap. 6 § SFB). Har den utsände kvalificerat sig för pension enligt det andra landets lagstiftning under utsändningstiden, finns en regel som begränsar möjligheten att få utsändningstiden tillgodoräknad som försäkringstid. Tid för vilken den utsände har rätt till sådan pension får inte tillgodoräknas som försäkringstid, om pensionen betalas ut även vid bosättning i Sverige och dessutom är en pension av grundskyddskaraktär, dvs. är av sådant slag att den inte ska reducera garantipensionen (67 kap. 10 § SFB).

Den som är bosatt i Sverige och lämnar landet för **studier utomlands** ska fortsatt anses vara bosatt i Sverige så länge hon eller han genomgår en studiestödsberättigande utbildning eller har utbildningsbidrag för doktorander. Den som **kommer till Sverige för att studera** här ska inte anses vara bosatt i Sverige, om hon eller han inte har utbildningsbidrag för doktorander. (5 kap. 7 § SFB)

5.4.5. Familjemedlemmar

De bestämmelserna som beskrivs i avsnitt 5.4.4 *Särskilda bestämmelser om bosättning*, gäller också för medföljande make och med make likställd person samt för medföljande barn som inte fyllt 18 år (5 kap. 8 § SFB). Vem som kan likställas med make framgår av avsnitt 6.3.5 *Likställd med gift eller ogift person*.

5.5. Tid före bosättning vid ansökan om uppehållstillstånd

Utlänningar ska i regel ha uppehållstillstånd vid längre tids vistelse i Sverige. Det framgår av 2 kap. utlänningslagen (2005:716) (UtlL). Om sådant tillstånd krävs, ska tiden från ansökan om uppehållstillstånd – dock tidigast från och med ankomstdagen till Sverige – till dess att en person betraktas som bosatt här, tillgodoräknas som försäkringstid om personen oavbrutet har vistats här i landet under nämnda tidsperiod (67 kap. 6 § SFB).

5.6. Bosättningsstid i tidigare hemland m.m.

5.6.1. Vem omfattas?

Särskilda regler gäller för beräkning av försäkringstid för en utländsk medborgare eller en statslös person som har beviljats uppehållstillstånd enligt 4 kap. 1 §, enligt 4 kap 2 §, enligt 4 kap 2 a § eller enligt 4 kap 3 c § i utlänningslagen (2005:716) på grund av att personen är flykting eller i övrigt skyddsbehövande (67 kap. 7 § SFB). Den som haft mycket starka skäl att lämna sitt hemland och som kan antas ha gått miste om förvärvade pensionsrättigheter där genom att fly, får genom dessa regler en möjlighet att kompensera detta genom att få tillgodoräkna sig försäkringstid för garantipension.

I vissa fall kan en person vara så kallad kvotflykting genom ett beslut som har fattats av Förenta Nationernas flyktingkommissariat (UNHCR). Sådana personer beviljas uppehållstillstånd enligt 5 kap. 2 § utlänningslagen men flyktingstatusen prövas som regel inte av Migrationsverket vid ankomsten till Sverige. Det innebär att Pensionsmyndigheten i dessa fall inte har något underlag för att beräkna garantipensionen utifrån de förmånligare reglerna i 67 kap. 7-8 §§ SFB.

5.6.2. Beräkningsregel

Sådan bosättningstid i det tidigare hemlandet som infallit från och med det kalenderår personen fyllde 25 år fram till tidpunkten för första ankomsten till Sverige, får tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension. Om uppehållstillståndet beviljats före 2001 gäller andra regler, se avsnitt 5.6.5 *Uppehållstillstånd som beviljats före 2001*. Endast en viss andel av denna bosättningstid får dock tillgodoräknas, nämligen så stor del som motsvarar förhållandet mellan

- den tid under vilken den pensionssökande har varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med det kalenderår då hon eller han fyller 64 år och
- hela tidsrymden från första ankomsten till Sverige till och med det kalenderår då hon eller han fyller 64 år.

Eftersom den tid som kan tillgodoräknas i hemlandet är beroende av bosättningstiden i Sverige, krävs att den enskilde har en viss minsta försäkringstid i Sverige före det kalenderår då hon eller han fyller 65 år. Denna minsta tid kan emellertid vara så kort som endast en dag. (prop. 1997/98:152, s. 53)

Regeln innebär att en person som första gången kommer till Sverige efter utgången av det kalenderår då hon eller han fyller 64 år, aldrig kan tillgodoräknas tid i hemlandet.

5.6.3. Pension från hemlandet

Den som är berättigad till pension från sitt hemland, och dessutom har rätt att få denna pension utbetald vid bosättning i Sverige, har inte rätt att få tiden som denna pension grundas på medräknad som försäkringstid för garantipension. Det framgår av 67 kap. 8 § andra stycket SFB.

5.6.4. Tillfällig fristad

Sådan tid före första ankomsten till Sverige då personen befunnit sig i ett annat land där hon eller han beretts en tillfällig fristad, ska likställas med bosättningstid i hemlandet (67 kap. 9 § SFB). Enligt förarbetena avses sådan tid då personen vistats viss tid i flyktingläger i annat land än hemlandet (prop. 1997/98:152, s. 147).

5.6.5. Uppehållstillstånd som beviljats före år 2001

Tiden innan GPL trädde ikraft ska betraktas som försäkringstid om den ska bedömas som bosättningstid enligt 5 kap. i AFL i kapitlets lydelse före år 2001 (6 kap. 26 § SFBP). Försäkringstiden före år 2001 beskrivs i avsnitt 5.7. Det finns dessutom en bestämmelse som gäller för den som dels har rätt att som försäkringstid få tillgodoräkna sig viss del av bosättningstiden i sitt tidigare hemland, dels fick uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 (6 kap. 29 § SFBP). I dessa fall ska 5 kap. 7 § AFL i sin lydelse före 1 januari 2001 gälla vid beräkningen av tiden från hemlandet. Det innebär att det är tiden från och med det 16:e levnadsåret (i stället för det 25:e levnadsåret som annars gäller enligt SFB) fram till *tidpunkten för första ankomsten till Sverige* som kan få tillgodoräknas som svensk försäkringstid.

Har den försäkrade fått sitt uppehållstillstånd redan före 1 januari 1999 kan hemlandstiden bara räknas från och med det 16:e levnadsåret till och med året före första ankomsten till Sverige (punkt 4 övergångsbestämmelserna till den lagen [1998:704 om ändring av AFL]).

5.6.6. Sammanfattande exempel

Exempel

En kvinna som är född år 1952 lämnar som flykting sitt hemland i maj månad år 1982. Hon får först en tillfällig fristad i Belgien. Den 11 mars år 1983 invandrar hon till Sverige och söker omedelbart om permanent uppehållstillstånd. Ansökan beviljas och hon anses som bosatt här från och med den 15 augusti år 1983. Från denna tidpunkt är hon oavbrutet bosatt i Sverige, utom under perioden 1 maj 1997–18 november 2007 då hon bor i Danmark. Hon ansöker år 2017 om garantipension från sin 65-årsålder. Hon har inte rätt till någon pension från sitt hemland.

För beräkning av försäkringstiden delas tiden upp enligt uppställningen nedan. Lägg märke till att tiden i hemlandet (period 1) endast räknas till och med året före första ankomsten till Sverige eftersom uppehållstillståndet har beviljats före 1999.

Period	Tidslängd		
	år	mån	dagar
1. Tid i hemlandet fr.o.m. 16:e levnadsåret, inräknat tiden i Belgien (1968-01-01–1982-12-31)	15	0	0
2. Tid före bosättning fr.o.m. ansökan om uppehållstillstånd (1983-03-11–1983-08-14)		5	5
3. Bosättningsstid före vistelsen i Danmark (1983-08-15–1997-04-30)	13	8	17
4. Tiden i Danmark (1997-05-01–2007-11-18)	10	6	18
5. Bosättningsstid efter vistelsen i Danmark t.o.m. 64:e levnadsåret (2007-11-19–2016-12-31)	9	1	12

För att kunna beräkna den andel av tiden i hemlandet som ska tillgodoräknas som försäkringstid, måste perioderna omvandlas från år, månader och dagar till decimalbråk med fyra decimaler. (Antalet decimaler har valts för att ge tillräcklig precision i beräkningarna.) Varje kalendermånad (en tolfedels år) blir då 0,0833 år. På motsvarande sätt är varje dag (ett 365-dels år) 0,0027 år.

Omvandling av tidsperioderna till decimalbråk ger följande:

Period 1: 15 år

Period 2: $(5 \times 0,0833) + (5 \times 0,0027) = 0,4300$ år

Period 3: $13 + (8 \times 0,0833) + (17 \times 0,0027) = 13,7123$ år

Period 4: $10 + (6 \times 0,0833) + (18 \times 0,0027) = 10,5484$ år

Period 5: $9 + (1 \times 0,0833) + (12 \times 0,0027) = 9,1157$ år

Perioderna 2, 3 och 5 får fullt ut räknas som försäkringstid. Period 4 får däremot inte alls tillgodoräknas.

Av period 1 ska endast en viss andel medräknas, eftersom kvinnan under en längre tid (period 4) varit bosatt i Danmark. Utifrån de beräknade decimalbråken och bestämmelsen som redovisas i avsnitt 5.6.2 *Beräkningsregel*, beräknas denna andel till:

$$\frac{(0,4300 + 13,7123 + 9,1157) \times 15}{0,4300 + 13,7123 + 9,1157 + 10,5484} = \frac{23,2580 \times 15}{33,8064} = 10,3196 \text{ år}$$

Den sammanlagda försäkringstiden är summan av perioderna 2, 3 och 5 samt den del som får medräknas av period 1 enligt följande:

$$0,4300 + 13,7123 + 9,1157 + 10,3196 = 33,5776 \text{ år.}$$

Efter avrundning blir den sammantagna försäkringstiden 33 år.

5.7. Försäkringstid före år 2001

För flertalet pensionssökande kommer under en lång följd av år en stor del av försäkringstiden att avse tid före den 1 januari 2001 då GPL trädde ikraft (6 kap 26 § SFB) som innebär att tid före 2001, som enligt 5 kap. i AFL i sin lydelse före år 2001 fick tillgodoräknas som bosättningsstid för folkpension, ska räknas som försäkringstid för garantipension. Reglerna om bosättningsstid fanns i 5 kapitlet 6 och 7 §§ AFL.

Av avsnitt 5.3.2 *När kan försäkringstiden infalla?* framgår att tid som infaller före det år då den försäkrade blir 25 år bara får räknas med i särskilda fall. Den begränsningen finns inte när man ska beräkna försäkringstid för tiden före 2001. Här är i stället gränsen ingången av det 16:e levnadsåret utan begränsningar (prop. 1997/98:152 s. 161).

5.7.1. Folkbokföringstid

Av 5 kap. 6 § första stycket a AFL i dess lydelse före år 2001, framgår det att den tid som en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481) ska räknas som bosättningsstid. Om personen flyttar utomlands ska man inte ta hänsyn till tid efter utresan om personen enligt samma lag ska avregistreras som utflyttad.

Vad som sägs om folkbokföring enligt folkbokföringslagen gäller också i fråga om kyrkobokföring enligt den lag som föregick folkbokföringslagen eller enligt motsvarande äldre lagstiftning (5 kap. 6 § fjärde stycket i AFL i dess lydelse före år 2001).

5.7.2. Tid då någon har varit utsänd av statlig arbetsgivare

Den som är utsänd från Sverige av en statlig arbetsgivare för att arbeta i ett annat land får tillgodoräkna sig bosättnings tid under hela utsändningstiden om inte regeringen föreskriver annat. Det gäller även för medföljande make och barn under 18 år. Make anses också den vara som lever tillsammans med den utsände utan att vara gift med henne eller honom, om de tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft barn tillsammans. Reglerna finns i 1 kap. 3 § och 5 kap. 6 § tredje stycket i AFL i reglernas lydelse före år 2001.

Fram till den 30 juni 1994 gällde att tid, då en arbetstagare varit utsänd av Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) som arvodesanställd för att arbeta inom det svenska biståndet, inte räknas som bosättnings tid i Sverige. Detta gällde trots att den anställda och de medföljande familjemedlemmarna kvarstod som folkbokförda enligt 14 § i den upphävda folkbokföringslagen (förordningen [1985:73] om undantag från svensk socialförsäkringslagstiftning vid arbete utomlands).

5.7.3. Tid före bosättning vid ansökan om uppehållstillstånd

Som bosättnings tid före år 2001 räknas tid under vilken en i Sverige folkbokförd person före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande föreskrift enligt äldre lag (5 kap. 6 § första stycket b i AFL i dess lydelse före år 2001).

Det som sägs om folkbokföring enligt folkbokföringslagen gäller också i fråga om kyrkobokföring enligt lagen som föregick folkbokföringslagen eller enligt motsvarande äldre lagstiftning (5 kap. 6 § fjärde stycket i AFL i dess lydelse före år 2001).

5.7.4. Tid då någon har varit utsänd av biståndsorganisation, svenska kyrkan eller annat trossamfund

Tid då en svensk medborgare har varit utsänd till ett annat land av svenska kyrkan, annat svenskt trossamfund, organ knutet till svenskt trossamfund eller svensk ideell organisation som bedriver biståndsarbete för arbete för arbetsgivarens räkning, ska räknas som bosättnings tid före 2001 (5 kap. 6 § första stycket c i AFL i dess lydelse före år 2001).

Bestämmelsen gäller också medföljande make och barn under 18 år. Make anses också den vara som, utan att vara gift med den utsände bodde tillsammans med henne eller honom, om de tidigare har varit gifta eller har eller har haft gemensamt barn (5 kap. 6 § femte och sjunde styckena i AFL i dess lydelse före 2001).

Med stöd av likabehandlingsprincipen enligt EG:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet får denna bosättnings tid också tillgodoräknas personer som utan att vara svenska medborgare omfattas av förordningen.

När det gäller tid efter 1992 får utlandsvistelsen uppgå till högst tre år i följd för att få räknas som bosättningsperiod. Det framgår av 5 kap. 6 § första stycket c i AFL i dess lydelse före 2001. En person som i övrigt uppfyller förutsättningarna men som från och med 1993 är bosatt utanför Sverige längre tid än tre år, kan alltså inte tillgodoräkna sig utsändningsperioden som bosättningsperiod. Däremot får hela utsändningsperioden före 1993 tillgodoräknas som bosättningsperiod i Sverige. (prop. 1992/93:7 s. 90)

5.7.5. Tid med förvärvsinkomst

Som bosättningsperiod i Sverige under åren 1960–2000 får en person tillgodoräkna sig tid då hon eller han haft inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete som avses i 2 kap. LIP. Gäller det tid före 1999 ska personen ha haft inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete som avses i 11 kap. i AFL. (5 kap 6 § första stycket d AFL i dess lydelse före 2001)

På så sätt ges personer möjlighet att vid tillämpningen av bosättningsreglerna tillgodoräkna sig den tid de haft förvärvsinkomst i Sverige utan att vara bosatta här.

Regeln är i första hand tillämplig på svenska medborgare som sysselsätts i ett land utanför EU/EES eller Schweiz av en arbetsgivare som har sitt säte i Sverige. Den gäller också för svenska eller utländska sjömän som är anställda på svenska handelsfartyg men som bor utomlands. Även en svensk medborgare som bor utomlands, till exempel med sina föräldrar, och som feriearbetar i Sverige kan tillgodoräkna sig bosättningsperiod på det här sättet. Bestämmelsen kan också ha betydelse i fall när det finns en så kallad ATP-förbindelse. Personen behöver inte ha tillgodoräknats pensionspoäng för den aktuella tiden. Tiden får räknas som bosättningsperiod även om inkomsten inte varit så hög att någon poäng har kunnat beräknas. Oberoende av om pensionspoäng har tillgodoräknats eller inte, är det bara den tid under året som förvärvsarbetet har pågått som får räknas som försäkringsperiod. (prop. 1992/93:7 s. 66 f. och 90 f.)

Bestämmelserna som redovisas i detta avsnitt gäller också för medföljande make och barn under 18 år när det gäller tid före 1993 för vilken den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng enligt 11 kap. i AFL i dess lydelse före den 1 januari 1999. Som bosättningsperiod tillgodoräknas inte tid för vilken maken eller barnet har rätt till pension som grundas på bosättningsperiod i det andra landet, om sådan pension kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige. Med make ska likställas den som, utan att vara gift, har levt tillsammans med en person, om de tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft gemensamt barn. (5 kap. 6 § sjätte och sjunde styckena i AFL i dess lydelse före år 2001)

5.7.6. Tid som grundat rätt till statligt reglerad pension

Tid före år 1993, under vilken en svensk medborgare har haft anställning i ett annat land som grundat rätt till svensk statligt reglerad pension, tillgodoräknas som bosättningsperiod i Sverige. Det gäller dock inte tid för vilken rätt till pension grundad på bosättning i det andra landet finns om sådan pension kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige (5 kap. 6 § första stycket e) i AFL i dess lydelse före år 2001).

Reglerna gäller den som tjänat in tjänstepension från Statens pensionsverk, så kallad SPV-pension, men däremot inte ATP.

Reglerna gäller också för medföljande make och barn under 18 år. Som bosättningstid tillgodoräknas inte tid för vilken maken eller barnet har rätt till pension grundad på bosättningstid i det andra landet, om pensionen kan betalas ut till den som är bosatt i Sverige. Med make ska likställas den som, utan att vara gift med personen levtt tillsammans med denne, om de tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft gemensamt barn. (5 kap. 6 § sjätte och sjunde styckena i AFL i dess lydelse före år 2001)

5.7.7. Tid för studier i annat land

Personer som studerat utomlands före 26 års ålder kan tillgodoräkna sig denna tid som bosättningstid i Sverige om

- studierna har berättigat till studiemedel enligt 4 kap. i den numera upphörda studiestödslagen (1973:349). (Lagen upphörde att gälla då den nya studiestödslagen [1999:1395] trädde i kraft den 1 juli 2001)
- studietiden har överstigit ett år och
- personen omedelbart före studiernas början har varit bosatt i Sverige minst ett år.

Reglerna finns i 5 kap. 6 § första stycket f AFL i dess lydelse före år 2001 och i 1 § i den sedan den 1 januari 2003 upphörda förordningen (1994:1133) om tillgodoräknande av bosättningstid i Sverige vid studier i annat land.

Den som vill tillgodoräkna sig bosättningstid under studier utomlands måste ansöka om detta skriftligt. Ansökan ska ha kommit in senast tre år efter det år då studierna avslutades. Om det finns särskilda skäl får en ansökan som har kommit in för sent ändå prövas. (2 § förordningen [1994:1133])

Förordningen om tillgodoräknande av bosättningstid vid studier i annat land trädde i kraft den 1 juli 1994, men ska tillämpas från och med den 1 januari 1993.

5.7.8. Bosättningstid i tidigare hemland m.m.

Tid före 2001 som en person bott i sitt tidigare hemland kan också tillgodoräknas som bosättningstid (6 kap 26 § SFBP).

Det är då 5 kap. 7 § AFL i dess lydelse före år 2001 som ska tillämpas. Eftersom bestämmelserna här är likalydande med dem som finns i GPL för tiden från och med 2001, liksom fr.o.m. 2011-01 i SFB – förutom att gränsen för tillgodoräknande alltid är det 16:e levnadsåret – hänvisas till beskrivningarna i avsnitt 5.6 *Bosättningstid i tidigare hemland m.m.*

5.8. Övriga bestämmelser om försäkringstid

5.8.1. Då en person har haft hel sjukersättning eller hel särskild efterlevandepension

För den som haft hel sjukersättning i form av garantiersättning eller hel särskild efterlevandepension omedelbart före den månad då hon eller han fyller 65 år finns en alternativ regel om beräkning av försäkringstid i 67 kap.

13 § SFB, 6 kap 30-32 §§ SFBP. Vissa ändringar i paragrafen och i övergångsbestämmelserna till paragrafen kom att gälla från och med 1 maj 2007. Beskrivningen i detta avsnitt utgår från de nya reglerna, men anger också vad som gällde fram till nämnda dag.

Den alternativa regeln innebär, att om det är förmånligare ska en person som haft rätt till någon av de två förmånerna som försäkringstid tillgodoräknas den försäkringstid som legat till grund för sjukersättningen respektive den särskilda efterlevandepensionen, i stället för tid beräknad enligt de regler som beskrivs i avsnitten 5.4 – 5.7.

Att *rätt till* någon av förmånerna ska ha förelegat innebär att även den som haft en bortreducerad garantiersättning på grund av för hög inkomstgrundad sjukersättning, uppfyller kraven för att kunna få en förmånligare beräkning av försäkringstiden (prop. 2006/07:29 s. 13). Detsamma bör exempelvis också gälla för den som har haft en vilande sjukersättning enligt 36 kap. 10 § SFB.

Vid bedömningen av vilken tid som ger det förmånligaste utfallet ska den färdigberäknade garantipensionen betraktas. Det betyder att man ska jämföra beräkningarna efter avdrag för bland annat inkomstgrundade pensioner och pensioner enligt utländsk lagstiftning.

Om sjukersättning har varit beräknad i 30-delar

För den som före den 1 januari 2003 hade förtidspension och vid övergången till sjuk- eller aktivitetsersättning hade sin folkpension beräknad i förhållande till antalet intjänade år med ATP-poäng (30-delsberäknad pension), beräknades försäkringstiden för den nya garantiersättningen till så många 40-delar så att kvoten kom att motsvara folkpensionen beräknad i 30-delar. Det framgår av punkt 67 kap 13 § SFB och 4 kap 23 § SFBP. Detta antal 40-delar är den försäkringstid för sjukersättningen som enligt 67 kap. 13 § SFB ska användas vid jämförelsen.

Om särskild efterlevandepension har varit beräknad i 30-delar

Från och med 1 maj 2007 infördes en ny bestämmelse till lagen (1998:702) om garantipension som fr.o.m. 2011-01 regleras i SFB (6 kap 32 § SFBP).

Den nya bestämmelsen innebär att försäkringstiden för garantipension för en person som haft rätt till hel särskild efterlevandepension beräknad i 30-delar ska beräknas på motsvarande sätt som för dem som haft sjukersättning. Försäkringstiden ska alltså vid tillämpning av 67 kap. 13 § SFB och 6 kap 32 § SFBP vara det antal 40-delar som i förhållande till talet 40 motsvarar kvoten i 30-delar som den särskilda efterlevandepensionen varit beräknad efter.

Före 1 maj 2007 fanns ingen motsvarande regel för den som haft särskild efterlevandepension. Beräkningen enligt 67 kap. 13 § SFB måste därför fram till denna tidpunkt göras utifrån den bosättningsstid som kunnat läggas till grund för en 40-delsberäknad särskild efterlevandepension.

5.8.2. Vissa fall då kvinna haft rätt till änkepension

För vissa änkor gäller samma regler om alternativ beräkning av försäkringstid i 67 kap. 13 § SFB som för dem som haft hel sjukersättning eller hel särskild efterlevandepension (se avsnitt 5.8.1 *Personer som haft hel sjukersättning eller hel särskild efterlevandepension*). Det framgick av punkt 4 i övergångsbestämmelser till GPL, och regleras nu via 6 kap 30 § SFBP. För att omfattas av reglerna ska änkan

- vara född något av åren 1938–1944,
- haft rätt till folkpension i form av änkepension vid utgången av år 2002 enligt övergångsbestämmelser till de äldre regler om änkepension som gällde före år 1990 och
- efter ingången av år 2003 haft rätt till änkepension eller garantipension till änkepension enligt den upphävda lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

Om änkan uppfyller alla dessa krav ska beräkningen av försäkringstiden utgå från den avlidne makens försäkringstid, om det är fördelaktigare i det enskilda fallet.

Från och med 1 maj 2007 infördes ett nytt andra stycke i punkt 4 i nämnda övergångsbestämmelser till GPL, och regleras nu via 6 kap 30 § SFBP. Den nya bestämmelsen betyder att försäkringstiden för garantipension för en änka som haft 30-delsberäknad änkepension ska beräknas på samma sätt som för den som haft 30-delsberäknad särskild efterlevandepension. Se avsnitt 5.8.1 under rubriken *Om särskild efterlevandepension har varit beräknad i 30-delar*.

Före 1 maj 2007 ska beräkningen göras utifrån den bosättningstid som kunnat läggas till grund för änkepensionen om den hade varit beräknad i 40-delar. Fram till denna tidpunkt gäller också att kraven i den andra och tredje punktsatsen ovan är att folkpensionen respektive änkepensionen ska ha *uppburits*. Jämför med motsvarande ändring i 63 kap. 13 § SFB avseende sjukbidrag och särskild efterlevandepension (avsnitt 5.8.1).

5.8.3. EU/EES

De regler om tillgodoräknande av försäkringstid som redogörs för i detta kapitel, kommer inte fullt ut att kunna tillämpas på andra medborgare i EU/EES eller Schweiz som arbetar i Sverige. Eftersom dessa personer omfattas av svensk socialförsäkringslagstiftning även om de inte är bosatta här, kommer den tid de arbetar i Sverige att tillgodoräknas dem som försäkringstid oavsett vad de svenska reglerna föreskriver. Den motsatta situationen gäller också. Den som visserligen bor i Sverige men som på grund av arbete omfattas av den sociala tryggheten i ett annat land, får inte samtidigt tillgodoräkna sig försäkringstid i Sverige. Motsvarande gäller även i förhållande till vissa andra länder på grund av konventionsförpliktelser. (prop. 1997/98:152, s. 56)

Av avsnitt 5.3.3 *Minst tre år* framgår att försäkringstid som är fullgjord i ett annat EU/EES-land eller Schweiz får vid behov användas så att den sökande uppfyller tidskravet för att överhuvudtaget ha rätt till garantipension om den

sökande bor i Sverige. Sådan försäkringstid ska också beaktas vid beräkningen av garantipensionens storlek. En beskrivning av pensionsberäkningen när EG:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet är aktuell finns i vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

6. Beräkning av garantipension

Detta kapitel redogör i sitt första avsnitt för vilka sorters inkomster som ska ingå i beräkningsunderlaget (avsnitt 6.1). I avsnitt 6.2 behandlas hur underlaget i vissa fall ska räknas fram och avsnitt 6.3 beskriver beräkningen av garantipensionen. Avsnitt 6.4 behandlar tidpunkter för omräkning och avsnitt 6.4 belyser ett par situationer som visar garantipensionens karaktär av utfyllnad till inkomstgrundad pension.

6.1. Beräkningsunderlag

6.1.1. Inkomstgrundad ålderspension enligt SFB

Den inkomstgrundade ålderspension som en pensionssökande har rätt till, ska ligga till grund för beräkningen av hennes eller hans garantipension (67 kap. 15-16 §§ SFB). Den inkomstgrundade pensionen kan bestå av inkomstpension, premiepension och tilläggspension.

Huvudregeln är att det är den inkomstgrundade ålderspension som ska betalas ut för samma år som det år garantipensionen ska beräknas för, som ska användas som beräkningsunderlag. I avsnitt 6.2 *Hur ska underlaget beräknas?* beskrivs några viktiga undantag från denna regel.

6.1.2. Änkepension

Änkepension kan utges enligt SFB och SFBP. Vid beräkning av garantipension ska änkepension likställas med inkomstgrundad ålderspension (67 kap. 17 § SFB).

6.1.3. Lagstadgad pension från länder utanför EU/EES

Allmän obligatorisk ålderspension från ett land utanför EU/EES-området eller Schweiz, som inte är att likställa med garantipension, ska betraktas som inkomstgrundad ålderspension och därmed utgöra underlag för minskningen av garantipension (67 kap. 16 § SFB). Med utländsk ålderspension avses alltså inte pension, som på motsvarande sätt som garantipensionen betalas ut som en utfyllnad till annan pension. Däremot avses såväl ren inkomstgrundad pension som annan allmän obligatorisk pension (prop. 1997/98:152, s. 151).

Också efterlevandepension och invalidpension som betalas ut enligt utländsk lagstiftning ska likställas med inkomstgrundad ålderspension när garantipensionen beräknas. Detsamma gäller annan liknande pension som motsvarar svensk sjuk- eller aktivitetsersättning. (67 kap. 17 § SFB)

6.1.4. Lagstadgad pension från EU/EES-länder

Ålderspension, efterlevandepension och invalidpension eller annan liknande pension som motsvarar svensk sjuk- eller aktivitetsersättning från ett annat EU/EES-land eller Schweiz påverkar garantipensionen på olika sätt beroende på vart den sökande är bosatt, i Sverige eller i annat EU/EES-land eller Schweiz. Hur beräkningen ska göras i dessa olika fall framgår av vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

6.1.5. Uppgifts- och anmälningsskyldighet

Den som har ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension enligt utländsk lagstiftning är skyldig att lämna uppgift om det i ansökan om garantipension. Med förtidspension avses här invalidpension eller annan pension som motsvarar svensk sjukersättning. Om den utländska pensionen förändras eller en sådan pension tillkommer eller upphör måste pensionstagaren anmäla det inom fjorton dagar efter det att pensionstagaren själv får kännedom om förändringen (110 kap. 4 och 13 §§ andra stycket och 110 kap 46-47 §§ SFB).

Om pensionstagaren inte fullgör sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet och därför får för hög garantipension kan det bli aktuellt att återbetala det för mycket utbetalda beloppet (108 kap. 2 § SFB).

6.2. Hur ska underlaget beräknas?

6.2.1. Premiepension

Premiepensionen som sådan ska inte alls beaktas vid beräkningen av garantipension. I stället ska inkomstpensionen beräknas som om alla intjänade pensionsrätter tillgodoräknats fördelningssystemet (67 kap. 16 § andra stycket SFB). Inkomstpensionen ska således beräknas som om 18,5 procent – eller beträffande mellangenerationen, aktuellt antal tjugondelar av detta procenttal – av pensionsunderlaget tillgodoräknats det pensionslag som pensionsrätt. Premiepensionen kommer därmed, i detta sammanhang, att beräknas enligt samma regler som gäller för inkomstpensionen. Högre eller lägre avkastningar hos fondförvaltarna på pensionsrätterna för premiepensionen i jämförelse med utvecklingen av fördelningssystemets pensionsrätter, påverkar alltså inte storleken av garantipensionen.

Skälen till att på detta sätt ”räkna in” premiepensionen i inkomstpensionen är flera.

Om inte det beskrivna beräkningssättet hade tillämpats, skulle det vara nödvändigt att göra en fiktiv beräkning av premiepensionen för bland annat den som tar ut premiepensionen tidigare eller senare än pensionen från fördelningssystemet.

Även för den som tecknat efterlevandeskydd i anslutning till premiepensionen, skulle en fiktiv beräkning krävas. En sådan person får ”betala” för efterlevandeskyddet genom att premiepensionen blir mindre (se avsnitt 7.5 *Efterlevandeskydd under pensionstiden*). Skulle man välja att låta den faktiskt utgivna premiepensionen reducera garantipensionen, skulle en person med efterlevandeskydd få en högre garantipension än den som inte valt efterlevandeskydd. En pensionär med efterlevandeskydd skulle då bli kompenserad för den lägre premiepension hon eller han får på grund av efterlevandeskyddet, genom en högre garantipension.

Ytterligare en orsak till att inte beakta den faktiska premiepensionen, är att överföring av pensionsrätt för premiepension till make inte bör påverka beräkningen av garantipension. En fiktiv beräkning skulle alltså krävas även i sådana fall.

6.2.2. Garantitillägg

I avsnitt 4.3 redogörs för det så kallade garantitillägget. Det är ett tillägg till tilläggs pensionen, som i vissa fall kan betalas ut till pensionstagare i mellangenerationen (födda under åren 1938–1953). Där framgår bland annat att den garanterade nivån reduceras med 0,5 procent för varje månad som pensionen eventuellt tas ut före 65 års ålder.

Vid beräkning av garantipension till en pensionstagare som har ett garantitillägg som är reducerat med hänsyn till att hon eller han gjort ett tidigt uttag, ska det belopp avseende garantitillägget användas som gäller före nämnda reduktion (67 kap. 20 § andra stycket SFB). Det är med andra ord det garantitilläggsbelopp som skulle ha betalats ut om uttaget skett vid 65 år, som ska påverka garantipensionen. (prop. 1997/98:152 s. 155–156)

SFB innehåller emellertid ingen bestämmelse om någon justering av garantitillägget vid beräkning av garantipension för den som väntar med uttaget tills efter 65 år. Detta innebär att det är det faktiskt utgående garantitillägget, som i dessa fall ska användas vid garantipensionsberäkningen. (prop. 1997/98:152 s. 77)

Exempel

Garantipension ska beräknas fr.o.m. 65-årsmånaden för en person som tagit ut hel ålderspension fr.o.m. 64 år 2 månader, dvs. fr.o.m. 10 månader före 65-årsmånaden.

Den hela årliga tilläggs pensionen beräknad enligt 63 kap. 18 – 22 §§ SFB antas vara 120 000 kronor för 65-årsmånaden. Vid beräkningen av det beloppet, har bl.a. en reduktion gjorts med 10 månader $\times$ 0,5 % = 5 % på grund av det tidiga uttaget. Summan av faktisk inkomstpension och tilläggs pension vid samma tidpunkt antas vara 117 000 kronor. Personen har då rätt till ett garantitillägg om $120\,000 - 117\,000 = 3\,000$ kronor.

Eftersom garantipensionsberäkningen ska utgå från ett belopp på garantitillägget som gäller före reduktion, ska det anses som om garantitillägget vore 5 % större än vad det är. När garantipensionen beräknas ska det anses som om garantitillägget vore $3\,000 + 5\% \times 3\,000 = 3\,150$ kronor.

6.2.3. Uttag av pensionen före eller efter 65 år

Underlaget för beräkningen av garantipension ska vara den inkomstpension och tilläggs pension som skulle ha betalats ut, om dessa inkomstgrundade pensioner hade börjat lyftas den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år (67 kap. 20 § första stycket SFB). Bestämmelsen tar sikte på den som gjort pensionsuttag vid annan tidpunkt än 65-årsmånaden och gäller oberoende av om uttaget av inkomstgrundad pension faktiskt sker före eller efter denna tidpunkt.

För den som tar ut inkomstgrundad pension före 65 år, kan summan av den faktiskt utgivna inkomstgrundade pensionen och garantipensionen, på grund av denna bestämmelse, bli lägre än garantipensionens basnivåer på 2,13

respektive 1,9 prisbasbelopp. Det beror på att det belopp avseende den inkomstgrundade pensionen som ska dras av från basnivån är högre än den utbetalda inkomstgrundade pensionen. Detta inträffar alltid när den inkomstgrundade pensionen i sin helhet ska dras av till hundra procent och även i vissa fall när den är högre. Om bestämmelsen inte hade funnits, skulle garantipensionen kompensera – helt eller delvis – för den minskning av den inkomstgrundade pensionen som ett tidigt uttag innebär.

Begreppet basnivå och avdragsberäkningarna förklaras i avsnitten 6.3.1–6.3.4.

Bestämmelsen gäller även i de fall pensionstagaren gör ett sent uttag med början efter 65 års ålder. Skälet till detta är att fortsatt arbete efter denna ålder inte ska bli mindre lönsamt i pensionshänseende. I motsats till vad som gäller för tidiga uttag, kommer den sammanlagda pensionen då att bli högre än de nämnda basnivåerna.

6.2.4. Bristande eller ofullständig avgiftsbetalning

Om den pensionssökande inte har tillgodoräknats pensionsrätt eller pensionspoäng på grund av att hon eller han inte har betalat sina avgifter, ska underlaget för beräkningen av garantipensionen vara den inkomstpension och tilläggspension som skulle ha betalats ut om full avgift hade erlagts (67 kap. 18 § SFB).

Bestämmelsen har kommit till för att den enskilde inte ska bli kompenserad med höjd garantipension för den lägre inkomstgrundade pension som hon eller han får till följd av bristande eller underlåten avgiftsbetalning.

På grund av vissa brister i den registerinformation som Pensionsmyndigheten har, kan reglerna inte alltid tillämpas fullt ut. Ett mindre antal av de pensionärer som inte har fullgjort sin betalningsskyldighet kan därför komma att få en något högre garantipension än de är berättigade till.

6.2.5. Undantagande från ATP

Som framgår av avsnitt 6.2.4 *Bristande eller ofullständig avgiftsbetalning* ska den som försummat att betala sina avgifter inte få kompensation för detta genom en högre garantipension. Motsvarande ”bestraffning” ska dock inte göras för den som haft undantagande från försäkringen för tilläggspension (prop. 1997/98:152 s. 74). I dessa fall avräknas garantipensionen mot den faktiskt utbetalade inkomstgrundade pensionen, dvs. en pension som är lägre på grund av undantagandet.

6.2.6. Yrkesskadelivränta

Inkomstgrundad ålderspension ska reduceras, om yrkesskadelivränta eller därmed likställd förmån betalas ut samtidigt till pensionstagaren (se kapitel 8 *Samordning med yrkesskadelivränta*). Det belopp avseende inkomstgrundad ålderspension som ska inverka på beräkningen av garantipension, är beloppet före sådan reduktion (67 kap. 16 § första stycket SFB).

6.2.7. Överföring av pensionsrättigheter till Europeiska Gemenskaperna

Enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna har den som är tjänsteman inom gemenskaperna rätt att få sina pensionsrättigheter för inkomstgrundad ålderspension överförda från Sverige till EG. Det framgår av 2 § i nämnda lag. Sådana överförda rättigheter grundar därefter inte rätt till svensk pension.

Om rättigheterna har överförts till Europeiska gemenskaperna och sedan inte återförts till det svenska pensionssystemet, ska garantipensionen beräknas som om de inte hade förts över (67 kap. 19 § SFB).

6.3. Pensionsberäkningen

Den följande beskrivningen av hur garantipension beräknas utgår ifrån att pensionstagaren har tillgodoräknats 40 försäkringsår. Har ett färre antal år tillgodoräknats reduceras beloppsnivåerna på det sätt som beskrivs i avsnitt 6.3.7 *Försäkringstidens längd*. Beskrivningen utgår också från att inga försäkringsperioder eller pensioner finns från annat EU/EES-land eller Schweiz. Om sådana perioder eller pensioner finns och den sökande bor i Sverige ska garantipensionen beräknas som en minimiförmån. Läs mer om detta i vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

6.3.1. Basnivå

Garantipensionens grundbelopp utgörs av en så kallad basnivå. Basnivån för ogifta pensionstagare är 2,13 PBB (67 kap. 21 § SFB). För gifta pensionstagare är basnivån 1,9 PBB (67 kap. 23 § SFB).

För den som helt saknar inkomstgrundad pension är den årliga garantipensionen lika med denna basnivå. För den som har tjänat in inkomstgrundad pension avtrappas basnivån i två steg, beroende på den inkomstgrundade pensionens storlek.

Hur beräkningen sker i de två avtrappningsstegen beskrivs i avsnitten 6.3.2 och 6.3.3. Med inkomstgrundad pension avses här också sådan annan pension som jämföras med inkomstgrundad pension (se avsnitt 6.1 *Beräkningsunderlag*).

6.3.2. Avtrappning – steg 1

För den som är **ogift** och vars årliga inkomstgrundade pension uppgår till högst 1,26 PBB, är garantipensionens årsbelopp basnivån (2,13 PBB) reducerad med den inkomstgrundade pensionen (67 kap. 21 § SFB).

För en **gift** pensionstagare vars årliga inkomstgrundade pension uppgår till högst 1,14 PBB, är garantipensionens årsbelopp basnivån (1,9 PBB) reducerad med den inkomstgrundade pensionen (67 kap. 23 § SFB).

Avräkningen i detta steg sker alltså till 100 procent, krona för krona.

6.3.3. Avtrappning – steg 2

En ytterligare reducering av garantipensionen ska ske för pensionssökande som har en inkomstgrundad pension som överstiger de belopp som nämns under steg 1. Det följer av 67 kap. 22 och 24 §§ SFB .

En **ogift** pensionstagare med en inkomstgrundad pension som är högre än 1,26 PBB per år, får en årlig garantipension som är skillnaden mellan

- 0,87 PBB och
- 48 procent av den del av den inkomstgrundade pensionen som överstiger 1,26 PBB.

Lägg märke till att 0,87 PBB är det belopp som återstår av garantipensionens basnivå sedan 1,26 PBB dragits ifrån genom beräkningen i steg 1 ($2,13 - 1,26 = 0,87$).

En **gift** pensionstagare med en inkomstgrundad pension som är högre än 1,14 PBB per år får en årlig garantipension med ett belopp som är skillnaden mellan

- 0,76 PBB och
- 48 procent av den del av den inkomstgrundade pensionen som överstiger 1,14 PBB.

På motsvarande sätt som för ogift pensionstagare är 0,76 PBB det belopp som återstår av garantipensionens basnivå sedan 1,14 PBB dragits ifrån genom beräkningen i steg 1 ($1,9 - 1,14 = 0,76$).

6.3.4. Illustrationer till avtrappningsreglerna

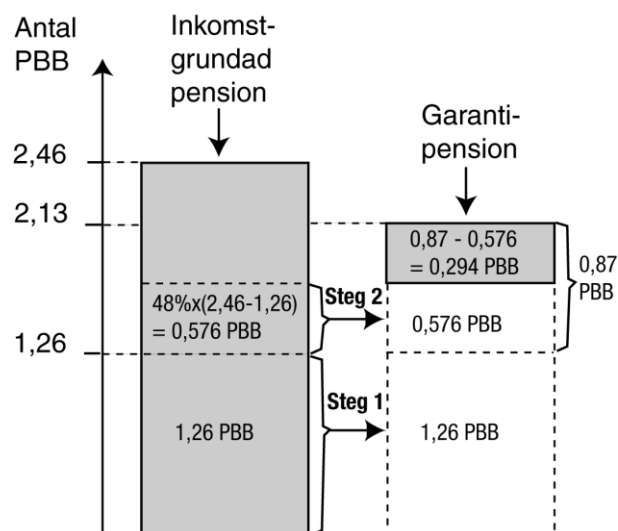
Avtrappningsreglerna för ogift pensionstagare illustreras i figurerna 11 och 12. Motsvarande för gift pensionstagare visas i figurerna 13 och 14.

Exempel

Ogift pensionstagare – principexempel

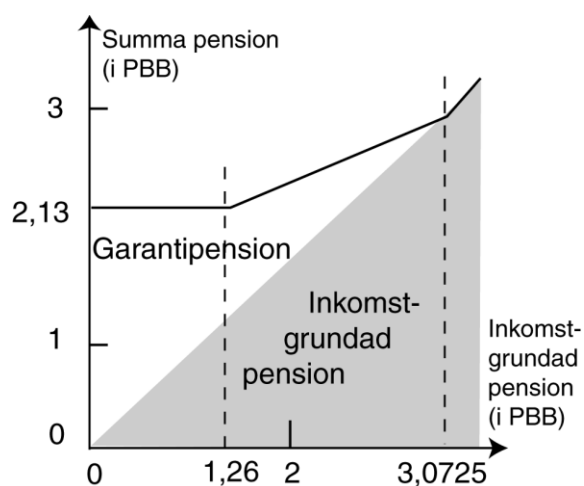
En ogift pensionstagare antas ha en inkomstgrundad pension på 2,46 PBB (se figur 11). Garantipensionens basnivå (2,13 PBB) reduceras i ett första steg med 1,26 PBB. Eftersom den inkomstgrundade pensionen överstiger sistnämnda belopp, reduceras den återstående delen av garantipensionens basnivå ($2,13 - 1,26 = 0,87$ PBB) ytterligare i ett andra steg. Detta sker med 48 procent av den del av den inkomstgrundade pensionen som överstiger dessa 1,26 PBB. Reduceringen i steg 2 blir då $48\% \times (2,46 - 1,26) = 0,576$ PBB. Av garantipensionens basnivåbelopp återstår då $2,13 - (1,26 + 0,576) = 0,294$ PBB. Pensionstagaren blir berättigad till en sammanlagd pension på 2,46 (inkomstgrundad pension) + 0,294 (garantipension) = 2,754 PBB.

Observera att den del av den inkomstgrundade pensionen som motsvarar premiepension är schablonmässigt beräknad (se avsnitt 6.2.1 *Premiepension*).

Figur 11

Figur 12 visar hur garantipensionen generellt sett minskar för en ogift pensionsberättigad med stigande inkomstgrundad pension. Summan av inkomstgrundad pension och garantipension är oförändrad 2,13 PBB upp till en inkomstgrundad pension på 1,26 PBB. Vid högre inkomstgrundad pension bygger garantipensionen på den inkomstgrundade pensionen men med ett allt lägre belopp ju högre den inkomstgrundade pensionen är. Vid en inkomstgrundad pension på 3,0725 PBB upphör den helt.

Figur 12

Exempel

Ogift pensionstagare – räkneexempel

Anta att prisbasbeloppet är 40 700 kronor och att den ogifte pensionstagaren, liksom i principexemplet, har en inkomstgrundad pension motsvarande 2,46 gånger detta basbelopp, dvs.

$$2,46 \times 40\,700 = 100\,122 \text{ kronor}$$

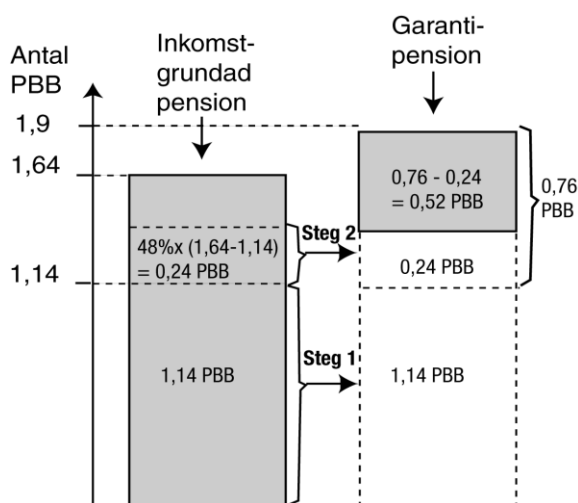
1. Basnivån blir $2,13 \times 40\,700 = 86\,691$ kronor
2. Reduceringen i steg 1 blir $1,26 \times 40\,700 = 51\,282$ kronor
3. Reduceringen i steg 2 blir: $48\% \times (100\,122 - 51\,282) = 23\,443$ kronor
4. Pensionstagaren blir berättigad till garantipension med $86\,691 - (51\,282 + 23\,443) = 11\,966$ kronor.

Exempel

Gift pensionstagare – principexempel

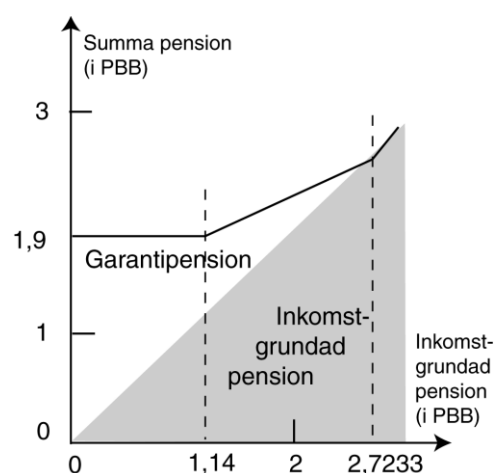
I detta exempel antas en gift pensionstagare ha en inkomstgrundad pension på 1,64 PBB (se figur 13). Garantipensionens basnivå (1,9 PBB) reduceras i steg 1 med 1,14 PBB. Då den inkomstgrundade pensionen överstiger 1,14 PBB, reduceras den återstående delen av garantipensionens basnivå ($1,9 - 1,14 = 0,76$ PBB) ytterligare i steg 2. Detta sker med 48 procent av den del av den inkomstgrundade pensionen som överstiger dessa 1,14 PBB. Reduceringen i steg 2 blir då $48\% \times (1,64 - 1,14) = 0,24$ PBB. Av garantipensionens basnivåbelopp återstår då $1,9 - (1,14 + 0,24) = 0,52$ PBB. Pensionstagaren blir berättigad till en sammanlagd pension på 1,64 (inkomstgrundad pension) + 0,52 (garantipension) = 2,16 PBB.

Observera att den del av den inkomstgrundade pensionen som motsvarar premiepension är schablonmässigt beräknad (se avsnitt 6.2.1 *Premiepension*).

Figur 13

Figur 14 visar hur garantipensionen generellt sett minskar för en gift pensionsberättigad med stigande inkomstgrundad pension. Summan av inkomstgrundad pension och garantipension är oförändrad 1,9 PBB upp till en inkomstgrundad pension på 1,14 PBB. Vid högre inkomstgrundad pension bygger garantipensionen på den inkomstgrundade pensionen men med ett allt lägre belopp ju högre den inkomstgrundade pensionen är. Vid en inkomstgrundad pension på 2,7233 PBB upphör den helt.

Figur 14

Exempel

Gift pensionstagare – räkneexempel

Anta att prisbasbeloppet är 40 700 kronor och att den gifte pensionstagaren, liksom i principexemplet, har en inkomstgrundad pension motsvarande 1,64 gånger detta basbelopp, dvs.

$$1,64 \times 40\,700 = 66\,748 \text{ kronor}$$

1. Basnivån blir $1,9 \times 40\,700 = 77\,330$ kronor
2. Reduceringen i steg 1 blir $1,14 \times 40\,700 = 46\,398$ kronor
3. Reduceringen i steg 2 blir:

$$48\% \times (66\,748 - 46\,398) = 9\,768 \text{ kronor}$$
4. Pensionstagaren blir berättigad till garantipension med $77\,330 - (46\,398 + 9\,768) = 21\,164$ kronor.

6.3.5. Likställd med gift eller ogift person

Den som stadigvarande sammanbor med någon som hon eller han varit gift med eller som hon eller han har eller haft barn med, likställas med gift pensionsberättigad (65 kap. 2 § SFB).

En gift pensionsberättigad som stadigvarande lever åtskild från sin make ska likställas med ogift person, om särskilda skäl inte föranleder annat (65 kap. 3 § SFB).

I Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande PRS 2014:1 *Innebörden av ”stadigvarande leva åtskild” inom pensionsförmånerna i socialförsäkringsbalken* finns riktlinjer för när en person bör likställas med ogift.

6.3.6. Anmälan om ändrat civilstånd m.m.

En pensionstagare som är bosatt utomlands och har garantipension är skyldig att anmäla förändringar av sitt civilstånd senast fjorton dagar efter förändringen. Detsamma gäller ändringar av sådana förhållanden som beskrivs i avsnitt 6.3.5 *Likställd med gift eller ogift person*. (110 kap. 46-47 §§ SFB)

För pensionstagare som är bosatta i Sverige finns ingen lagstadgad skyldighet att anmäla civilståndsändringar. Men Pensionsmyndighetens behov av sådana uppgifter tillgodoses genom löpande automatiska aviseringar från folkbokföringsmyndigheterna. Också beträffande skyldigheten att anmäla förändringar som kan medföra att en ogift pensionär ska betraktas som gift eller vice versa saknas regler i lagstiftningen.

Om pensionstagaren inte fullgör sin anmälningsskyldighet och det leder till att garantipensionen betalas ut med för högt belopp, bör Pensionsmyndigheten pröva om för mycket utbetald pension ska återkrävas (108 kap. 2 § SFB).

6.3.7. Försäkringstidens längd

Endast den som tillgodoräknats 40 års försäkringstid i Sverige har rätt till garantipension beräknad utifrån de beloppsnivåer som redovisats i avsnitt 6.3. Har färre antal år tillgodoräknats ska basnivåerna, 2,13 prisbasbelopp och 1,9 prisbasbelopp för ogift respektive gift pensionstagare, avkortas till så stor andel av dessa belopp som motsvarar förhållandet mellan antalet tillgodoräknade år och talet 40. Avtrappningsreglernas beloppsnivåer (1,26 och 0,87 prisbasbelopp för den som är ogift samt 1,14 och 0,76 prisbasbelopp för gift pensionstagare) ska avkortas på motsvarande sätt (67 kap. 25 § SFB).

Exempel

En ogift kvinna ansöker om hel ålderspension från sin 65-årsålder. Prisbasbeloppet antas vara 40 300 kronor. Hon tillgodoräknas 34 försäkringsår och hennes inkomstgrundade pension beräknas till 96 000 kronor.

Eftersom hon inte har tillgodoräknats 40 försäkringsår ska basnivån 2,13 PBB samt beloppsnivåerna 1,26 PBB och 0,87 PBB avkortas till trettiofyra fjrtiondelar.

Beräknad på det sätt som visas i räkneexemplen i avsnitt 6.3.4 *Illustrationer till avtrappningsreglerna* blir garantipensionen följande.

1. Basnivån blir $\frac{34 \times 2,13}{40} \times 40\,300 = 72\,963$ kronor
 2. Reduceringen i steg 1 blir $\frac{34 \times 1,26}{40} \times 40\,300 = 43\,161$ kronor
 3. Reduceringen i steg 2 blir
 $48 \% \times (96\,000 - 43\,161) = 25\,363$ kronor
- Kvinnan blir berättigad till garantipension med
 $72\,963 - (43\,161 + 25\,363) = 4\,439$ kronor.

6.3.8. Försäkringsperioder fullgjorda i annat EU/EES-land

Om den försäkrade har tillgodoräknats försäkringsperioder i annat EU/EES-land eller Schweiz ska andra beräkningar göras för att bevilja garantipension. Beräkningar och bedömningar ska göras utifrån vart den sökande bor, i Sverige eller i ett annat EU/EES-land eller Schweiz. Detta beskrivs i vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

6.3.9. Delvist uttag av garantipension

Ett delvist uttag av garantipension får endast göras av den som har rätt till inkomstpension och eventuell tilläggspension. Det framgår av avsnitt 2.3.1 *Helt eller delvist uttag*. Uttaget av den inkomstgrundade pensionen måste då göras med samma andel.

Delvist uttag av garantipension ska utgöra motsvarande andel av hel garantipension (67 kap. 26 § SFB). Med hel garantipension menas, det belopp som garantipensionen skulle ha betalats ut med om pensionstagaren hade gjort helt uttag av inkomstgrundad pension. Av bestämmelserna följer att om den pensionsberättigade inte kan tillgodoräkna sig en försäkringstid om minst 40 år och garantipensionen därför ska avkortas till ett visst antal 40-delar, ska denna avkortning ske först och andelsberäkningen grundad på det delvisa uttaget därefter.

Exempel

Anta att kvinnan i exemplet i avsnitt 6.3.7, i stället hade ansökt om halv pension. Enligt exemplet är hon utifrån tillgodoräknade försäkringsår berättigad till 4 439 kronor vid uttag av hel pension. Halv garantipension utgör

$$\frac{4\,439}{2} = 2\,220 \text{ kronor.}$$

6.4. Omräkning av garantipension

6.4.1. Vid byte av civilstånd

Liksom tilläggspensionen ska garantipensionen räknas om när en pensionstagare ändrar civilstånd. Av avsnitt 6.3.1 framgår att de belopp som beräkningen utgår ifrån, basnivån, är olika för ogifta och gifta personer. I

vissa situationer ska en gift person likställas med en ogift och vice versa enligt avsnitt 6.3.5 *Likställd med gift eller ogift person*. Ändras civilståndet ska garantipensionen räknas om från och med månaden efter den som ändringen skedde (56 kap. 13 § SFB).

6.4.2. Vid ändring av annan periodisk ersättning

I 67 kap. 16-19 §§ SFB regleras vilka andra pensionsersättningar m.m. som har betydelse för beräkningen av garantipensionen (se avsnitt 6.1 *Beräkningsunderlag*). Av paragrafen framgår att det är de belopp som en person "har rätt till för samma år" som ska ingå i underlaget. Av det följer att garantipensionen för en viss månad ska beräknas utifrån hur stor den andra förmånen är under samma månad. När en garantipension exempelvis räknas om vid ett årsskifte är det beträffande den andra förmånen det belopp som utges för januari månad som är grunden för beräkningen.

6.4.3. Vid retroaktiva ändring av annan ersättning

Om en ersättning som ingår i underlaget för beräkning av garantipensionen (se avsnitt 6.1 *Beräkningsunderlag*) ändras retroaktivt och garantipension har betalats ut för samma tid, ska beslutet om garantipension också ändras. Det är innebörden av bestämmelsen i 70 kap. 5 § andra stycket SFB.

En omprövning av beslutet görs i förekommande fall med stöd av bestämmelserna i 113 kap. 23 § samt 29-31 §§ SFB och se även prop. 1997/98:152 s. 160.

6.5. En föränderlig garantipension

6.5.1. Inverkan av okända pensionsrätter

För en person som slutar att arbeta och tar ut sin ålderspension från och med 65 års ålder, kommer pensionen i allmänhet att vara slutligt känd först det år personen fyller 67 år då alla intjänade pensionsrätter kunnat räknas in i pensionsbehållningen. Detta beror på taxeringsarbetet. Vid pensioneringstidpunkten är pensionsrätterna, i flertalet fall, kända endast till och med det 63:e levnadsåret. Vanligtvis kommer personen att tillgodoräknas pensionsrätter för ytterligare två år. Följden blir att den inkomstgrundade pensionen därför kommer att höjas i januari månad de två åren närmast efter pensioneringen.

Den garantipension som beräknats vid pensioneringstillfället kommer därför att sänkas vid samma tidpunkter, eftersom den inkomstgrundade pensionen som reducerar garantipensionen då är högre.

Förekommer tilläggspension, ska tillkommande belopp betalas ut retroaktivt. Det medför en retroaktiv omräkning och en retroaktiv sänkning av garantipensionsbeloppet. För mycket utbetald garantipension kommer att avräknas mot den retroaktiva utbetalningen av tilläggspension (107 kap. 2 § SFB).

Garantipensionen utsätts för fler förändringar om personen fortsätter att förvärvsarbeta efter 65 års ålder och tjänar in nya pensionsrätter. Dessa nytillkomna pensionsrätter ska räknas om till en inkomstgrundad pensionsförmån och betalas ut utan att pensionstagaren har ansökt om detta.

Eftersom den inkomstgrundade pensionen höjs, ska garantipensionen reduceras ytterligare och blir därmed lägre.

6.5.2. Effekter av skilda indexeringsätt

Garantipensionens basnivåer uttrycks i ett visst antal prisbasbelopp. Även de nivåer avseende den inkomstgrundade pensionen, som avgör huruvida avräkningen mot garantipensionen ska ske med 100 procent eller 48 procent, anges i prisbasbelopp. Garantipensionen är alltså en prisindexerad pensionsförmån, som räknas om år för år med prisindex.

De inkomstgrundade pensioner som garantipensionen ska avräknas mot är däremot inkomstindexerade. Det innebär att de genom följsamhetsindexering i princip relateras till inkomstutvecklingen i samhället.

På grund av de olika indexeringsätten kan garantipensionen och den inkomstgrundade pensionen utvecklas på olika sätt. Eftersom en samordning ska ske mellan dem, får detta konsekvenser för relationen mellan pensionsbeloppen.

Vid hög tillväxt ökar inkomstindex (som beror på såväl förändringar i tillväxt som priser) i snabbare takt än prisindex (som enbart beror på prisförändringar). Detta gör att de inkomstgrundade pensionerna ökar mera än garantipensionens basnivåer. Om garantipension betalas ut till en pensionstagare med ett förhållandevis lågt belopp ett visst år, kan denna pension helt falla bort nästa år. Det beror på att den inkomstgrundade pensionen blivit högre och överstiger den nivå där tillskott i form av garantipension kan betalas ut. Även den omvända situationen, där en låg tillväxt medför att garantipension betalas ut ett visst år fastän den inte betalats ut närmast föregående år, kan naturligtvis inträffa.

Exempel

Garantipensionen ska beräknas för en ogift man som bott i Sverige hela sitt liv. Prisbasbeloppet för det aktuella året antas vara 40 000 kronor. Den pension, som enligt reglerna i SFB ska påverka hans garantipension, har för samma år beräknats till 122 300 kronor. Eftersom beloppet överstiger 1,26 prisbasbelopp, beräknas garantipensionen genom reducering i två steg (se avsnitt 6.3.4) enligt följande:

1. Basnivån blir $2,13 \times 40\,000 = 85\,200$ kronor.
2. Reduceringen i steg 1 blir $1,26 \times 40\,000 = 50\,400$ kronor.
3. Reduceringen i steg 2 blir $48\% \times (122\,300 - 50\,400) = 34\,512$ kronor.
4. Pensionstagaren blir berättigad till garantipension med $85\,200 - (50\,400 + 34\,512) = 288$ kronor.

Till året därpå antas prisbasbeloppet öka med 1 procent till 40 400 kronor. En relativt hög tillväxt med ökad köpkraft gör att följsamhetsindexeringen höjt de inkomstgrundade pensionerna med cirka 2 procent. Mannens inkomstpension som ska reducera

garantipensionen höjs till 124 750 kronor. Garantipensionen för detta år beräknas på följande sätt.

1. Basnivån blir $2,13 \times 40\,400 = 86\,052$ kronor.
2. Reduceringen i steg 1 blir $1,26 \times 40\,400 = 50\,904$ kronor.
3. Reduceringen i steg 2 blir $48 \% \times (124\,750 - 50\,904) = 35\,446$ kronor.
4. Pensionstagaren blir berättigad till garantipension med $86\,052 - (50\,904 + 35\,446) = -298$ kronor.

Beloppet blir negativt, vilken innebär att mannen inte har rätt till garantipension under detta andra år.

Från det andra till det tredje året antas prisbasbeloppet öka med cirka 2 procent från 40 400 kronor till 41 200 kronor. Tillväxten har varit lägre än tidigare och medför en höjning av de inkomstgrundade pensionerna med endast ungefär 1 procent. Inkomstpensionen som ska reducera garantipensionen det tredje året ökar till 126 000 kronor. Garantipensionen för detta år beräknas på följande sätt.

1. Basnivån blir $2,13 \times 41\,200 = 87\,756$ kronor.
2. Reduceringen i steg 1 blir $1,26 \times 41\,200 = 51\,912$ kronor.
3. Reduceringen i steg 2 blir $48 \% \times (126\,000 - 51\,912) = 35\,562$ kronor.
4. Pensionstagaren blir berättigad till garantipension med $87\,756 - (51\,912 + 35\,562) = 282$ kronor.

Mannen blir alltså åter berättigad till garantipension, nu med årsbeloppet 282 kronor.

7. Premiepension

I detta kapitel ges en beskrivning av huvuddragen i premiepensionssystemets regelverk. Redovisningen är endast på en översiktlig nivå.

Inledningsvis innehåller kapitlet en kort jämförelse med fördelningssystemets pensioner (avsnitt 7.1) för att belysa de stora skillnader som finns mellan premiepensionen och övriga inkomstbaserade pensioner inom socialförsäkringen. Därefter följer beskrivningar av reglerna som gäller under den tid premiepensionen tjänas in (avsnitt 7.2). Det är främst bestämmelser om tillfällig medelsförvaltning, överföring till fonder och den enskildes möjligheter att välja och byta fonder. Regelverket som gäller för den tid pensionen betalas ut finns i avsnitt 7.3. Här beskrivs bl.a. ansökningsförfarande och pensionsålder, i vilka former pensionen kan tas ut samt något om utbetalningsreglerna.

Till premiepensionen kan kopplas ett särskilt skydd för efterlevande. Det beskrivs i avsnitt 7.4. Kapitlet avslutas med avsnitt 7.5, som rör administration och förvaltningskostnader.

7.1. Premiepensionssystemet jämfört med fördelningssystemet

7.1.1. Premiepensionen

Pensionsmyndigheten är försäkringsgivare för försäkringsverksamheten inom premiepensionssystemet som är utformat som ett premiereservsystem. Det innebär att medel som motsvarar fastställd pensionsrätt för premiepension samt avkastning på dessa medel förs över till förvaltning i värdepappersfonder på fondtorget inom premiepensionen eller till statens förvalsalternativ AP7Såfa¹ eller de valbara portföljer som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Pensionsmyndigheten för ett konto för varje pensionssparare. Kontot visar utvecklingen av pensionsspararens samlade tillgodohavande i premiepensionsförsäkringen. Värdet på fonderna förändras enligt de förutsättningar som gäller på fondmarknaden. Den enskilde bestämmer i vilken eller vilka fonder medlen ska placeras. Om pensionsspararen inte gör något fondval placeras pengarna i AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Det samlade tillgodohavande som finns på en persons konto vid tidpunkten för pensioneringen, är utgångspunkten för beräkningen av premiepensionen.

7.1.2. Inkomstpensionen

I motsats till premiepensionen är inkomstpensionen en pension inom ett så kallat fördelningssystem. Detsamma gäller också tilläggspensionen. Ett fördelningssystem innebär att sammanlagda avgifter som betalas ett visst år av den förvärvsarbetande befolkningen, används mer eller mindre direkt till samma års utbetalningar av pension för dem som då är pensionerade. AP-fonderna fungerar i princip endast som buffertfonder, vars främsta syfte är att

¹ Statens årskullsförvaltningsalternativ

bidra med pengar till pensionsutbetalningarna i tider då utbetalningarna överstiger avgiftsinbetalningarna.

7.2. Intjänandetiden

7.2.1. Tillfällig förvaltning

Den del av ålderspensionsavgifterna som motsvarar pensionsrätterna för premiepension förs till Riksgäldskontoret (RGK) för tillfällig förvaltning (6 § lagen [2000:981] om fördelning av socialavgifter och 8 § lagen [1998:676] om statlig ålderspensionsavgift). Överföringen görs löpande allt eftersom avgifterna betalas in. Pensionsmyndigheten ansvarar för denna förvaltning genom att träffa avtal med RGK om förräntning och andra villkor för att placera medlen. Medlen ska placeras med så god avkastning som möjligt, men med hänsyn till ett lågt risktagande och en nödvändig betalningsberedskap. (64 kap. 15-16 §§ SFB)

Avgiftsmedlen ger upphov till avkastning i form av ränta under i genomsnitt ungefär ett och ett halvt år. Det beror på att medlen avsätts löpande under intjänandeåret och kommer att stå kvar under den tillfälliga förvaltningen till dess att pensionsrätterna fastställs i slutet av fastställelseåret. Räntan fördelas på de enskilda pensionsspararna i förhållande till storleken på vars och ens pensionsrätt. Det görs i samband med att medel motsvarande premiepensionsrätterna förs över till Pensionsmyndighetens försäkringsverksamhet för placeras hos fondförvaltarna (64 kap. 19 § SFB).

7.2.2. Överföring till fonder

De årliga pensionsrätterna fastställs och beslutas av Pensionsmyndigheten. Därefter ska Pensionsmyndigheten föra över de medel som motsvarar den enskildes fastställda pensionsrätt, samt den ränta som uppstått hos RGK på denna pensionsrätt, till fondförsäkringen inom försäkringsverksamheten. Placering av medlen i fondförsäkringen sker i värdepappersfonder som erbjuds på fondtorget eller i fonder eller portföljer, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Fonderna ska förvaltas av fondförvaltare som måste uppfylla vissa villkor (64 kap. 18-22 §§ SFB).

För pensionssparare som inte gör ett aktivt fondval kommer medlen att placeras i AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden (64 kap. 24 § andra stycket SFB).

Om pensionsspararen tar ut premiepension i form av traditionell försäkring ska medlen, i stället för att förvaltas i de valda fonderna, föras över och placeras i Pensionsmyndighetens traditionella livförsäkringsverksamhet (se avsnitt 7.3.3 *Alternativa uttagsformer*).

7.2.3. Premiepensionskonto

Premiepensionskontot för varje pensionssparare, visar utvecklingen av pensionsspararens tillgodohavande i premiepensionssystemet (64 kap. 5 § SFB). Kontot inom premiepensionsförsäkringen skapas när en pensionssparare första gången får egen eller överförd pensionsrätt fastställd. På kontot bokförs alla köp och försäljningar av fondandelar. Det kan gälla nya medel som ska placeras i valda fonder, vid fondbyten och vid pensionsuttag. Även förändringar på grund av till exempel fördelning av

arvsvinster och uttag av avgifter för Pensionsmyndighetens kostnader registreras på kontot (se avsnitt 7.5.2 *Förvaltningskostnader*).

7.2.4. Val av fonder

Pensionsspararen har rätt att själv bestämma i vilken eller vilka av de fonder som erbjuds på fondtorget som premiepensionsmedlen ska placeras utom första gången pensionsmedel fastställs för pensionsspararen (64 kap. 23 och 24 §§ första stycket SFB). Pensionsspararna kan fördela sina medel på upp till fem olika fonder (3 § Pensionsmyndighetens föreskrifter [PFS 2011:4] om byte av fond inom premiepensionssystemet).

I den fondkatalog som framställs årligen och på Pensionsmyndighetens webbplats finns information om de olika fonder som pensionsspararen kan välja bland. Pensionsspararen kan också beställa faktablad om varje registrerad fond.

För pensionssparare som inte gör något fondval inom den tid som Pensionsmyndigheten bestämmer placeras medlen i AP7 Såfa (64 kap. 24 § andra stycket SFB). Det är en fondportfölj som anpassar risken efter pensionspararens ålder, genom en kombination av en aktiefond (AP7 Aktiefond) och en räntefond (AP7 Räntefond). AP7 Aktiefond är en global aktiefond och AP7 Räntefond är en svensk räntefond med stor del svenska obligationer. I likhet med vad som gäller för övriga fonder i premiepensionssystemet får pensionsspararen själv stå placeringsrisken för förvaltningen av sina medel i AP7 Såfa.

Pensionsspararens medel ska föras till den eller de fonder som pensionsspararen senast har bestämt. Det innebär att nytillkomna medel ska fördelas i enlighet med den senast valda fördelningen mellan fonderna eller till AP7 Såfa om pensionsspararen inte har gjort något val (64 kap. 26 § SFB).

7.2.5. Byte av fonder

Pensionsspararen har rätt att byta fonder. Den ändrade fördelningen mellan fonder gäller då inte bara kommande placeringar. Den gäller också för tidigare redan placerade medel (64 kap. 25 § SFB).

Pensionsmyndigheten får ta ut avgifter från pensionssparare som genomför fondbyte (64 kap. 45 § SFB). För närvarande tas inga avgifter ut av pensionsspararen för fondbyten

7.3. Att ta ut premiepension

7.3.1. Pensionsålder

Premiepensionen får tas ut tidigast från och med den månad då pensionsspararen fyller 61 år, dvs. samma åldersgräns som gäller för uttag av annan inkomstgrundad ålderspension (56 kap. 3 § SFB). Premiepension får tas ut oberoende av uttag av annan inkomstgrundad ålderspension. Premiepensionen är livsvarig och ska beräknas utifrån det tillgodohavande som finns på premiepensionskontot. Beräkningen ska ske lika för män och kvinnor, vilket bl.a. innebär att den statistiska skillnad i medellivslängd som finns mellan könen inte ska beaktas. Män och kvinnor ska alltså ses som en och samma grupp för vilka en gemensam medellivslängd beräknas.

7.3.2. Uttagsnivå

I likhet med vad som gäller för övrig ålderspension, kan premiepensionen tas ut antingen som hel pension eller i andelarna en fjärdedel, en halv eller tre fjärdedelar (56 kap. 2 § SFB). Pensionären får också återkalla och ändra uttagsnivån enligt vad som redovisas i avsnitt 2.3 *Uttag av pension och ändring av uttag*.

7.3.3. Alternativa uttagsformer

Pensionsspararen får välja att ta ut premiepensionen på ett av följande två alternativa sätt.

Premiepension i form av fondförsäkring

Om pensionsspararen inte begär något annat är premiepensionsmedlen placerade i de valda fonderna även under utbetalningstiden. Det följer av 64 kap. 10 § SFB. Beloppet som betalas ut beräknas med utgångspunkt från tillgodohavandet på kontot. Premiepensionen räknas om varje år med hänsyn till värdeförändringen på pensionsspararens konto. Det innebär att utbetalningsbeloppen kan variera från ett år till ett annat, beroende på hur de aktuella fondernas värden förändras över tiden. Pensionsspararen kan välja och byta fonder på samma sätt som före pensioneringen.

Premiepension i form av traditionell försäkring

Alternativet till att medlen är placerade i fonder är att pensionsspararen begär att få ut sin premiepension i form av en livränta med garanterade belopp (64 kap. 11 §§ SFB). Pensionen kommer då att betalas ut som en traditionell försäkring. Det innebär att samtliga fondandelar säljs och pengarna förs över från fondförsäkringen till Pensionsmyndighetens traditionella livförsäkring.

En begäran om uttag av premiepension i form av traditionell försäkring kan inte återkallas sedan Pensionsmyndigheten påbörjat inlösen av fondandelarna. Från tidpunkten då tillgodohavandet löses in är det Pensionsmyndigheten som står den finansiella risken för premiepensionsmedlen och övertar alltså ansvaret från pensionsspararen för medlens värdeförändring. Värdet utvecklas med den så kallade återbäringsräntan. Återbäringsräntan är den ränta som fås på det kapital som förts över från fondförsäkringen till den traditionella försäkringen. Återbäringsräntan varierar i storlek beroende på hur förvaltningen av kapitalet inom den traditionella försäkringsrörelsen går.

Vid traditionell försäkring betalas premiepensionen ut i form av ett garanterat belopp varje månad. Går förvaltning av pengarna bra kan – utöver det garanterade beloppet – även ett tilläggsbelopp betalas ut. Tilläggsbeloppet är beroende av återbäringsräntan som räknas om varje år.

Även om en pensionssparare vid sin första ansökan om premiepension har valt att få sin premiepension utbetald i form av fondförsäkring kan hon eller han senare begära att pensionen fortsättningsvis ska betalas ut i form av traditionell försäkring. Däremot är det inte möjligt att ändra uttagsformen i

motsatt riktning. En begäran om uttag av premiepension i form av traditionell försäkring kan inte återkallas sedan den väl kommit in.

7.3.4. Pensionsberäkning och utbetalning

Premiepensionens storlek beräknas med utgångspunkt i tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto (64 kap. 10 § SFB).

När pensionen utbetalas från fondförsäkringen beräknas pensionsbeloppet som tillgodohavandet dividerat med ett delningstal. Liksom det delningstal som används för beräkning av inkomstpension, motsvarar talet huvudsakligen den i år räknat, beräknade genomsnittliga återstående livslängden. Delningstalet är lika för män och kvinnor, men skiljer sig i ett antal avseenden från det delningstal som används för inkomstpensionen. Pensionens storlek räknas om vid varje årsskifte.

När pensionssparare har valt traditionell försäkring bestäms ett garanterat belopp som ska betalas ut. Beloppet beräknas med hjälp av de försäkringsmässiga grunder som gäller för livförsäkringsrörelsen. Det garanterade beloppet ändras inte från år till år.

Om den försäkrade vill återkalla sin premiepension eller ändra den andel som pensionen ska betalas ut med (se avsnitt 7.3.2 *Uttagsnivå*) gäller samma regler som för annan inkomstgrundad pension. Men ett ökat uttag kan gälla först från och med månaden efter den då ansökan kommit in till Pensionsmyndigheten. Jämför med avsnitt 2.3 *Uttag av pension och ändring av uttag*.

7.4. Efterlevandeskydd

7.4.1. Vad är efterlevandeskydd?

Pensionsspararen kan ansöka om efterlevandeskydd under pensionstid (89 kap. 3 § SFB).

Skyddet innebär att premiepensionsförsäkringen omvandlas från en livränta som är beroende av den försäkrade lever, till en tvålivränta, där någon av den försäkrade eller den medförsäkrade måste leva för att utbetalning ska ske. Det är make eller person som likställs med make, som kan vara medförsäkrad och därmed får rätt till livsvarig premiepension till efterlevande från och med månaden efter den försäkrade pensionsspararens död. Efterlevandeskyddet kan inte betalas ut till barn.

7.4.2. Villkor för att få teckna skyddet

En förutsättning för att få teckna efterlevandeskydd är att pensionsspararen är gift eller är ogift men sammanbor med en person som betraktas som likställd med make (91 kap. 4 § SFB). Som likställd med make räknas person som är ogift och stadigvarande sammanbor med en pensionssparare med vilken hon eller han tidigare har varit gift eller har eller har haft barn tillsammans med.

7.4.3. Efterlevandepensionens storlek

Premiepensionen till den efterlevande är lika stor som den premiepension som betalats ut till pensionsspararen själv (91 kap. 6 § SFB). Det gäller under förutsättning att samma andel tas ut. När premiepensionen till

pensionsspararen första gången beräknas är utgångspunkterna dels tillgodohavandet på premiepensionskontot, dels att pension ska betalas ut så länge någon av pensionsspararen eller den medförsäkrade maken eller sambon är i livet. Premiepensionen kan därmed sägas gälla för två liv. Under ett första skede betalas premiepensionen ut till pensionsspararen, för att vid dennes död övergå till den efterlevande så länge hon eller han lever. Genom att premiepensionsmedlen ska kunna räcka till att betalas ut så länge någon av de två försäkrade lever kommer premiepensionen till pensionsspararen att bli lägre än det skulle ha blivit utan efterlevandeskyddet. Hur mycket lägre pensionen blir beror på pensionsspararens och den medförsäkrades ålder.

7.4.4. Ansökan

Ansökan om efterlevandeskyddet måste göras samtidigt som man första gången begär att få ut sin premiepension (91 kap. 3 § första stycket SFB).

Pensionssparare som gifter sig – eller inleder ett sådant sammanboende som likställs med äktenskap – efter det att premiepension börjat betalas ut, får dock lämna ansökan om efterlevandeskydd senast tre månader efter det att äktenskapet ingicks eller sammanboendet inleddes. Detta gäller inte om pensionsspararen var gift eller sammanboende med samma person, när hon eller han första gången begärde att få ut premiepension. Det framgår av 91 kap. 3 § andra stycket SFB.

7.4.5. När börjar skyddet gälla?

Skyddet börjar gälla vid ingången av den första månad för vilken premiepension ska betalas ut till pensionsspararen.

Om efterlevandeskyddet ska gälla i förhållande till ett äktenskap som ingåtts eller sammanboendeförhållande som inletts under pensionstiden, inträder skyddet först vid det första månadsskiftet som infaller ett år efter det att ansökan kom in till Pensionsmyndigheten (91 kap. 7 § SFB).

7.4.6. Villkor som ska uppfyllas vid dödsfallet

För att efterlevandeskyddet ska gälla när pensionsspararen avlider, måste hon eller han vid sin död vara gift med eller stadigvarande sammanbo med den medförsäkrade, det vill säga samma person som hon eller han var gift eller sammanbodde med när skyddet meddelades (91 kap. 5 § SFB). För sammanboende ogifta personer gäller också att ingen av dem vid dödsfallet får vara gift med någon tredje person.

7.4.7. Kostnader

Kostnaden för efterlevandeskyddet tas inte ut i form av något avdrag eller genom någon avgiftsbetalning. Den tas i stället ut genom att det utbetalda beloppet blir lägre. Vid beräkningen av premiepensionens storlek måste nämligen beaktas att medlen på premiepensionskontot ska räcka till för att ”försäkra två liv”. Premiepensionsmedlen ska räcka till för utbetalningar så länge någon av pensionsspararen och den efterlevande lever. Hur mycket lägre premiepensionen blir beror på pensionsspararens och den medförsäkrades ålder. Ju yngre den medförsäkrade är desto lägre blir pensionen, eftersom den kan beräknas att sammanlagt betalas ut under längre tid.

7.4.8. Ändring av uttaget

Efterlevande make eller sammanboende som fått rätt till premiepension har samma möjlighet att återkalla uttaget och ändra uttagsnivån (92 kap. 2 § andra stycket SFB). Då gäller vad som redovisas i avsnitt 2.3.4 *Minskning och återkallelse av uttag*. Vid nytt uttag efter en återkallelse eller vid ökat uttag, ska skriftlig ansökan göras. En sådan ansökan kan beviljas med verkan från och med den månad som anges i ansökan, dock tidigast månaden efter det att ansökan kommit in.

7.4.9. När upphör skyddet?

Om äktenskapet eller sammanboendet upplöses på annat sätt än genom dödsfall, ska pensionen räknas om så att beloppet justeras till att gälla för bara pensionsspararens liv. För att en sådan omräkning ska göras krävs det enligt SFB att pensionsspararen ska begära det. (91 kap. 8 § SFB)

Om pensionsspararen sedan gifter sig på nytt, eller inleder ett sammanboende som likställs med äktenskap, kan hon eller han ansöka om skyddet inom tre månader från och med den händelsen.

7.4.10. Samma regler för efterlevande och pensionssparare

Reglerna om premiepension gäller för efterlevande make eller sammanboende som fått rätt till premiepension under pensionstiden sedan pensionsspararen avlidit, i huvudsak på samma sätt som för pensionsspararen själv (91 kap. 10 § SFB). Undantag görs bara för bestämmelsen om lägsta ålder för pensionsuttag samt för reglerna om efterlevandeskydd.

7.5. Administrationen och dess kostnader

7.5.1. Administrativa uppgifter

Skötseln av premiepensionssystemet och beslut i sådana ärenden innebär i stora drag att Pensionsmyndigheten

- ansvarar för den tillfälliga förvaltningen av avgifter under den tid de är placerade hos RGK,
- ansvarar för överföring av medlen från RGK till fondförsäkringen inom Pensionsmyndighetens försäkringsverksamhet och fondförvaltning på fondtorget i samband med pensionsspararens val av fond eller fonder,
- som försäkringsgivare administrerar pensionsspararens byten av fond eller fonder,
- beslutar och beräknar premiepensionen då pensionsspararen ansöker om uttag av pensionen,
- beslutar och vidtar åtgärder i samband med ändrad pensionsrätt för premiepension och felaktig utbetalning av premiepension.

7.5.2. Förvaltningskostnader

Pensionsmyndighetens kostnader för att sköta premiepensionssystemet och bedriva försäkringsverksamhet finansieras av pensionsspararna. Det framgår av 64 kap. 37-39 §§ SFB. Administrations- och informationsverksamhet finansieras genom en avgift, uttryckt som en procentsats av pensionsspararens

tillgodohavande på premiepensionskontot. Avgiften tas ut genom avdrag från kontot.

Om Pensionsmyndigheten så beslutar, ska den enskilde stå för kostnaderna i samband med återkallelse av uttag, nytt uttag efter återkallelse samt ändring av uttagsnivå (64 kap. 43 § SFB). Kostnaderna kommer i så fall att dras från respektive sparares premiepensionskonto.

Fondförvaltarna tar ut särskilda avgifter för att förvalta fonderna. Eftersom Pensionsmyndigheten till viss del utför förvaltningsuppgifter som normalt ingår i en fondförvaltares arbetsuppgifter, har Pensionsmyndigheten rätt till återbetalning av avgifter från förvaltarna. De återbetalda avgifterna, även kallade rabatter, kommer pensionsspararna till del och fördelas på deras premiepensionskonto.

8. Samordning med yrkesskadelivränta

Det här kapitlet beskriver de bestämmelser som gäller för en person med både ålderspension och yrkesskadelivränta. Förmånerna samordnas för att personen inte ska överkompenseras. I avsnitt 8.1 definieras de livräntor som ska samordnas och avsnitt 8.2 beskriver hur stor del av livräntan som får samordnas. Avsnitt 8.3 behandlar vissa principer för samordningen och i avsnitt 8.4 finns regler om hur stor del av pensionen som alltid måste återstå efter samordning. Själva samordningen beskrivs i avsnitt 8.5. Vissa bestämmelser som gäller när den försäkrade samtidigt har sjukersättning eller efterlevandepension eller återfaller i sjukdom beskrivs i avsnitt 8.6 och avsnitt 8.7. Kapitlet avslutas med en beskrivning i avsnitt 8.8 om hur man behandlar en livränta som är utbytt till ett engångsbelopp.

8.1. Vilka livräntor samordnas?

I motsats till vad som gäller för den som har en arbetsskadelivränta, ska en minskning av ålderspensionen göras om pensionären samtidigt har yrkesskadelivränta. Med yrkesskadelivränta avses livränta som betalas ut enligt 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring eller enligt motsvarande äldre lagstiftning eller livränta som i annat fall bestäms eller betalas ut av Försäkringskassan. Också yrkesskadelivränta enligt utländsk lagstiftning ska samordnas på motsvarande sätt. (69 kap. 2 § SFB)

Beträffande livränta från andra EU/EES-länder eller Schweiz gäller särskilda samordningsregler vid tillämpning av EG:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet. Se vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

8.2. Beräkning av samordningsbart livräntebelopp

Tre fjärdedelar av den del av livräntan som överstiger en sjättedel av aktuellt prisbasbelopp ska dras från pensionen (69 kap. 6 § SFB). Har en person rätt till mer än en livränta, tillämpas beräkningsregeln på varje livränta. Det innebär att en sjättedel av prisbasbeloppet ska dras av från var och en av livräntorna. Avdraget blir alltså en form av "fribelopp".

Exempel

En pensionstagare har två yrkesskadelivräntor, en på 23 450 kronor per år och en annan på 31 870 kronor per år. Prisbasbeloppet vid den tidpunkt från och med vilken beräkningen gäller antas vara 45 500 kronor. Från varje livränta dras $\frac{1}{6} \times$ prisbasbeloppet varefter återstoden multipliceras med $\frac{3}{4}$. Det samordningsbara beloppet för de båda livräntorna beräknas till

$$\frac{3 \times \left(23\,450 - \frac{45\,500}{6}\right)}{4} + \frac{3 \times \left(31\,870 - \frac{45\,500}{6}\right)}{4} =$$
$$= 11\,900 + 18\,215 = 30\,115 \text{ kronor}$$

8.3. Principer för samordningen

Då ålderspension och yrkesskadelivränta betalas ut för samma tid, ska ålderspensionen minskas medan livräntan förblir oförändrad. Minskning av görs med stöd av 69 kap. 2 § SFB. Premiepension ska däremot aldrig samordnas med livränta.

Det samordningsbara livräntebeloppet ska dras från summan av inkomstpension, tilläggspension (inklusive eventuellt garantitillägg) och garantipension.

Avser samordningen livränta som skadad, dvs. egenlivränta, ska minskning i första hand göras på garantipensionen så långt den räcker, därefter på tilläggspensionen och i sista hand på inkomstpensionen.

Livränta till efterlevande samordnas däremot endast med garantipension.

Enligt 69 kap. 7 § SFB är möjligheten att göra avdrag på inkomst- och tilläggspension begränsad. Det är bara om den pensionsberättigade har fått pensionspoäng för minst ett år när skadan inträffade som man får göra avdrag på inkomstpensionen och den delen av tilläggspensionen som bestäms enligt 63 kap. 6 § 1 SFB. Den delen av tilläggspensionen motsvarar närmast ATP enligt äldre regler och definieras i punkt 1 i avsnitt 4.1.1 *Beräkningsregel*. Möjligheten att göra avdrag från den andra delen av tilläggspensionen, det så kallade folkpensionstillägget som bestäms enligt 63 kap. 6 § 2 SFB, begränsas inte.

Om både egenlivränta och efterlevandelivränta betalas ut bör pensionen först samordnas med efterlevandelivräntan enligt Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande PRS 2011:2 *Samordning mellan allmän ålderspension och yrkeslivränta i vissa fall*. Skälet är att efterlevandelivräntan bara får samordnas med garantipension. Om egenlivräntan skulle samordnas först kunde det hända att hela garantipensionen tas i anspråk för den samordningen. Pensionen skulle då inte alls gå att samordna med efterlevandelivräntan.

8.4. Garanterat pensionsbelopp

Samordningen får inte leda till att ålderspensionen minskar hur mycket som helst. I 69 kap. 10-11 §§ SFB finns bestämmelser om det lägsta belopp som pensionen, på grund av samordningen, inte får understiga. Det beloppet är en form av garantibelopp. För den som är ogift och har hel pension är det beloppet 13 procent av prisbasbeloppet per månad. För den som är gift är motsvarande belopp 11,5 procent av prisbasbeloppet. Av reglerna följer också att garantibeloppet för en pensionär med delvist uttag av pension proportioneras mot uttagsdelen. Den som exempelvis är ogift och har halv pension får alltså ett garantibelopp på $0,5 \times 13 = 6,5$ procent av prisbasbeloppet.

Garantibeloppet avser all pension enligt SFB, dvs. såväl garantipension som inkomstgrundad ålderspension inklusive egen premiepension och premiepension till efterlevande.

8.5. Beräkning av pension efter samordning

8.5.1. Om endast inkomstgrundad pension betalas ut

Egenlivränta

Har pensionstagaren endast rätt till inkomstgrundad pension, görs samordning med egenlivränta så att det samordningsbara livräntebeloppet dras av från, i första hand tilläggspensionen inklusive eventuellt garantitillägg och, om denna inte förslår, i andra hand från inkomstpensionen. Samordningen får inte förorsaka att det återstående pensionsbeloppet – inklusive premiepensionen – per månad räknat understiger garantibeloppet. Detta har pensionstagaren alltid rätt till.

Efterlevandelivränta

När det gäller inkomstgrundad pension, görs ingen samordning med efterlevandelivränta.

8.5.2. Om endast garantipension betalas ut

Egenlivränta och efterlevandelivränta

Har pensionstagaren utöver livränta endast rätt till garantipension, dras det samordningsbara beloppet från denna. Samordningen får inte förorsaka att återstoden av garantipensionen understiger garantibeloppet. Pensionstagaren har alltid rätt till garantibeloppet. På garantipension görs samordning med både egenlivränta och efterlevandelivränta.

8.5.3. Om både inkomstgrundad pension och garantipension betalas ut

Föreligger rätt till både inkomstgrundad pension och garantipension görs samordning med yrkesskadelivränta i följande ordning.

1. Garantipensionen minskas med det samordningsbara livräntebeloppet så långt garantipensionen räcker till.
2. **Efterlevandelivränta**
Om livräntan är en efterlevandelivränta, ska någon ytterligare samordning inte göras. Kontroll görs så att samordningen inte orsakar att den återstående pensionen blir lägre än garantibeloppet. Är den lägre, har pensionstagaren ändå rätt till det garanterade beloppet i form av garantipension. Detta gäller givetvis inte om garantipensionen understiger det garanterade beloppet av någon annan anledning än samordningen. Samordningen är därefter klar.
3. **Egenlivränta**
Är livräntan en egenlivränta och är det samordningsbara beloppet större än garantipensionen före samordning, ska samordningen fortsättas genom avdrag på tilläggspensionen inklusive eventuellt garantitillägg. Vid behov

görs därefter avdrag på inkomstpensionen. Samordning får dock inte göras med premiepension.

Kontroll görs så att samordningen inte orsakar att den återstående summan av inkomstgrundad pension (inklusive premiepension) blivit lägre än garantibeloppet. Är den lägre, har pensionstagaren rätt till det garanterade beloppet i form av inkomstgrundad pension, såvida inte den pensionen understiger garantibeloppet av någon annan anledning än samordningen.

Exempel

En gift pensionstagare med hel ålderspension har en egenlivränta på 49 000 kronor. Prisbasbeloppet antas vara 45 500 kronor. Pensionspoäng antas ha tillgodoräknats för år innan skadan inträffade. Pensionsbeloppen före samordning antas vara

- Premiepension = 3 790 kronor
- Inkomstpension = 33 710 kronor
- Tilläggs pension (inkl. ev. garantitillägg) = 30 040 kronor
- Garantipension = 14 193 kronor

Garantibeloppet beräknas till $0,115 \times 45\,500 = 5\,233$ kronor per månad.

Det samordningsbara livräntebeloppet beräknas till

$$\frac{3 \times (49\,000 - \frac{45\,500}{6})}{4} = 31\,063 \text{ kronor}$$

Vid samordning med garantipensionen dras 14 193 kronor av det samordningsbara livräntebeloppet från garantipensionen så att denna pension reduceras till 0 kronor. Återstående $31\,063 - 14\,193 = 16\,870$ kronor av det samordningsbara beloppet dras av från den inkomstgrundade pensionen, i första hand från tilläggs pensionen. Avdragen visas i följande uppställning.

	Före avdrag	Avdrag	Efter avdrag
Garantipension	14 193	14 193	0
Tilläggs pension	30 040	16 870	13 170
Inkomstpension	33 710	0	33 710
Premiepension (samordnas inte)	3 790	–	3 790
Summa avdrag		31 063	
Summa pension per år efter avdrag			50 670
Summa pension per månad efter avdrag			4 223

Eftersom pensionens månadsbelopp (4 223 kronor) understiger garantibeloppet (5 233 kronor), har pensionstagarens rätt till

garantibeloppet. För att den sammanlagda årspensionen ska bli $12 \times 5\,233 = 62\,796$ kronor ska avdraget på tilläggspensionen därför begränsas till 4 744 kronor i stället för 16 870 kronor. Pensionsbeloppen efter avslutad samordning kommer att bli följande.

	Före samordn.	Avdrag	Efter samordn.
Garantipension	14 193	14 193	0
Tilläggspension	30 040	4 744	25 296
Inkomstpension	33 710	0	33 710
Premiepension (samordnas inte)	3 790	—	3 790
Summa avdrag		18 937	
Summa pension per år			62 796
Summa pension per månad (= garantibeloppet)			5 233

Exempel

En ogift pensionstagare med hel ålderspension har en efterlevandelivränta på 18 247 kronor och en egenlivränta på 28 603 kronor. Prisbasbeloppet antas vara 40 700 kronor. Pensionspoäng antas ha tillgodoräknats för år innan den skada inträffade som legat till grund för egenlivräntan. Pensionsbeloppen före samordning har beräknats till

- Premiepension = 5 670 kronor
- Inkomstpension = 41 090 kronor
- Tilläggspension (inkl. ev. garantitillägg) = 34 510 kronor
- Garantipension = 16 273 kronor

Garantibeloppet beräknas till $0,13 \times 40\,700 = 5\,291$ kronor per månad.

Efterlevandelivräntans samordningsbara belopp blir

$$\frac{3 \times \left(18\,247 - \frac{40\,700}{6} \right)}{4} = 8\,598 \text{ kronor}$$

och motsvarande belopp för egenlivräntan blir

$$\frac{3 \times \left(28\,603 - \frac{40\,700}{6} \right)}{4} = 16\,365 \text{ kronor.}$$

Vid samordning med garantipensionen dras först efterlevandelivräntans samordningsbara belopp (8 598 kronor) från garantipensionen. Från återstående garantipension ($16\,273 - 8\,598 = 7\,675$ kronor) dras det samordningsbara beloppet avseende egenlivräntan så långt garantipensionen räcker till. Därefter dras resten av egenlivräntans

samordningsbelopp (16 365 – 7 675 = 8 690 kronor) från tilläggspensionen. Avdragen visas i följande uppställning.

	Före avdrag	Avdrag	Efter avdrag
Garantipension	16 273	16 273	0
Tilläggspension	34 510	8 690	25 820
Inkomstpension	41 090	0	41 090
Premiepension (samordnas inte)	5 670	–	5 670
Summa avdrag		24 963	
Summa pension per år			72 580
Summa pension per månad			6 048

En jämförelse med garantibeloppet (5 291 kronor) visar att pensionens månadsbelopp (6 048 kronor) överstiger garantibeloppet. Ålderspensionen betalas därför ut med de belopp som framgår av uppställningen.

8.6. Om sjukersättning eller efterlevandepension betalas ut

En pensionstagare kan vara berättigad till sjukersättning eller efterlevandepension samtidigt som hon eller han har ålderspension. Yrkesskadelivränta samordnas i sådana fall i första hand med sjukersättningen respektive efterlevandepensionen, enligt de samordningsbestämmelser som gäller för dessa förmåner i 36 kap. 3 § SFB respektive 85 kap. 3 § SFB. Den del av det samordningsbara livräntebeloppet som därigenom eventuellt inte kan dras av från sjukersättningen eller efterlevandepensionen, samordnas med den inkomstgrundade pensionen och garantipensionen. Den samordningen görs enligt bestämmelserna i 69 kap. SFB, dvs. på det sätt som beskrivs i denna vägledning. (prop. 1997/98:151 s. 479 och prop. 1997/98:152 avsnitt 11.2 s. 117)

8.7. Återfall i sjukdom

Om den skada som livränta betalas ut för, medför ett återfall i en sjukdom som berättigar till sjukpenning från yrkesskadeförsäkringen, ska det anses som om livränta betalas ut under sjukdomstiden (69 kap. 5 § SFB). Även under sjukdomstiden ska alltså samordningen ske med det belopp som motsvarar den samordningsbara livräntan.

8.8. Livränta som helt eller delvis har bytts ut mot engångsbelopp

En beviljad yrkesskadelivränta kan enligt 16 § fjärde stycket lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring helt eller delvis eller för viss tid bytas ut mot ett engångsbelopp. Det kallas för en kapitalutbytt livränta. Har ett sådant utbyte

förekommit ska livräntan ändå samordnas med ålderspensionen som om den fortsatte att betalas ut löpande (69 kap. 9 § SFB).

Man kan urskilja tre typfall beroende på om hela livräntan är kapitalutbytt och om livräntan har bytts ut vid ett eller flera tillfällen. Typfallen beskrivs i avsnitten 8.8.1 – 8.8.3.

8.8.1. Hela livräntan är utbytt vid ett och samma tillfälle

Vid varje samordningstillfälle ska man ta hänsyn till livräntan beräknad utifrån det prisbasbelopp (eller basbelopp om utbytet skedde före 1999) som gällde omedelbart före utbytestidpunkten, dvs. det prisbasbelopp som den sista löpande livräntan betalades ut efter. Byttes livräntan ut före 1982 ska basbeloppet för januari utbytesåret användas. Trots att livräntan är kapitalutbytt finns fortfarande en livräntefaktor beräknad för livräntan. Det belopp som ska användas som underlag för beräkning av det samordningsbara beloppet, dvs. det som motsvarar en löpande livräntas årsbelopp, beräknas genom att det nämnda prisbasbeloppet multipliceras med den för beräkningstidpunkten aktuella livräntefaktorn.

Exempel

En man född 1951 har haft en yrkesskadelivränta, som han i april 1992 fick helt utbytt mot ett engångsbelopp. Mannen har ålderspension som är samordnad med livräntan och år 2018 i samband med att han fyller 67 år gör Försäkringskassan en omräkning av livräntefaktorn som innebär att den minskar från 1,62 till 1,40. Basbeloppet vid utbytestidpunkten var 45 500 kronor. Mannens ålderspension från 67 år ska räknas om med anledning av detta. Det belopp som motsvarar en löpande livräntas årsbelopp ska beräknas till $1,40 \times 45\,500 = 63\,700$ kronor.

8.8.2. Hela livräntan är utbytt i omgångar

Om en yrkesskadelivränta är helt kapitalutbytt, men utbytet har gjorts i flera steg kan det belopp som motsvarar årsbeloppet inte beräknas på samma sätt som när hela livräntan kapitalutbytts vid ett tillfälle. Uppgift om ”årsbeloppet” måste pensionshandläggaren få från Försäkringskassans yrkesskadeenhet.

Exempel

En kvinna som är född 1945 beviljades en yrkesskadelivränta 1972. Några år senare fick hon efter ansökan en del av den utbytt mot ett engångsbelopp och efter ytterligare några år ansökte och fick hon även resten av livräntan kapitalutbytt. År 2010 när kvinnan blir 65 år ansöker hon om sin ålderspension. Efter kontakt med Försäkringskassans yrkesskadeenhet, får ålderspensionshandläggaren besked om att det belopp som motsvarar ett årsbelopp är 62 140 kronor. Detta belopp, som ska användas vid beräkning av det samordningsbara beloppet, avser hela livräntan även om utbytet skett i omgångar.

Två år senare, när kvinnan blir 67 år, räknar yrkesskadeenheten om livräntan. Även vid detta tillfälle ska ålderspensionen räknas om och handläggaren måste på nytt kontakta yrkesskadeenheten som meddelar att det nya årsbeloppet ska anses vara 56 770 kronor.

8.8.3. Delar av livräntan är utbytt vid ett tillfälle eller i omgångar

Har delar av en livränta kapitalutbytt så att en löpande livränta återstår, måste två belopp läggas samman för att få fram det belopp som i samordningen ska motsvara hela livräntans årsbelopp. Det ena beloppet är den löpande delens årsbelopp beräknad utifrån aktuell livräntefaktor och aktuellt prisbasbelopp. Det andra beloppet, som avser den utbytta delen, eller de utbytta delarna om utbytet skett i omgångar, kan inte handläggaren beräkna själv. Besked om det beloppet får handläggaren från Försäkringskassans yrkesskadeenhet.

Exempel

En man beviljades yrkesskadelivränta 1970. Han har därefter fått större delen av sin livränta kapitalutbytt och utbytet har gjorts i två omgångar. När mannen ansöker om sin ålderspension vid 66 års ålder utges den återstående löpande livräntan efter faktorn 0,49. Prisbasbeloppet är då 41 000 kronor. Pensionshandläggaren kontaktar yrkesskadeenheten och får besked om att de utbytta delarna motsvaras av ett årsbelopp på 38 093 kronor. Det totala belopp som ska ligga till grund för beräkning av det samordningsbara beloppet beräknas till $0,49 \times 41\,000 + 38\,093 = 58\,183$ kronor.

8.8.4. Det samordningsbara beloppet

Efter det att det belopp som motsvarar årsbeloppet för en löpande livränta har fastställts enligt något av de tre typfallen ovan ska det samordningsbara livräntebeloppet beräknas. Det görs enligt beskrivningen i avsnitt 8.2 *Beräkning av samordningsbart livräntebelopp*. Av det avsnittet framgår att det är prisbasbeloppet som gäller för beräkningstidpunkten som ska användas när det så kallade fribeloppet ska beräknas.

9. Avdrag inför utbetalning

Utbetalningar av pensionsförmåner och övriga ersättningar från Pensionsmyndigheten görs genom Försäkringskassans utbetalningssystem.

Avsnitt 9.1 beskriver den avräkning från en retroaktiv utbetalning av ålderspension som i vissa fall ska göras när en annan förmån tidigare har utgetts för samma tid. Avsnitt 9.2 behandlar övriga avdrag som kan förekomma inför retroaktiv eller löpande utbetalning av ålderspension. Eftersom ålderspension betalas ut tillsammans med vissa andra förmåner som också utbetalas varje månad – exempelvis andra pensionsförmåner – betraktas i förekommande fall hela den försäkrades utbetalningssituationen när dessa avdrag ska göras.

9.1. Då annan förmån har betalats ut för retroaktiv tid

Eftersom ålderspension vanligtvis inte kan beviljas förrän tidigast från och med ansökningsmånaden, ska pensionen oftast inte betalas ut retroaktivt. Men det kan inträffa, exempelvis om handläggningen blir fördröjd av någon anledning eller om ansökan kommer in via en institution i ett annat EU/EES-land.

Har en pensionssökande fått annan ersättning än ålderspension genom beslut som har fattats av Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan eller en arbetslöshetskassa, för samma tid som ålderspensionen ska betalas ut retroaktivt, ska avdrag göras på den retroaktiva pensionen (107 kap. 2 § SFB). Avdraget ska motsvara det belopp som överstiger det som skulle ha betalats ut för perioden, om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt. En person ska således inte kunna få högre sammanlagd ersättning på grund av att kännedom om båda besluten inte finns när det första beslutet fattas. Avräkningen ska göras för hela den retroaktiva perioden även om den först beviljade ersättningen inte betalats ut löpande (prop. 1992/93:30, s. 39). Det kan knappast bli aktuellt att dra av andra förmåner än äldreförsörjningsstöd, bostadstillägg eller efterlevandepension i form av änkepension på retroaktiv ålderspension.

Genom det rättsliga ställningstagandet FKRS 2006:11 har Försäkringskassan slagit fast att det inte ska göras någon omföring av belopp mellan de aktuella förmånerna vid avdrag enligt 107 kap. 2 § SFB. Detta ställningstagande ska tillsvidare tillämpas även av Pensionsmyndigheten. Om exempelvis äldreförsörjningsstöd (ÄFS) har betalats ut under den tid för vilken ålderspension senare beviljas retroaktivt, ska de belopp som betalats ut som ÄFS även i fortsättningen betraktas som ÄFS. Det gäller trots att ÄFS inte skulle ha beviljats – eller beviljats med ett lägre belopp – om det redan när beslutet om ÄFS fattades hade varit känt att ålderspension skulle komma att beviljas för samma tid.

9.2. Övriga avdrag

Förutom avdragen i avsnitt 9.1 kan det i ett ärende om ålderspension vara aktuellt att göra avdrag

- för preliminär skatt

- för särskild inkomstskatt för bosatta utomlands(SINK)
- vid institutionsvistelse i vissa fall (106 kap. 27-29 §§ SFB)
- för kvittning för fordran (108 kap. 22 § SFB)
- för utmätning (enligt beslut av Kronofogdemyndigheten)
- för erhållet bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) (107 kap. 5 § SFB)
- för fordran från utländskt socialförsäkringsorgan (art. 72 EG-förordning 987/2009)
- efter överenskommelse med pensionstagaren, t.ex. i samband med en avbetalningsplan.

Bistånd enligt socialtjänstlagen och i vissa fall utländskt socialförsäkringsorgans fordran kan endast dras av vid en retroaktiv utbetalning. De övriga avdragen kan förekomma vid såväl löpande månadsutbetalning som vid retroaktiv utbetalning.

10. Rätten till pension med hänsyn till bosättningsland

I detta kapitel redogörs för bestämmelserna om rätten till inkomstgrundad ålderspension (avsnitt 10.1) och garantipension (avsnitt 10.2) beroende på bosättningsland.

10.1. Inkomstgrundad pension

Eftersom de inkomstgrundade formerna av ålderspension – inkomstpension, tilläggspension och premiepension – är intjänade av den enskilde och grundas på inbetalda avgifter, betalas de ut oberoende av i vilket land den försäkrade är bosatt.

10.2. Garantipension

10.2.1. Vid bosättning i Sverige

Garantipensionen finansieras av svenska staten genom statsbudgeten. Därför betalas garantipension enligt huvudregeln endast ut till den som är bosatt i Sverige (5 kap. 14 § andra stycket SFB). En person som har sitt egentliga hemvist i landet anses bosatt här (5 kap. 2 § SFB). Den som flyttar till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år, anses också bosatt i landet om inte synnerliga skäl talar mot det (5 kap 3 § första stycket SFB) (se avsnitt 5.4.3 *Den som kommer till Sverige*).

10.2.2. Vid flyttning till annat land inom EU/EES m.m.

Garantipension ska betalas ut även efter utflyttning från Sverige, om det gäller en person som omfattas av EG:s lagstiftning på socialförsäkringsområdet och denne flyttar till ett land som omfattas av EG-rätten, dvs. till ett annat EU- eller EES-land eller till Schweiz. Det framgår av 5 kap. 17 a § SFB att rätten till garantipension ska bestå vid en flytt till ett annat EU-, EES-land eller Schweiz. Denna bestämmelse trädde ikraft 1 december 2018 och är tillfällig. Lagen gäller till och med december 2019.

Anledningen till att rätten att få behålla garantipensionen vid flytt inom EU/EES regleras i nationell lagstiftning är en EU-dom som säger att den svenska garantipensionen nu ska betraktas som en minimiförmån. En minimiförmån enligt EU bestämmelserna behöver inte betalas ut utanför det land som beviljat förmånen. Läs också mer i vägledningen 2010:7 *EG-förordningarna 883/2004 och 987/2009 samt konventioner*.

10.2.3. Vid flyttning till land utanför EU/EES

Flyttar pensionstagaren från Sverige till ett land utanför EU/EES eller Schweiz, har hon eller han inte längre rätt att få garantipensionen utbetald. Det framgår av 5 kap. 14 § andra stycket SFB. Detta gäller dock inte om det finns en socialförsäkringskonvention som anger något annat.

Enligt 5 kap. 18 § SFB kan undantag göras från bestämmelsen om att garantipensionen inte längre ska betalas ut efter en flytt från Sverige eller från ett annat EU/EES-land eller Schweiz. Av bestämmelsen framgår att pensionen får fortsatt betalas ut efter ansökan hos Pensionsmyndigheten ”om det med hänsyn till omständigheterna skulle framstå som uppenbart oskäligt”

att dra in förmånen. Av prop. 1998/99:119, s. 149 framgår att bestämmelsen bör tillämpas restriktivt, men den innehåller ingen närmare beskrivning av när sådana omständigheter ska anses föreligga, utöver att bl.a. hälsoskäl kan beaktas.

Bestämmelsen i 5 kap. 18 § SFB inriktar sig dels på de fall då en förmån upphör på grund av att bosättning i Sverige eller inom EU/EES/Schweiz inte längre kan anses föreligga t.ex. vid flyttning från Sverige, dels på perioder av mer tillfällig utlandsvistelse (5 kap. 2-8 §§ och 13–15 §§ SFB samt 2 kap 6 § SFBP). I Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2000:1), som tills vidare bör tillämpas även av Pensionsmyndigheten, till 5 kap. 18 § SFB finns bland annat ett antal exempel på situationer då det kan anses vara uppenbart oskäligt att dra in en förmån. Utifrån dessa (sjukdom, naturkatastrof, krigshandlingar och transporthinder t.ex. flygstrejk) kan man dra slutsatsen att rådet inriktar sig mera på de fall det är fråga om förmåner vid tillfällig utlandsvistelse. Det allmänna rådet skulle därför inte kunna tillämpas för bedömning av rätten till ålderspension vid utlandsbosättning.

11. Sammanfattande beräkningsexempel

11.1. Några inledande kommentarer och förklaringar

11.1.1. Typer av exempel

Detta kapitel består av tre omfattande beräkningsexempel. Exempelen – som är varierade med avseende på uttagsnivå, pensionsålder m.m. – följer beräkningarna av tre tänkta personers ålderspension genom ett par eller några år och visar de omräkningar som pensionerna utsätts för. Beräkningsmomenten i exemplen är uppställda i strikt kronologisk ordning allt eftersom beräkningarna sker, från första pensionsuttaget.

- **Exempel 1**
visar beräkningen av inkomstpension för Martin som tar ut hel pension från 65 år. Dessutom visas de efterföljande årsmräkningar två år framåt. (avsnitt 11.2)
- **Exempel 2**
visar beräkningen av halv ålderspension för Anna från 63 år. Hon fortsätter att förvärvsarbeta tills hon tar ut hel pension när hon är 65 år 6 månader. Alla mellanliggande automatiska omräkningar visas också. (avsnitt 11.3)
- **Exempel 3**
visar beräkningen när Åke tar ut halv ålderspension från 65 år och fortsätter att förvärvsarbeta. Åke återkallar pensionen vid 66 år och tar återigen ut den i form av helt uttag vid 67 år då han slutar att arbeta. Exemplet innehåller också alla mellanliggande automatiska omräkningar (avsnitt 11.4).
- **Exempel 4**
visar beräkningen när Diana tar ut hel ålderspension från 68 år och 2 månader och det är balansering under det år Sture fyllde 65 år. Exemplet innehåller alla mellanliggande beräkningar och alla delförmånerna (avsnitt 11.5).

11.1.2. Ingångsvärden, delningstal och index

Exempelen utgår från de pensionsbehållningar m.m. som är ingångsvärden från intjänandet av ålderspension. För tilläggspensionen är även medelpoängen given i förutsättningarna. Det innebär att beräkningar av pensionsgrundande inkomster, pensionsgrundande belopp, pensionspoäng och övriga beräkningar som görs under intjänandet, inte redovisas i dessa exempel.

I möjligaste mån har de verkliga fastställda delningstalen och inkomstindexen använts. I övrigt har de antagits ha värden som, med utgångspunkt från de fastställda, verkar rimliga.

Exempelen utgår från att det inte kommer att fastställas balansindex för något år.

11.1.3. Avrundningar

För enkelhetens skull har inga ören angetts i beloppsberäkningarna. Avrundning görs i varje beräkningssteg till närmaste antal hela kronor. Decimaler förekommer därför endast i pensionspoäng, delningstal och inkomstindex.

11.1.4. Interpolering av delningstal

Vid beräkning av delningstal för tidpunkter som inte sammanfaller med den försäkrades födelsemånad används en metod som kallas interpolering (se prop. 1997/98:151 s. 385 – 386). Beräkningen görs enligt följande formel.

$$D_{n/m} = D_n + (D_{n+1} - D_n) \times \frac{m}{12}$$

där

- $D_{n/m}$ = delningstalet som ska beräknas för åldern n år och m månader
- D_n = delningstalet för den månad den försäkrade fyller n år
- D_{n+1} = delningstalet för den månad den försäkrade fyller $n+1$ år
- m = det antal månader som den försäkrades ålder överstiger n år och för vilken beräkningen sker

Principen innebär att skillnaden mellan delningstalen för de båda hela antal år som omger tidpunkten för vilken beräkningen ska göras, fördelas i tolv lika delar; en för varje månad.

Resultatet avrundas till två decimaler.

Exempel

Delningstalet vid åldern 65 år 7 månader ska beräknas för en person som är född 1941. De fastställda delningstalen för 65 år respektive 66 år är 15,81 respektive 15,23. Vid 65 år 7 månader blir delningstalet

$$D_{65/7} = D_{65} + (D_{66} - D_{65}) \times \frac{7}{12} = 15,81 + (15,23 - 15,81) \times \frac{7}{12} = 15,4716.....$$

Det sökta delningstalet är alltså 15,47.

11.1.5. Använda förkortningar

I detta kapitel har av praktiska skäl de vedertagna förkortningar på delförmåner m.m. som finns i verksamheten använts. Det gäller dock inte i rubriker på högre nivå, där förmånsnamnen har skrivits ut. De förkortningar som förekommer är följande.

Förkortning	Förklaring
ÅP	ålderspension
PBH	pensionsbehållning
IP	inkomstpension
TP	tilläggs pension
GARP	garantipension
IP-G94	det värde på inkomstpensionen som ska användas vid beräkning av garantitillägget
IP-GARP	det värde på inkomstpensionen som ska användas vid beräkning av garantipensionen
TP-GARP	det värde på tilläggs pensionen som ska användas vid beräkning av garantipensionen
G94-GARP	det värde på garantitillägget som ska användas vid beräkning av garantipensionen
Balansering	Den beräkning som ska göras på tilläggs pensionen vid 65 år om det finns ett balansindex fastställt.

11.2. Exempel 1: Beräkning av inkomstpension vid helt uttag från 65 år och de efterföljande två årsomräkningarna

Förutsättningar

- Martin är född i juli 1941.
- Han tar ut hel ÅP fr.o.m. 65-års månaden, dvs. juli 2006.
- PBH vid uttagstidpunkten antas vara 520 000 kronor. Det är den PBH som beräknades vid senaste årsskiftet och är grundad på inkomster intjänade t.o.m. 2004.
- Delningstalet för den som är född 1941 med pensionsuttag vid 65 år 0 månader = 15,81.
- Inkomstindex är 121,65 för 2006 och 125,57 för 2007 och antas bli 127,91 för 2008.

Exemplet visar endast beräkningen av IP.

Inkomstpension för 2006

$$\frac{520000}{15,81} = 32\,891 \text{ kronor per år}$$

Årsomräkning 2006/2007

1. Följsamhetsindexering av utgående IP

$$\frac{32891 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 33\,416$$

2. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i juli 1941 är i januari 2007 = 15,52 eftersom Martin då är 65 år 6 månader. Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 65 år 0 månader (15,81) och den som blir 66 år 0 månader (15,23).

$$33\,416 \times 15,52 = 518\,616$$

3. PBH per 2006-12-31

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2005
- arvsvinster och inkomstindexering på denna pensionsrätt för hela 2006
- arvsvinster och inkomstindexering på den PBH Martin hade under 2006 innan pensionen togs ut, dvs. tiden januari–juni
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i föregående punkter.

Summan av beloppen efter avdraget för förvaltningskostnader antas vara 23 401 kronor. Beloppet utgör ny PBH per 2006-12-31.

4. Nytt underlag för beräkning av IP för 2007

Det nya underlaget utgörs av den ”återlagda” pensionen och den nya PBHn.

$$518\,616 + 23\,401 = 542\,017$$

5. IP för 2007

Samma delningstal som används för återläggningen används också här.

$$\frac{542\,017}{15,52} = \mathbf{34\,924 \text{ kronor per år}}$$

Årsomräkning 2007/2008

1. Följsamhetsindexering av utgående IP

$$\frac{34\,924 \times 127,91}{1,016 \times 125,57} = 35\,015$$

2. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i juli 1941 är i januari 2008 = 14,94 eftersom Martin då är 66 år 6 månader. Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 66 år 0 månader (15,23) och den som blir 67 år 0 månader (14,65).

$$35\,015 \times 14,94 = 523\,124$$

3. PBH per 2007-12-31

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2006,
- arvsvinster och inkomstindexering på nämnda pensionsrätt för hela 2007
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i föregående punkter.

Summan av beloppen efter avdrag för förvaltningskostnader antas vara 53 118 kronor. (Att beloppet är förhållandevis högt jämfört med föregående år beror på att inkomster fr.o.m. det 65:e året endast ger pensionsrätt för IP, och då fullt ut med 20 tjugondelar). Beloppet utgör ny PBH per 2007-12-31.

4. Nytt underlag för beräkning av IP för 2008

Det nya underlaget utgörs av den "återlagda" pensionen och den nya PBHn.

$$523\,124 + 53\,118 = 576\,242$$

5. IP för 2008

Samma delningstal som används för återläggningen används också här.

$$\frac{576\,242}{14,94} = \mathbf{38\,570 \text{ kronor per år}}$$

11.3. Exempel 2: Beräkning av halv ålderspension från 63 år (under fortsatt förvärvsarbete) och senare helt uttag vid 65 år 6 månader inklusive mellanliggande omräkningar

Förutsättningar

- Anna är född i maj 1943.
- Hon tar ut halv ÅP fr.o.m. 63-års månaden, dvs. maj 2006.
- Hon fortsätter att förvärvsarbета halvtid samtidigt som pensionen utges.
- PBH vid uttagstidpunkten antas vara 571 422 kronor. Det är den PBH som beräknades vid senaste årsskiftet och är grundad på inkomster intjänade t.o.m. 2004.
- Delningstalet för den som är född 1943 med pensionsuttag vid 63 år 0 månader = 16,78. Detta delningstal är preliminärt eftersom uttaget är från tid före 65 år.
- Medelpoängen = 3,91.
- Anna är gift, har alltid bott i Sverige och har 30 år med pensionspoäng.
- Prisbasbeloppet är 39 700 kronor för 2006, 40 300 kronor för 2007 och antas bli 40 700 kronor för 2008.
- Inkomstindex är 121,65 för 2006, 125,57 för 2007 och antas bli 127,91 för 2008.
- Fr.o.m. november 2008 (vid 65 år 6 månader) tar Anna ut hel pension.

Exemplet visar beräkningen av IP, TP och GARP.

Pension 2006

Inkomstpension

Eftersom endast halv pension tas ut, ska bara halva PBHn användas.

$$\frac{571422}{2} = 285711$$

Den halvan som inte används för pensionsuttaget (285 711 kronor) ligger kvar som PBH.

IP blir

$$\frac{285711}{16,78} = 17027$$

Tilläggspension

Pensionen ska reduceras till 88 procent av hel pension på grund av 24 månaders uttag före 65 år.

TP blir

$$\frac{0,88 \times \frac{11}{20} \times \left(\frac{60 \times 3,91 \times 39\,700 \times 30}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 30}{100 \times 30} \right)}{2} = 30\,081$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	17 027
Tilläggs pension	30 081
Summa	47 108 kronor per år

Årsomräkning 2006/2007

Inkomstpension

1. Följsamhetsindexering av utgående IP

$$\frac{17\,027 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 17\,299$$

2. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i maj 1943 är i januari 2007 = 16,39 eftersom Anna då är 63 år 8 månader. Värde är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 63 år 0 månader (16,78) och den som blir 64 år 0 månader (16,19).

$$17\,299 \times 16,39 = 283\,531$$

3. PBH per 2006-12-31

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2005
- arvsvinster och inkomstindexering på nämnda pensionsrätt för hela 2006
- arvsvinster och inkomstindexering på den PBH som Anna hade under 2006, dvs. "hela" den PBH hon hade innan pensionen togs ut (perioden januari–april) och den del som inte låg till grund för pensionsuttaget under resten av året
- PBH som motsvarar uttagen del av pensionen
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i föregående punkter.

Summan av de 3 första beloppen och efter avdrag för förvaltningskostnaderna i den sista punkten antas vara 24 817 kronor. För beräkning av ny PBH per 2006-12-31 läggs detta belopp samman med PBH som motsvarar uttagen pension.

$$285\,711 + 24\,817 = 310\,528$$

4. Nytt underlag för beräkning av IP för 2007

Det nya underlaget utgörs av den återlagda pensionen och den nya PBHn.

$$283\,531 + 310\,528 = 594\,059$$

5. IP för 2007

Eftersom fortfarande endast halv pension tas ut, ska bara halva PBHn användas.

$$\frac{594\,059}{2} = 297\,030$$

Den halvan som inte används för pensionsuttaget (297 029 kronor) ligger kvar som PBH.

Samma delningstal som användes för omräkningen av inkomstpensionen som betalas ut till pensionsbehållning (se punkt 2 ovan) används också här.

$$\frac{297\,030}{16,39} = 18\,123$$

Tilläggspension

Det förutsätts att pensionspoängen för inkomståret 2005 inte förändrar tidigare beräknad medelpoäng. Årsbeloppet för 2006 ska indexeras med förändringen av prisbasbeloppet eftersom det aktuella årsskiftet är före den tidpunkt då Anna fyller 65 år.

TP blir:

$$\frac{40\,300 \times 30\,081}{39\,700} = 30\,536$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	18 123
Tilläggspension	30 536
Summa	48 659 kronor per år

Årsomräkning 2007/2008

Inkomstpension

1. Följsamhetsindexering av utgående IP

$$\frac{18123 \times 127,91}{1,016 \times 125,57} = 18170$$

2. Omräkning p.g.a. definitivt delningstal

Anta att delningstalet efter definitiv fastställelse har beräknats till 16,73 för födda 1943 vid åldern 63 år 8 månader, vilket var Annas ålder vid föregående omräkning årsskiftet 2006/2007.

$$\frac{18170 \times 16,39}{16,73} = 17801$$

3. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i maj 1943 antas för januari 2008 bli definitivt fastställt till 16,11 (Anna är då 64 år 8 månader). Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som antas bli fastställt för den som blir 64 år 0 månader och den som blir 65 år 0 månader.

$$17801 \times 16,11 = 286774$$

4. PBH per 2007-12-31

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2006
- arvsvinster och inkomstindexering på nämnda pensionsrätt för hela 2007
- arvsvinster och inkomstindexering på den PBH som Anna hade under 2007, dvs. den del som inte låg till grund för pensionsuttaget under året.
- PBH som motsvarar uttagen del av pensionen
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i föregående punkter.

Summan av de 3 första beloppen och efter avdrag för förvaltningskostnaderna i den sista punkten antas vara 13 673 kronor. För beräkning av ny PBH per 2007-12-31 läggs detta belopp samman med PBH som motsvarar uttagen pension.

$$297\,029 \quad + \quad 13\,673 \quad = \quad 310\,702$$

5. Nytt underlag för beräkning av IP för 2008

Det nya underlaget utgörs av den återlagda pensionen och den nya PBHn.

$$286\,774 + 310\,702 = 597\,476$$

6. IP för 2008

Eftersom fortfarande endast halv pension tas ut, ska bara halva PBH användas.

$$\frac{597\,476}{2} = 298\,738$$

Den halvan som inte används för pensionsuttaget (298 738 kronor) ligger kvar som PBH.

Samma delningstal som användes för att återlägga inkomstpensionen till pensionsbehållning (se punkt 3 ovan) används också här.

$$\frac{298\,738}{16,11} = 18\,544$$

Tilläggspension

Det förutsätts att pensionspoängen för inkomståret 2006 inte förändrar tidigare beräknad medelpoäng. Årsbeloppet för 2007 ska indexeras med förändringen av prisbasbeloppet, eftersom Anna fortfarande inte fyllt 65 år.

TP blir

$$\frac{40\,700 \times 30\,536}{40\,300} = 30\,839$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	18 544	
Tilläggspension	30 839	
Summa	49 383	kronor per år

Pensionen fr.o.m. 65 år (maj 2008) då rätten till garantitillägg och garantipension provas

Inkomstpension

IP ändras inte den månad Anna fyller 65 år utan utges fortsatt med 18 544 kronor per år.

Tilläggspension

Beräkning av tilläggspension utom garantitillägg

Inte heller denna del av pensionen förändras vid 65-års månaden. TP utges med samma belopp som tidigare under året, dvs. 30 839 kronor per år.

Beräkning av garantitillägg

Fr.o.m. 65-års månaden provas rätten till garantitillägg.

Anta att

- medelpoängen beräknad utifrån poäng intjänade t.o.m. inkomståret 1994 är 3,78

- antalet intjänade år t.o.m. 1994 är 29 stycken.

Tilläggs pensionen är alltsedan det första uttaget reducerad med 0,5 procentenheter $\times$ 24 månader = 12 procent beroende på det tidiga uttaget. Det är endast den del av pensionen som tagits ut, i detta fall halva pensionen, som reducerats på detta sätt och den halvan utges alltså med 88 procent.

Beräkningen av garantitilläggets garanterade nivå görs på ett något annorlunda sätt (se avsnitt 4.3.2 *Beräkning av tillägget*). Här beräknas reduceringsfaktorn till 0,5 procentenheter $\times$ 24 månader $\times$ ett halvt uttag = 6 procent. Den garanterade nivån blir då 94 procent av fullt belopp enligt följande.

$$\frac{1}{2} \times \left(\frac{100 - 6}{100} \right) \times \left(\frac{60 \times 3,78 \times 40\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 29}{100 \times 30} \right) = 56\,454$$

IP-G94, som grundas på 18,5 % av pensionsunderlaget, ska beräknas. Anta att den PBH som ska användas i den beräkningen är 341 816 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{341816}{16,11} = 21\,218$$

Garantitillägget blir

$$56\,454 - (30\,839 + 21\,218) = 4\,397$$

Garantipension

Också rätten till GARP provas automatiskt fr.o.m. 65-årsmånaden, eftersom ansökan om den delen av pensionen redan har gjorts i samband med ansökan om det tidiga uttaget av IP och TP. (Rutinen att ansöka om GARP samtidigt med ansökan om tidigt uttag av IP och TP infördes i november 2006, dvs. efter det att Anna ansökte om sin pension redan under våren 2006. Att Anna därför inte omfattades av den nya rutinen bortses från i detta exempel.)

Eftersom Anna alltid har bott i Sverige har hon rätt till GARP med 40 fyrtiondelar.

Alla beräkningar av GARP ska göras i förhållande till helt pensionsuttag. Resultatet av beräkningen ska därefter anpassas till det uttag som är aktuellt, dvs. i Annas fall halveras eftersom hon har halv pension.

Först ska IP-GARP beräknas. För beräkningen behövs den PBH som skulle ha varit gällande om pensionen inte hade tagits ut förrän vid 65 år och dessutom grundats på en pensionsrätt på 18,5 % av pensionsunderlaget. Anta att den PBHn är 713 228 kronor. Delningstalet för åldern 65 år 0 månader för den som är född i maj 1943 antas definitivt fastställas till 15,96.

IP-GARP blir

$$\frac{713228}{15,96} = 44\,688$$

TP-GARP, dvs. tilläggspensionen beräknad som om den togs ut vid 65 år blir

$$\frac{11}{20} \times \left(\frac{60 \times 3,91 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} \right) = 70\,087$$

Eftersom garantitillägget beräknades till 4 397 kronor vid halv pension och beräkningen utgick från en reducerad garantinivå p.g.a. det tidiga uttaget, ska garantitillägget för beräkning av GARP både räknas upp med samma procenttal som TP är reducerad med, dvs. 12 procentenheter och räknas upp till hel nivå. Men det är alltså bara tillägget som gäller för halv pension (dvs. 4 397 kr.) som ska räknas upp. Därefter läggs ytterligare 4 397 kronor till för att få ett belopp anpassat för hel GARP.

G94-GARP blir då

$$(4\,397 \times 1,12) + 4\,397 = 9\,322$$

Summera IP-GARP, TP-GARP och G94-GARP:

$$44\,688 + 70\,087 + 9\,322 = 124\,097$$

GARPs basnivå för gift person är

$$1,9 \times 40\,700 = 77\,330$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$1,14 \times 40\,700 + 0,48 \times (124\,097 - 1,14 \times 40\,700) = 83\,694$$

GARP beräknad för hel pension blir

$$77\,330 - 83\,694 < 0$$

(Om beräkningen hade resulterat i ett positivt tal, dvs. medfört att GARP skulle ha utgetts, skulle beloppet ha halverats eftersom Anna har halv pension.)

Sammanlagd pension

Inkomstpension	18 544
Tilläggspension utom garantitillägg	30 839
Garantitillägg	4 397
Garantipension	0
Summa	53 780 kronor per år

Ansökan om hel pension fr.o.m. november 2008 vid 65 år 6 månader

Inkomstpension

1. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i maj 1943 antas för november 2008 bli fastställt till 15,67 (Anna är då 65 år 6 månader), vilket är ett interpolerat

värde mellan vad som gäller för den som blir 65 år 0 månader och den som blir 66 år 0 månader.

$$18\,544 \times 15,67 = 290\,584$$

2. Sammanläggning med PBH motsvarande uttagen pension

$$290\,584 + 298\,738 = 589\,322$$

3. Beräkning av hel IP

Eftersom hel pension ska utges, ska hela PBH användas.

$$\frac{589\,322}{15,67} = 37\,608$$

Tilläggspension

Beräkning av tilläggspension utom garantitillägg

Den halva TP som Anna hittills tagit ut ska reduceras till 88 procent av oreducerad pension på grund av 24 månaders uttag före 65 år. Den ”nya” halvan ska räknas upp med $0,7\% \times 6 \text{ mån.} = 4,2\%$ eftersom den börjar tas ut 6 månader efter 65-års månaden.

$$\frac{0,88 \times \frac{11}{20} \times \left(\frac{60 \times 3,91 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} \right)}{2} +$$

$$\frac{1,042 \times \frac{11}{20} \times \left(\frac{60 \times 3,91 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} \right)}{2} = 67\,354$$

Beräkning av garantitillägg

Vid beräkningen av garantitillägget vid 65-års månaden antogs att medelpoängen utifrån poäng intjänade t.o.m. inkomståret 1994 är 3,78 och att till samma tidpunkt intjänade antal poängår var 29 stycken.

Halva TPn har reducerats med 12 % p.g.a. uttaget före 65 år och den andra halvan är uppräknad med 4,2 %. Reduceringen, men däremot inte uppräknningen, ska inverka på beräkningen av den garanterade nivån. Eftersom reduceringen är 12 % blir den 6 % beräknad på hela pensionen. Den garanterade nivån ska därför reduceras till 94 %, dvs. multipliceras med faktorn 0,94.

Den garanterade nivån på den sammanlagda inkomstgrundade pensionen blir

$$0,94 \times \left(\frac{60 \times 3,78 \times 40\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 29}{100 \times 30} \right) = 112\,908$$

Anta att den PBH som ska användas för IP-G94 (grundad på 18,5 % av pensionsunderlaget) är 683 632 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{683632}{15,67} = 43\,627$$

Garantitillägget blir

$$112\,908 - (67\,354 + 43\,627) = 1\,927$$

Garantipension

Vid beräkningen av Annas pension från och med maj 2008 då hon fyllde 65 år antogs att den PBH som ska användas för beräkning av IP-GARP är 713 228 kronor. Den PBHn används också nu. Delningstalet har antogs vara definitivt fastställt till 15,96 för åldern 65 år 0 månader för den som är född i maj 1943.

IP-GARP blir

$$\frac{713228}{15,96} = 44\,688$$

TP-GARP blir

$$\frac{11}{20} \times \left(\frac{60 \times 3,91 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 40\,700 \times 30}{100 \times 30} \right) = 70\,087$$

Garantitillägget beräknades till 1 927 kronor. Eftersom beräkningen utgick från en reducerad garantinivå p.g.a. det tidiga uttaget, ska G94-GARP räknas upp med samma procenttal som TP är reducerad med, dvs. 6 procentenheter.

G94-GARP blir

$$1\,927 \times 1,06 = 2\,043$$

Summera IP-GARP, TP-GARP och G94-GARP:

$$44\,688 + 70\,087 + 2\,043 = 116\,818$$

GARPs basnivå för gift person är

$$1,9 \times 40\,700 = 77\,330$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$1,14 \times 40\,700 + 0,48 \times (116\,818 - 1,14 \times 40\,700) = 80\,200$$

GARP blir

$$77\,330 - 80\,200 < 0$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	37 608	
Tilläggs pension utom garantitillägg	67 354	
Garantitillägg	1 927	
Garantipension	0	
Summa	106 889	kronor per år

11.4. Exempel 3: Beräkning av halv ålderspension från 65 år (under fortsatt förvärvsarbete), återkallelse vid 66 år 1 månad och helt uttag vid 67 då förvärvsarbetet upphör; allt inklusive mellanliggande årssomräkningar

Förutsättningar

- Åke är född i februari 1941.
- Han tar ut halv ÅP fr.o.m. 65-årsmånaden, dvs. februari 2006.
- Han fortsätter att förvärvsarbeta heltid ända fram till 67-årsmånaden.
- PBH vid uttagstidpunkten är 462 873 kronor. Det är den PBH som beräknades vid senaste årsskiftet och är grundad på inkomster intjänade t.o.m. 2004.
- Delningstalet för den som är född 1941 med pensionsuttag vid 65 år 0 månader = 15,81.
- Medelpoängen = 6,50
- Åke är gift, har bott utomlands åren 1986–1995 och har 28 år med pensionspoäng då pensionen ska beviljas första gången fr.o.m. februari 2006.
- Prisbasbeloppet är 39 700 kronor för 2006, 40 300 kronor för 2007 och antas bli 40 700 kronor för 2008.
- Inkomstindex är 121,65 för 2006, 125,57 för 2007 och antas bli 127,91 för 2008.
- Fr.o.m. mars 2007 återkallas pensionen.
- Fr.o.m. februari 2008 ansöker Åke om hel pension.

Exemplet visar beräkningen av IP, TP och GARP.

Pension 2006

Inkomstpension

Eftersom endast halv pension tas ut, ska bara halva PBHn användas.

$$\frac{462873}{2} = 231437$$

Den halvan som inte används för pensionsuttaget (231 436 kronor) ligger kvar som PBH.

Delningstalet är definitivt beräknat.

IP blir

$$\frac{231437}{15,81} = 14\,639$$

Tilläggs pension

Beräkning av tilläggs pension utom garantitillägg

TP blir

$$\frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 28}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 28}{100 \times 30} \right) = 56\,418$$

Beräkning av garantitillägg

Anta att

- den medelpoäng som beräknats utifrån poäng intjänade t.o.m. inkomståret 1994 är 6,50
- antalet poängår år t.o.m. 1994 är 19 stycken.

Den garanterade nivån blir

$$\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 19}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 19}{100 \times 30} = 58\,898$$

Anta att den halva PBH som ska användas för IP-G94 (grundad på 18,5 % av pensionsunderlaget) är 261 080 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{261080}{15,81} = 16\,514$$

Garantitillägget blir

$$58\,898 - (56\,418 + 16\,514) < 0$$

Garantipension

Fr.o.m. det 16:e levnadsåret t.o.m. det 64:e levnadsåret är det 49 år. Eftersom Åke har varit bosatt utomlands under 10 års tid, har han bott i Sverige i 39 år och har därför rätt till 39 fyrtiondels GARP. Beräkningen av GARP görs alltid utifrån de belopp som gäller vid helt pensionsuttag. Andelsberäkningen görs därefter på den slutligt framräknade GARP:en.

Den PBH som ska användas för beräkning av IP-GARP, dvs. den PBH ska grundas på en pensionsrätt på 18,5 % av pensionsunderlaget antas vara 522 160 kronor. Det är samma PBH som använts som underlag för beräkning

av garantitillägget, men med den skillnaden att här används hela i stället för halva PBH eftersom beräkningen först ska göras för hel GARP.

IP-GARP blir

$$\frac{522160}{15,81} = 33027$$

TP-GARP blir

$$\frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 28}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 28}{100 \times 30} \right) = 112837$$

vilket är det dubbla beloppet jämfört med vad TP beräknats till.

Summan av IP-GARP och TP-GARP blir

$$33\,027 + 112\,837 = 145\,864$$

GARPs basnivå för en gift person med 39/40 är

$$\frac{39 \times 1,9 \times 39\,700}{40} = 73544$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$\frac{39 \times 1,14 \times 39\,700}{40} + 0,48 \times \left(145864 - \frac{39 \times 1,14 \times 39\,700}{40} \right) = 92961$$

GARP blir

$$73\,544 - 92\,961 < 0$$

(Om beräkningen hade resulterat i ett positivt tal, dvs. medfört att GARP skulle ha utgetts, skulle beloppet ha halverats eftersom Åke har halv pension.)

Sammanlagd pension

Inkomstpension	14 639	
Tilläggpension utom garantitillägg	56 418	
Garantitillägg	0	
Garantipension	0	
Summa	71 057	kronor per år

Årsomräkning 2006/2007

Inkomstpension

1. Följsamhetsindexering av utgående IP

$$\frac{14639 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 14873$$

2. Omräkning av IP till PBH

Delningstalet för den som är född i februari 1941 är i januari 2007 = 15,28 eftersom Åke då är 65 år 11 månader. Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 65 år 0 månader (15,81) och den som blir 66 år 0 månader (15,23).

$$14\,873 \times 15,28 = 227\,259$$

3. PBH per 2006-12-31

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2005
- arvsvinster och inkomstindexering på nämnda pensionsrätt för hela 2006
- arvsvinster och inkomstindexering på den PBH som Åke hade under 2006, dvs. ”hela” PBHn innan pensionen togs ut (januari månad) och den del som inte låg till grund för pensionsuttaget under resten av året.
- PBH som motsvarar uttagen del av pensionen
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i föregående punkter.

Summan av beloppen i de första tre punkterna och efter avdrag för förvaltningskostnaderna i den sista punkten antas vara 22 918 kronor. För beräkning av ny PBH per 2006-12-31 läggs detta belopp samman med den PBH som motsvarar uttagen pension:

$$231\,436 + 22\,918 = 254\,354$$

4. Nytt underlag för beräkning av IP för 2007

Det nya underlaget utgörs av den återlagda pensionen och den nya PBHn.

$$227\,259 + 254\,354 = 481\,613$$

5. IP för 2007

Eftersom fortfarande endast halv pension tas ut, ska bara halva PBHn användas.

$$\frac{481613}{2} = 240807$$

Den halvan som inte används för pensionsuttaget (240 806 kronor) ligger kvar som PBH.

Samma delningstal som används för återläggningen används också här.

IP blir

$$\frac{240807}{15,28} = 15\,760$$

Tilläggspension

Beräkning av tilläggspension utom garantitillägg

Pensionspoäng för ytterligare ett år har fastställts så att antalet intjänade år blir 29. Detta antas inte förändra den tidigare beräknade medelpoängen. (Lägg annars märke till att en medelpoäng kan överstiga 6,50, eftersom inkomsttaket för beräkning av pensionspoäng fr.o.m. år 2002 är inkomstindexerat.)

Observera att basbeloppet för det 65:e levnadsåret ska användas.

$$\frac{\frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} \right)}{2} = 58\,433$$

(Den höjda TPn grundar rätt till retroaktiv utbetalning fr.o.m. februari 2006, dvs. den månad från och med vilken pensionen tagits ut.)

Beloppet ska därefter följsamhetsindexeras.

$$\frac{58\,433 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 59\,366$$

Beräkning av garantitillägg

Den garanterade nivån har beräknats till 58 898 kronor för 2006. Detta belopp ska följsamhetsindexeras till 2007 års nivå.

$$\frac{58\,898 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 59\,838$$

Anta att den halva PBH som ska användas för IP-G94 (grundad på 18,5 % av pensionsunderlaget) är 274 302 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{274\,302}{15,28} = 17\,952$$

Garantitillägget blir $59\,838 - (59\,366 + 17\,952) < 0$

Garantipension

Den PBH som ska användas för beräkning av IP-GARP, dvs. den PBH som ska grundas på en pensionsrätt på 18,5 % av pensionsunderlaget antas vara 548 418 kronor. IP-GARP blir då

$$\frac{548\,418}{15,28} = 35\,891$$

TP-GARP blir

$$\frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} \right) = 116\,867$$

Beloppet ska därefter följsamhetsindexeras till 2007 års nivå:

$$\frac{116\,867 \times 125,57}{1,016 \times 121,65} = 118\,733$$

Summera IP-GARP och TP-GARP:

$$35\,891 + 118\,733 = 154\,624$$

GARPs basnivå för en gift person med 39/40 är

$$\frac{39 \times 1,9 \times 40\,300}{40} = 74\,656$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$\frac{39 \times 1,14 \times 40\,300}{40} + 0,48 \times \left(154\,624 - \frac{39 \times 1,14 \times 40\,300}{40} \right) = 97\,512$$

$$\text{GARP} = 74\,656 - 97\,512 < 0$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	15 760	
Tilläggs pension utom garantitillägg	59 366	
Garantitillägg	0	
Garantipension	0	
Summa	75 126	kronor per år

Återkallelse av pensionen fr.o.m. mars 2007

Åke återkallar sin ålderspension, dvs. det halva uttag som han har. Det innebär följande för de olika pensionsdelarna.

Inkomstpension

IP "återläggs" till pensionsbehållning. Delningstalet för den som är född i februari 1941 är i mars 2007 = 15,18 eftersom Åke då är 66 år 1 månader. Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 66 år 0 månader (15,23) och den som blir 67 år 0 månader (14,65).

$$15\,760 \times 15,18 = 239\,237$$

Denna återlagda PBH läggs till den befintliga PBHn.

Sammanlagd PBH blir alltså $239\,237 + 240\,806 = 480\,043$ kronor fr.o.m. mars 2007.

Tilläggspension och eventuell garantipension

Förmånerna dras in som följd av återkallelsen. Inget annat händer med dessa delförmåner.

Omräkning av pensionsbehållningen vid årsskiftet 2007/2008

Ingående pensionsbehållning

PBH före årsomräkningen är densamma som gällde för mars 2007, dvs. 480 043 kronor.

Nyintjänad pensionsrätt m.m.

Består av

- pensionsrätt för inkomst intjänad under år 2006
- arvsvinster och inkomstindexering på nämnda pensionsrätt för hela 2007
- arvsvinster och inkomstindexering på den PBH som Åke hade under 2007, dvs. "halva PBH" innan pensionen återkallades (perioden januari–februari) och "hela PBH" för resten av året
- PBH som motsvarar uttagen del av pensionen
- förvaltningskostnadsavdrag på beloppen i punkterna i föregående punkter.

Summan av de första tre beloppen och efter avdrag för förvaltningskostnaderna i den sista punkten antas vara 78 127 kronor. (Beloppet är förhållandevis högt eftersom inkomsterna fr.o.m. det 65:e intjänandeåret till 20 tjugondelar grundar rätt till IP. Tidigare år låg endast 7 tjugondelar till grund för IP medan 13 tjugondelar låg till grund för TP.)

Pensionsbehållningen per 2007-12-31

Summera "Ingående PBH" med "Nyintjänad pensionsrätt m.m.".

$480\,043 + 78\,127 = 558\,170$ kronor.

Ansökan om hel pension fr.o.m. februari 2008 vid 67år

Inkomstpension

Delningstalet för den som är född 1941 med pensionsuttag vid 67 år 0 månader = 14,65.

IP blir

$$\frac{558170}{14,65} = 38100$$

Tilläggs pension

Beräkning av tilläggs pension utom garantitillägg

Eftersom uttaget sker fr.o.m. 67 år, dvs. 24 månader efter 65-års månaden, ska pensionen höjas på grund av sent uttag med $24 \times 0,7 = 16,8$ procent. Det tidigare gjorda uttaget av halva pensionen för tiden februari 2006–februari 2007, dvs. 13 månader som alla infallit efter 65 års ålder, medför däremot en minskning med $13 \times 0,7 \times 1/2 = 4,55$ procent. Pensionen ska därför höjas med 16,8 procent och sänkas med 4,55 procent, dvs. sammantaget höjas med $16,8 - 4,55 = 12,25$ procent.

Först beräknas beloppet med det PBB som gäller för det 65:e året, dvs. 2006.

$$1,1225 \times \frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} \right) = 131183$$

Därefter följsamhetsindexeras det fram till det 67:e året, dvs. 2008.

$$131183 \times \frac{125,57}{1,016 \times 121,65} \times \frac{127,91}{1,016 \times 125,57} = 133623$$

Beräkning av garantitillägg

Antalet poängår t.o.m. 1994 är 19 stycken. Den garanterade nivån blir därför

$$\left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 19}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 19}{100 \times 30} \right) \times \frac{125,57}{1,016 \times 121,65} \times \frac{127,91}{1,016 \times 125,57} = 119\,988$$

Anta att den PBH som ska användas för IP-G94 (grundad på 18,5 % av pensionsunderlaget) är 643 128 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{643128}{14,65} = 43900$$

Garantitillägget blir $119\,988 - (133\,623 + 43\,900) < 0$

Garantipension

Den PBH som ska användas för beräkning av IP-GARP, dvs. den PBH som ska grundas på en pensionsrätt på 18,5 % av pensionsunderlaget antas vara 619 227 kronor.

IP-GARP blir

$$\frac{619227}{14,65} = 42\,268$$

TP-GARP beräknas genom att beloppet först räknas fram med det PBB som gäller för det 65:e året, dvs. 2006.

$$\frac{13}{20} \times \left(\frac{60 \times 6,50 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} + \frac{78,5 \times 39\,700 \times 29}{100 \times 30} \right) = 116\,867$$

Beloppet ska följsamhetsindexeras fram till det 67:e året, dvs. till 2008.

$$116\,867 \times \frac{125,57}{1,016 \times 121,65} \times \frac{127,91}{1,016 \times 125,57} = 119\,041$$

(Eftersom TP-GARP ska beräknas som om uttag gjorts vid 65 år, är det uppkomna resultatet detsamma som den beräknade TPn ovan om man bortser från reduceringsfaktorn, dvs. $\frac{133\,623}{1,1225} = 119\,041$.)

Summera IP-GARP och TP-GARP:

$$42\,268 + 119\,041 = 161\,309$$

GARPs basnivå för gift person med 39/40 är

$$\frac{39 \times 1,9 \times 40\,700}{40} = 75\,397$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$\frac{39 \times 1,14 \times 40\,700}{40} + 0,48 \times \left(161\,309 - \frac{39 \times 1,14 \times 40\,700}{40} \right) = 100\,952$$

$$\text{GARP} = 75\,397 - 100\,952 < 0$$

Sammanlagd pension

Inkomstpension	38 100	
Tilläggs pension utom garantitillägg	133 623	
Garantitillägg	0	
Garantipension	0	
Summa	171 723	kronor per år

11.5 Exempel 4: Beräkning av hel ålderspension från 68 år och 2 månader och balansering det 65:e året, allt inklusive mellanliggande årsomräkningar

Förutsättningar

- Diana är född i juli 1949.
- Hon tar ut hel ÅP fr.o.m. 68-år och 2 månader, dvs. september 2017.
- Hon har inte förvärvsarbetat sedan 2010.
- PBH vid uttagstidpunkten är 1 041 360 kronor. Det är den PBH som beräknades vid senaste årsskiftet (2016/2017) och är grundad på alla Dianans intjänade pensionsrätter.
- Delningstalet för den som är född 1949 med pensionsuttag vid 68 år 0 månader = 14,79 och vid 69 år, 0 månader = 14,21.
- Medelpoängen = 4,50
- Diana är gift, har bott utomlands (USA) under många år men har 23 år med pensionspoäng och 33 år med bosättning (33/40) i Sverige. Hon får ingen pension från USA.
- Prisbasbeloppet är 44 400 kronor för 2014 och 44 800 kronor för 2017.
- Balansindex är fastställt för åren 2014-2017:
 - 146,84 för 2014
 - 150,55 för 2015
 - 159,37 för 2016
 - 166,39 för 2017.
- Inkomstindex är fastställt till 155,61 för 2014.

Exemplet visar beräkningen av IP, TP, garantitillägg och GARP.

Pension 2017

Inkomstpension

Delningstalet för uttag i september 2017 för den som är född i juli 1949 är 14,69, Diana är då 68 år och 2 månader. Värdet är ett interpolerat värde mellan vad som gäller för den som blir 68 år 0 månader (14,79) och den som blir 69 år 0 månader (14,21).

$$14,79 + (14,21 - 14,79) \times \left(\frac{2}{12}\right) = 14,693333$$

IP blir

$$\frac{1\,041\,360}{14,69} = 70\,889 \text{ kronor}$$

Tilläggs pension

Beräkning av tilläggs pension utom garantitillägg

TP blir 2014, det 65:e året:

$$\frac{5}{20} \times \left(\frac{60 \times 4,50 \times 44\,400 \times 23}{100 \times 30} \right) + \frac{78,5 \times 44\,400 \times 23}{100 \times 30} = 29\,657$$

Balansering:

$$29\,657 \times \left(\frac{146,84}{155,61} \right) = 27\,986$$

Indexberäkning upp till 2017 års värde (3 år):

$$27\,986 \times \left(\frac{166,39}{146,84 \times 1,016^3} \right) = 30\,237$$

Uppräkning med anledning av uppskjutet uttag:

38 månader á 0,7% ger 26,6 %.

$$30\,237 \times 1,266 = 38\,280 \text{ kronor}$$

Beräkning av garantitillägg

Anta att

- den medelpoäng som beräknats utifrån poäng intjänade t.o.m. inkomståret 1994 är 4,24
- antalet poängår år t.o.m. 1994 är 19 stycken.

Den garanterade nivån blir

$$\left(\frac{60 \times 4,24 \times 44\,400 \times 19}{100 \times 30} \right) + \frac{78,5 \times 44\,400 \times 19}{100 \times 30} = 93\,611$$

Indexberäkning upp till 2017 års värde (3 år):

$$93\,611 \times \left(\frac{166,39}{146,84 \times 1,016^3} \right) = 101\,141$$

Anta att den PBH som ska användas för IP-G94 (grundad på 18,5 % av pensionsunderlaget) är 1 057 790 kronor.

IP-G94 blir

$$\frac{1\,057\,790}{14,69} = 72\,007$$

TP-G94 är den framräknade TP: 38 280

Garantitillägget blir: $101\,141 - (72\,007 + 38\,280) < 0$

Garantipension

Fr.o.m. det 16:e levnadsåret t.o.m. det 64:e levnadsåret är det 49 år. Eftersom Diana har varit bosatt utomlands under 16 års tid, har hon bott i Sverige i 33 år och har därför rätt till 33 fyrtiondels GARP.

Den PBH som ska användas för beräkning av IP-GARP, dvs. den PBH ska grundas på en pensionsrätt på 18,5 % av pensionsunderlaget antas vara 906 077 kronor. Det är PBH för GARP vid ingången av det 65:e året, 2014. Delningstalet är 16,55 för födda 1949 vid 65 år och 0 månader.

IP-GARP blir

$$\frac{906\,077}{16,55} = 54\,748$$

Indexberäkning upp till 2017 års värde (3 år):

$$54\,748 \times \left(\frac{166,39}{146,84 \times 1,016^3} \right) = 59\,152 \text{ kronor}$$

TP-GARP blir samma som beviljad TP förutom uppräknings uttag: 30 237 kronor.

Summan av IP-GARP och TP-GARP blir

$$59\,152 + 30\,237 = 89\,389$$

GARPs basnivå för en gift person med 33/40 är

$$\frac{1,9 \times 44\,800 \times 33}{40} = 70\,224$$

De inkomstgrundade pensionerna ska reducera GARPs basnivå med

$$\frac{33 \times 1,14 \times 44\,800}{40} = 42\,134$$

$$0,48(89\,389 - 42\,134) = 22\,682$$

GARP blir

$$70\,224 - 42\,134 - 22\,682 = 5\,408 \text{ kronor}$$

Sammanlagd pension från september 2017

Inkomstpension	70 889
Tilläggs pension utom garantitillägg	38 280
Garantitillägg	0
Garantipension	5 408
Summa	114 577 kronor per år

www.pensionsmyndigheten.se